

"Sallitaan sille se; onhan se yksi meistä."

**KOHEESIO JA KOHERENSSI LUKION ENSIMMÄISEN
VUOSIKURSSIN AINEISSA**

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
syksyllä 1999

Kaija Vuotila

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos suomen kielen laitos
Tekijä Kaija Vuotila	
Työn nimi "Sallitaan sille se; onhan se yksi meistä." Koheesio ja koherenssi lukion ensimmäisen vuosikurssin aineissa	
Oppiaine suomen kieli	Työn laji pro gradu
Aika syksyllä 1999	Sivumäärä 72 s., 31 liites.
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Työssä tutkitaan lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden aineita tekstilingvistisestä näkökulmasta. Aineistona on Jyväskylän normaalikoulun lukion ensimmäistä vuotta 1997 käyneen ryhmän aineet, joita on 21.</p> <p>Tutkimuksen lähtökohtana on selvittää kvalitatiivisena tapaustutkimuksena lähilukutekniikalla tekstilingvistisiä käsitteitä apuna käyttäen, mistä näiden aineiden niin sanottu selkeys ja johdonmukaisuus tai näiden ominaisuuksien puute johtuvat. Aineista tutkitaan tekstin pintarakenteen koheesiota sekä tekstin sisäistä ja kokonaisvaltaista koherenssia. Tekstin näkökulman lisäksi otetaan huomioon myös tekstin synty ja vastaanotto.</p> <p>Tutkituissa aineissa on paljon vaihtelua koheesiossa ja koherenssissa. Vaikka aineissa korostuvatkin kirjoittajien yksilölliset erot, aineet voi jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän aineet ovat sekä pintarakenteeltaan että sisäiseltä merkitysrakenteeltaan sujuvia ja johdonmukaisia, niitä on helppo lukea ja ne muodostavat eheän kokonaisuuden. Huomautuksia on vähän, ja ne ovat kokonaisuuden kannalta vähämerkityksisiä.</p> <p>Toisen ryhmän aineet ovat melko sujuvia, mutta niissä on paikoin kehittelyä vaativia kohtia tai ominaisuuksia, joiden takia kokonaisuus kärsii. Kolmannen ryhmän aineet vaatisivat paljon kehittelyä, jotta niiden johdonmukaisuus ja ymmärrettävyys paranisivat. Niissä on vaihtelevia heikkouksia, joiden takia ne eivät muodosta johdonmukaista kokonaisuutta. Aineiden yksilöllisten erojen takia myös opetuksessa kannattaisi painottaa yksilöllistä palautetta ja kunkin omaan kehitystarpeeseen purettavia harjoituksia.</p>	
Asiasanat	tekstilingvistiikka, koherenssi, koheesio
Säilytyspaikka	suomen kielen laitos
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -AINEISTO 1

2. TEKSTIIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ 2

2.1. Tekstilingvistiikka ja teksti 2

2.2. Koherenssi ja koheesio 4

2.3. Tekstin tulkinta 7

3. TEKSTIÄ SIDOSTAVAT TEKIJÄT 9

3.1. Sidoskeinot 9

3.2. Kytkeminen 13

3.3. Tematiikka 17

4. MITÄ HYVÄLTÄ AINEELTA ODOTETAAN 20

5. JOHDONMUKAISET AINEET 22

5.1. Maaseudun merkitys 22

5.2. Elinympäristömme merkitys 26

5.3. Luonto on läheiseni 28

5.4. Rakkauden monet kasvot 30

5.5. "...niin minä ainakin sua..." 32

5.6. Takaisin luontoon 33

5.7. Kauppojen aukiolojen vapautumisen vaikutukset 35

5.8. Kauppojen sunnuntaiaukioloaikojen lisääminen tarpeellista? 37

5.9. Mitä rakkaus on 40

6. PAIKOIN KEHITTELYÄ VAATIVAT AINEET 41

6.1. Maaseudulla 41

6.2. Luonnon ja maaseudun merkitys minulle 43

6.3. Ylistys maaseudulle 45

6.4. Nykyihminen ja luonto 48

6.5. Susi - yksi meistä 50

7. RUNSAASTI KEHITTELYÄ VAATIVAT AINEET 53

7.1. "Muista pyhittää lepopäiväsi" 53

7.2. Korvaako tietokone perinteisen kanssakäymisen 55

7.3. Kilpaurheilu - nykyajan sodankäyntiä 57

7.4. Pitäisikö ihmisen kloonaus sallia? 59

7.5. Onko ihminen ainutkertainen? 61

7.6. Betonibunkkeriin vai puuhökkeliin? 63

7.7. Kaupunkilaiset - sokaistuneet asfalttipölyssä 65

**8. EHDOTUKSIA KIRJOITTAMISEN OHJAUKSEEN TULOSTEN
PERUSTEELLA 67**

9. PÄÄTÄNTÖ 71

LÄHTEET 72

LITTEET

1. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -AINEISTO

Valitsin pro gradu -työni aiheen henkilökohtaisen kiinnostuksen perusteella. Olen aina ollut kiinnostunut siitä, miksi näennäisesti toisiaan muistuttavat tekstit, esimerkiksi tenttikirjat, voivat olla ymmärrettävyydeltään niin erilaiset. Opetusharjoittelussa arvioimme oppilaiden aineita, ja myös niissä on ymmärrettävyydessä paljon vaihtelua. Siksi valitsinkin aineistoksi lukiolaisten aineet. Tavoitteeni on tutkia lukiolaisten aineista, mihin tekstin ymmärrettävyys ja johdonmukaisuus perustuvat, miten ne tekstissä näkyvät ja mitä päätelmiä niiden perusteella voi tehdä kirjoittamis- ja lukemisprosessista. Koska aion toimia opettajan ammatissa, tutkimus on suoraan sovellettavissa myös omaan kirjoittamiseen sekä kirjoittamisen ohjaamiseen.

Pro gradu -työni aineistona on Jyväskylän normaalikoulun lukion ensimmäistä vuotta vuonna 1997 käyneen yhden ryhmän aineet, joita on 21. Yksi ryhmän aineista oli runo, jonka jätin sen poikkeavan muodon vuoksi pois. (Tutkitut aineet sekä aineiden tehtävänänot ovat työn lopussa liitteenä.) Tavoitteenani on tutkia aineita ja päästä ikään kuin tapaustutkimuksena selville, mistä näiden aineiden niin sanottu selkeys, hyvinvointuneisuus ja johdonmukaisuus tai näiden ominaisuuksien puute johtuvat. Olen säilyttänyt aineissa esiintyneet virheet liitteessä, koska myös ne osaltaan kertovat kirjoittajan kielellisistä kyvyistä ja taidoista. En käytä tutkimuksessani aineista saatuja arvosanoja, koska lukion alussa arvosanat saadaan niin monen tekijän summana (ns. kannustusnumerot, kirjoittajan aiemmat arvosanat, sisällön ja rakenteen vaihteleva painottaminen numeroissa ym.), eivätkä arvosanat siksi välttämättä kuvaa kovinkaan luotettavasti koheesiota ja koherenssia.

Suomen kieleen liittyvää tekstilingvististä teoriaa ja tutkimusta aiheesta ei ole kovin paljon. Englannin kieleen perustuvaa teoriaa ei voi etenkin koheesion kohdalla suoraan soveltaa suomen kieleen, esimerkiksi artikkelien puuttumisen ja erilaisten sanajärjestyssääntöjen takia. Koska aineisto on suhteellisen pieni eikä siitä näin ollen voi tehdä luotettavia kvantitatiivisia päätelmiä, tutkin aineita kvalitatiivisesti lähilukutekniikalla ja tarkastelen niiden koheesiota ja koherenssia tekstilingvistisestä näkökulmasta. Lähesty-

mistapani aineisiin on kolmitahoinen. Yksi näkökulma on teksteissä esiintyvät konkreettiset kielelliset piirteet, toinen näkökulma on subjektiivinen lähestyminen teksteihin lukijana ja kolmanneksi tarkoitus on tehdä kielen piirteistä tulkintaa kokonaisvaltaisesta näkökulmasta. Tutkin siis aineita tekstin näkökulmasta, mutta luonnollisesti taustalla ovat myös kirjoittajan kirjoitusprosessi ja hänen kielelliset kykynsä eli tekstin tuottaminen sekä lukijan osuus eli tekstin vastaanotto.

Hallidayn ja Hasanin mukaan tekstin lingvistinen analyysi ei ole tekstin tulkintaa eikä arvostelua vaan selitystä sille, miten ja miksi teksti tarkoittaa lukijalle sitä mitä se tarkoittaa sekä miten ja miksi lukija arvioi sen tietyllä tavalla. Koheesioanalyysi ei kerro, onko teksti hyvä vai huono, vaan se kertoo, miksi teksti on tulkittu tietyllä tavalla ja miksi minä lukijana ajattelen, että teksti on hyvä tai huono. (Halliday ja Hasan, 1976: 327 - 328.) Hallidayn ja Hasanin käsitys kuvaa juuri tätä tekstin tulkitsemiseen liittyvää monitahoisuutta ja käyttämäni lähestymistapaa.

2. TEKSTIIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

2.1. Tekstilingvistiikka ja teksti

Tekstilingvistiikka liittyy läheisesti kirjoittamisen opetukseen. Tekstilingvistiikka ei pyri kielen normittamiseen, vaan se pyrkii tekemään tietoiseksi ne tiedot, joita kielenkäyttäjillä on intuitiivisesti kielestä. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 19.) Tekstilingvistiikassa ei keskitytä vain muotoon kuten kieliopillisessa ajattelussa vaan otetaan huomioon myös kielen semanttinen ja pragmaattinen puoli. Lausetta tekstilingvistiikassa tarkastellaan tekstin osana eikä itsenäisenä kokonaisuutena kuten lauseopissa. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 19.) Tekstilingvistiikka pyrkii siis ikään kuin nostamaan esiin ja tarkastelun kohteeksi ne automaattiset prosessit, joita kirjoittamiseen sisältyy. Tekstilingvistiikan laaja-alaisen luonteen vuoksi on tarkastelussa väistämättä otettava huomioon konkreetti-

sen tekstin lisäksi niin kirjoittaja ja kirjoittamisprosessi, lukija ja tulkintaprosessi kuin koko ympäröivä kontekstikin.

Enkvistin mukaan tekstillä tarkoitetaan tavallisesti "sidostunutta tekstiä eli yhdestä tai useammasta virkkeestä muodostunutta kokonaisuutta, jota pitää koossa viittaussuhteiden verkosto". Tekstilingvistiikan keskeisenä tutkimuskohteena onkin tekstin sidostuneisuus ja hyvinmuodostuneisuus. (Enkvist, 1975: 9, 10). Tekstilingvistiikassa on olennaista myös se, miten tekstiin tuodaan uusia asioita, jotka eivät ole sidoksissa edeltävään tekstiin. Esimerkiksi tekstin ensimmäinen virke voi liittyä otsikkoon tai oletettuun yhteiseen tietoon. Se voidaan myös liittää kehykseen, jolla viitataan kommunikaatiotilanteeseen tai lähteeseen tai ajallistetaan ja paikallistetaan teksti. Virke voi olla itseriittoinen eli ilman kontekstia ymmärrettävä, riippuvainen eli tekstin kautta tulkittava tai jotain näiden väliltä. Täysin itseriittoinen virke ei sisällä viitesanoja, ei ole elliptinen tai sivulause eikä myöskään sisällä kytkennän merkkejä eli konnektiiveja. (Enkvist, 1975: 9 - 10, 46 - 47.)

Enkvistin mukaan teksti muodostuu yhdistämällä yksinkertaisia perusyksiköitä, predikaatioita, siten, että niiden välille syntyy koheesio. Lukemisivaiheessa Enkvist olettaa lukijan päätyvän alkuperäisiin predikaatioihin sidoskeinoja analysoimalla. (Enkvist, 1975: 17.) Lukemisen voi kuitenkin ajatella olevan melko automaattinen prosessi, jossa sidoskeinoja ei ajatella tietoisesti. Monimutkaisessa tai epäselvässä tekstissä ymmärtäminen tosin voi edellyttää tarkempaa ja tietoisempaa lauseiden välisten yhteyksien selvittelyä. Teoria rakenteellisista tekstin muodostavista yksiköistä on tekstin monitahoisuuteen nähden liian mekanistinen.

Tekstillä ei ole mitään selkeästi määriteltäviä rakennepiirteitä, ja siinä suhteessa tekstin tutkiminen poikkeaaakin esimerkiksi lauseopista. Teksti voidaan määritellä vain merkityksen ja käytön kautta. Joitain ehtoja tekstille voidaan kuitenkin asettaa. Ensiksikin teksti rakentuu peräkkäisistä lauseista, jotka suomen kielessä etenevät lineaarisesti vasemmalta oikealle. Toiseksi teksti voidaan nähdä itseriittoisena kokonaisuutena. Kolmanneksi tekstin lauseita yhdistävät merkitysyhteyksiä osoittavat sidosmekanismit. Normaalin

kielenkäytön ulkopuolella, esimerkiksi kuvarunossa, näitä ehtoja tietoisestikin rikotaan. (Kielestä kiinni, 1989: 143.) Toisen ehdonhan on toteuduttava myös ylioppilasaineen aineistokirjoittamisessa. Aineen tulee olla itsenäinen kokonaisuus ja luettavissa ilman aineistoa.

Halliday ja Hasan määrittelevät tekstin semanttiseksi eli merkityksen yksiköksi. Vaikka teksti muodostuu virkkeistä, se ei ole vain joukko virkkeitä. Tekstin merkityksen yhtenäisyyttä kontekstissa, tekstuuria, ei voi määritellä pelkästään tekstin rakenteen, esimerkiksi virkerajojen avulla, vaan tekstiä luomassa on ei-rakenteellisia, semanttisia suhteita. Merkityksen yhtenäisyys on suhteessa siihen ympäristöön, jossa teksti esiintyy, sekä yhteydessä tekstin virkkeiden väliseen yhtenäisyyteen. (Halliday & Hasan, 1976: 2, 7, 293.)

Tekstissä käsitteiden merkitykset muodostuvat yhteydessä edeltävään tekstiin ja tekstinulkoiseen todellisuuteen. Oikeastaan voisi sanoa, että kaikkien sanojen tulkinta riippuu siitä kontekstista, jossa niitä käytetään. Esimerkiksi samamerkityksistä nominia voidaan käyttää eri tarkoitteista. Samaa nominia voidaan käyttää yksitarkoitteisesti, jolloin viitataan tiettyyn, määriteltyyn tarkoitteeseen. Yleistarkoitteisesti käytettynä sillä taas viitataan asiaan yleisesti. Lauseessa tulee olla viitepisteitä, joiden avulla lukija voi tulkita, onko nominia käytetty spesifissä (erityisessä) vai geneerisessä (yleisessä) merkityksessä. Tällaisia viitepisteitä ovat esimerkiksi ajanmääritteet, verbien aikamuodot ja tilanteeseen tai ajankohtaan viittaavat nominit. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 21, 209.)

2.2. Koherenssi ja koheesio

Tekstin merkitys ei rakennu pelkästään sen lauseiden merkityksistä, vaan lauseet tulkitaan tekstin kokonaisuudessa. Kieli ja sen kieliopit -teoksen mukaan "tekstin koherenssi eli sisäinen yhtenäisyys muodostuu kaikista tekstiä koossa pitävistä elementeistä, jotka voivat olla niin tekstinsisäisiä kuin -ulkoisiakin." Koherenssia tekstiin luovat muun muassa semanttiset suhteet. Esimerkiksi tekstissä esiintyvät saman merkityskentän sanat

liittyvät lukijan muistissa johdonmukaisesti yhteen. Koheesiolla taas tarkoitetaan tekstin lineaarista yhtenäisyyttä. (Kieli ja sen kieliopit, 1994: 72 - 73.)

Koherenssin voisi siis määritellä tekstin kokonaisvaltaiseksi yhtenäisyydeksi, joka sisältää kielen kaikki tasot. Siihen kuuluvat yhtä hyvin tekstipiirteiden yhteys toisiinsa kuin tekstin sisäisen merkityksen yhtenäisyys ja yhteys tekstin ulkopuoliseen todellisuuteen. Koheesion merkitys taas on suppeampi. Se käsittää ainoastaan peräkkäisyyteen liittyvät yhdistävät elementit, jotka ikään kuin tekstin sisään rakentuvana verkostona kattavat tekstin. Silloin kun teksti ei ole koherentti, sen sisäinen ja/tai ulkoinen yhtenäisyys jää puutteelliseksi, kun taas heikko koheesio näkyy tekstissä ulkoisesti yhdistävien elementtien puutteellisena tai virheellisenä käyttönä. Koherenssin käsite pitää yhtenä osana sisällään koheesion. Koheesio, toisin kuin koherenssi, ei puutu siihen yhtenäisyyteen, jota merkitykset ja kielenulkoinen todellisuus tekstiin luovat. Käsitteistä ei siis voi puhua synonyymisesti, vaikka ne samoja piirteitä sisältävätkin.

Tekstin koherenssi eli yhtenäisyys sijaitsee eri näkemysten mukaan eri paikoissa. Yhden näkemyksen mukaan koherenssi on tekstissä itsessään oleva ominaisuus. Toinen teoria taas painottaa lukijan osuutta koherenssissa, lukija tavallaan luo tekstin koherenssin tekstissä olevien vihjeiden avulla. Kolmannen käsityksen mukaan koherenssi on ideologinen ominaisuus ja edellyttää siten tietoa maailmasta, tekstin ominaisuuksista ja tulkittamahdollisuuksista. (Karvonen, 1995: 55 - 56.) Oman käsitykseni mukaan koherenssi vaatii kaikkia näitä osatekijöitä, niin kirjoittajan ja lukijan panosta kuin tekstin kontekstin huomioonottamistaakin.

Karvonen sanoo koherenssin olevan implisiittistä, ilmipanematonta, silloin, kun lukijan täytyy päätellä tarkoitteiden ja prosessien koherenssisuhteet. Silloin koherenssi sijaitsee tekstin ulkopuolisessa maailmassa ja on topiikin eli puheenaiheen ominaisuus. Sen sijaan tekstissä sijaitsevaa, eksplisiittistä, koherenssi on silloin, kun osoitetaan tekstin osien välisiä suhteita. (Karvonen, 1995: 83.)

Hallidayn ja Hasanin mukaan koheesiota on siellä, missä tekstin jonkin elementin

merkityksen tulkinta on riippuvainen tekstin toisesta elementistä. Koheesio on semanttinen suhde, jota ilmaistaan sanastollisin ja kieliopillisin keinoin ja jonka avulla teksti rakentuu semanttiseksi kokonaisuudeksi. Kyseessä ei siis ole mikään yksittäinen kielen osa tai rakenne, joka loisi koheesiota, vaan suhde useamman elementin välillä. Koheesio on joukko erilaisia kielen keinoja, joita kirjoittaja käyttää tehdäkseen tekstistä yhtenäisen. Käytännössä kyse on yleensä semanttisista keinoista, joilla virke liitetään aiemmin sanottuun. Silloin kun toinen elementti, josta tulkinta riippuu, on ilmaistu kielellisesti suoraan, on kyse koheesiosta. Semanttisia suhteita voi ilmaista muillakin tavoin, mutta koheesio on Hallidayn ja Hasanin mukaan tärkein tekstiä luova ominaisuus. (Halliday & Hasan, 1976: 4 - 13, 18 - 19, 26.) Koheesiossa on siis kyse Karvosen mainitsemasta eksplisiittisestä koherenssista, koska siinä osoitetaan tekstin osien välisiä suhteita.

Virkkeen merkitystä tekstissä säätelevät sen kohesiiviset suhteet tekstin muihin virkkeisiin. Tekstissä yleensä jokainen virke sisältää koheesiota edeltävään virkkeeseen, ensimmäistä virkettä lukuunottamatta. Koheesio puuttuminen edeltävään tekstiin on Hallidayn ja Hasanin mukaan merkki uuden tekstin alkamisesta, mutta he myöntävät koheesio voivan ulottua pitkien jaksojen ylikin. Kokonaisuuteen voi kuulua osia, jotka eivät yhdisty ympäröivään tekstiin, mutta tällöin kyseessä on jonkinlainen siirtymä tai lisäys. Myös eri kirjoittajilla teksti voi olla kiinteä tai löyhä. Toiset kirjoittajat suosivat sellaista jaksollisuutta, jossa tekstin kappaleiden sisällä on enemmän koheesiota kuin kappaleiden välillä. Toisilla kirjoittajilla taas kappaleet ovat sisältä löyhiä, mutta kappalerajat ovat tiheän kohesiivisiä. (Halliday & Hasan, 1976: 28, 293 - 297.)

Hallidayn ja Hasanin mukaan tekstin luo erityinen tekstuaalinen komponentti, jolla he tarkoittavat kielen keinoja, joiden semanttinen tehtävä on ilmaista suhdetta ympäristöön. Kohesiivisten suhteiden lisäksi tekstiä ovat luomassa lauseensisäinen tekstuaalinen rakenne eli tematiikka sekä makrostrukturi, joka määrittelee tekstin tietynlaiseksi (esim. kertova, lyyrinen jne.) Tekstuaalisen komponentin sisällä koheesio ilmaisee jatkuvuutta kahden tekstin osan välillä. Kohesiivinen jatkuvuus ilmenee toisaalta tekstin kontaktikohina siihen, mitä on sanottu, mutta toisaalta koheesiolla on tärkeä tehtävä tekstin tulkinnassa. Kohesiivisen jatkuvuuden avulla lukija voi tulkita semanttiset aukot, joita teksti

väistämättä sisältää. Vaikka tilanteinen ja kauempi tekstuaalinen informaatio ovat tärkeitä tulkinnassa, niin yllättävän paljon tulkintaan tarvittavaa tietoa löytyy koheesiivisistä siteistä välittömästi edeltävään tekstiin. Vaikka koheesiosuhteet on ilmaistu sanastollisilla valinnoilla ja rakenteiden avulla, jatkuvuus, jota ne luovat, on semanttista eli merkityksen jatkuvuutta. (Halliday & Hasan. 1976: 298 - 328.)

2.3. Tekstin tulkinta

Kirjoittajalla voisi sanoa olevan oma maailmansa, josta hän kirjoittaa. Myös lukijalla on oma maailmansa. Tekstin lukemisessa on tärkeää, että nämä maailmat kohtaavat. Tekstin kautta lukijan täytyisi voida nähdä se todellisuus, josta teksti on lähtöisin. (Kauppinen - Laurinen, 1988: 9.) Oikeastaan jokaisen lukijan kohdalla tekstillä on uusi ympäristö, jossa se tulkitaan. Kaunokirjallisuudessa pidetään selvänä sitä, että kun tuotos on valmis, se siirtyy kirjoittajan omistuksesta vastaanottajille, jotka luovat sille omat merkityksensä. Sama pätee kuitenkin mihin tahansa tekstiin. Kirjoittaja ei voi määrätä tulkintaa, hän voi ainoastaan kielellisesti pyrkiä yksiselitteisyyteen ja sillä tavoin ohjata lukijaa tiettyyn tulkintaan.

Tekstiä voi luonnehtia merkitykselliseksi kokonaisuudeksi, jonka tulkitsemiseen lukija aktiivisesti pyrkii. Tekstin tulkintaa ohjaa joukko tekstin ulkopuolisia tekijöitä, tekstin konteksti. Kontekstiin liittyvät esimerkiksi tekstiä tulkitsevan lukijan yksilölliset tietokyvyt ja muisti. Kontekstiin kuuluu myös tekstin aihe, jonka avulla teksti avautuu lukijoille. (Kieli ja sen kieliopit, 1994: 95 - 97.)

Myös Halliday ja Hasan huomioivat sen, että tekstin tulkinnassa lukija ottaa huomioon tekstin piirteiden eli koheesion lisäksi kaiken, mitä hän tietää maailmasta, eli tekstiyhteyden, kontekstin. Samoin kirjoittajan kielelliseen ilmaisuun vaikuttavat monet kielenulkoiset tekijät kuten vastaanottaja, ilmaisuväline ja tarkoitus. Halliday ja Hasan täydentävät koheesiota tuomalla esiin rekisterin käsitteen, joka on tietylle tilanteelle ominainen semanttisten kaavojen ja näitä tuottavien rakenteellisten piirteiden kokonaisuus. Lukija

on heidän mukaansa tekstin yhtenäisyyden tulkinnan suhteen joustava, sillä pyrimme lukijoina löytämään tulkinnan mille tahansa tekstikatkelmalle. (Halliday & Hasan, 1976: 21 - 23.)

Kirjoittajan tavoitteena on yleensä välittää ajatuksensa lukijalle. Kirjoittajan on siis kirjoitusprosessin kuluessa muokattava ajatuksensa sellaiseen muotoon, että lukijakin voi ne ymmärtää. Lukijan huomioimiseksi kirjoittaja voi ennakoida lukijan odotuksia, kysymyksiä ja vastaväitteitä. (Linnankylä et al., 1989: 19.) Aina kirjoitettua tekstiä ei voi ajatella lukijakeskeisesti. Kirjoittajallahan voi olla vain itseilmaisullisia tavoitteita. Kuitenkin voisi kuvitella, että myös niin sanotuille pöytälaatikkokirjoituksille on ajateltu lukija.

Tekstin sisältämät ajatukset muodostavat merkityssuhteita. Tekstin tutkimisessa kiinnitetään huomio kokonaisuuteen ja analysoidaan juuri näitä merkityssuhteita. Luettavaksi tarkoitettun tekstin keskeinen kriteeri on se, että lukija kykenee seuraamaan tekstin sisältämiä ajatuksia, ja siksi kirjoittajan täytyy osoittaa tekstissään ajatusten väliset yhteydet. Tavallisesti kirjoittajalla on mielessään jokin ydinajatus, jota hän tekstissään käsittelee. Tekstiin voi sisältyä ilmiöiden määritelmiä, kuvailuja, havainnollistamista sekä asiayhteyksien, suhtautumistapojen, syiden ja seurauksien tai peräkkäisyyden kuvailua. (Kauppinen et al., 1990: 122.)

Merkityssuhteet kuvastavat tekstin taustalla olevien ajatusten sisäisiä suhteita ja perustuvat ihmisen ajatteluun ja muistiin. Kirjoittamisvaiheessa tekstiä jäsennellään, sille annetaan retorinen rakenne. Ajattelu tuottaa asioita yleensä eri järjestyksessä kuin ne rakenteessa ilmenevät, kirjoittamista edeltänyt ajatteluprosessi ei siis noudata tekstin jäsentelyä tai kappalejakoja. (Kauppinen - Laurinen 1988: 37.)

Mikään teksti ei synny irrallaan ja itsenäisesti. Tekstin merkityksen tulkinta voi tapahtua vasta tekstin asetuttua osaksi tekstien joukkoa, johonkin intertekstuaaliseen yhteyteen. Intertekstuaalisuus tarkoittaa juuri tällaista tekstien verkottumista, merkitysten muotoutumista tekstien kohtaamisessa. Kressin (1989) mukaan teksteillä ei yhteisössä tarkoiteta

pelkästään konkreettisia kirjoitettuja tekstejä, vaan myös suullisia tekstejä, yhteisössä ilmipanemattomia odotuksia, selityksiä ja uskomuksia. (Karvonen, 1995: 18 - 20.)

Yksittäinen teksti siis vetää perässään pitkää tekstien joukkoa, joka kullakin lukijalla voi olla erilainen ja joka ohjaa tulkintaa. Lukija voi oman maailmankuvansa pohjalta nähdä jopa sellaisia viittauksia, joita kirjoittaja ei edes tiedä tekstinsä sisältävän. Samaan tapaan kuin internetin sivuilta on linkkejä toisille sivuille, jotka lopulta voivat päätyä kauuksikin alkuperäisestä aiheesta, ihmisen muistin voi ajatella olevan valtava linkkien verkosto.

Halliday ja Hasan erottavat lingvistiksessä systeemissä kolme funktionaalis-semanttista komponenttia. Ideationaalinen komponentti käsittää sekä kokemuksen (todellisuuden) kuvaamisen että siihen epäsuorasti liittyvät abstraktit loogiset suhteet. Nämä seikat liittyvät sisällön kuvaamiseen. Interpersonaalinen komponentti ilmaisee kirjoittajan asenteita ja arvostuksia sekä tilanteeseen kirjoittuvia roolisuhteita. Tekstuaalinen komponentti puolestaan käsittää kielen tekstiä luovat ominaisuudet, esitystavan. Tähän komponenttiin liittyvät koheesio ja tekstin informaatorakenne eli se, mitkä asiat kirjoittaja olettaa lukijalle ennestään tutuksi, mitkä uudeksi. (Halliday & Hasan, 1976: 26 - 27.) Nämä komponentit viittaavat juuri tekstin tulkinnan monitahoiseen vyyhtiin. Kirjoittaja esittää enemmän tai vähemmän johdonmukaisen sisällön enemmän tai vähemmän johdonmukaisella tavalla oman maailmankuvansa pohjalta. Vastaanottajan roolissa oleva taas tulkitsee lukemaansa tekstiä omien näkemystensä varassa.

3. TEKSTIÄ SIDOSTAVAT TEKIJÄT

3.1. Sidoskeinot

Kirjoittajan ajatuksista muodostuvat merkityssuhteet luovat tekstin sisäisen rakenteen.

Tekstiä kirjoitettaessa merkityssuhteita ilmaistaan erilaisten pintarakenteen sidoskeinojen

avulla. Sidoskeinot ovat aineksia ja ominaisuuksia, joiden kautta lauseiden ymmärretään liittyvän yhteen ja muodostavan johdonmukaisen kokonaisuuden. (Kauppinen et al., 1990: 130.) Merkityssuhteet siis muodostavat tekstin syvärakenteen, johon tekstin lukijan pitäisi päästä käsiksi. Jotta lukija voisi ymmärtää kirjoittajan tarkoittamat merkityssuhteet, niiden täytyy näkyä pintarakenteessa sidoskeinoina.

Sidostuneessa tekstissä jokaisessa lauseessa on jäsen, joka on sidoksissa johonkin toiseen saman tekstin lauseen jäseneseen. Tällaista jäsentä sanotaan sidosjäseneksi, ja yhdessä sidosjäsenet muodostavat sidosjäsenjoukon. (Enkvist, 1975: 32.) Sidoskeinoiksi kutsutaan siis niitä toimintoja, joiden avulla lauseita ja virkkeitä kytketään yhteen (esim. pronomini- ja sidoskeino). Sidoskeinojen käytön myötä taas syntyy sidosjäseniä ja sidosjäsenjoukkoja (esim. Pekka - hän).

Kun sidosjäsen viittaa tekstissä taaksepäin, kyseessä on anaforinen sidosjäsen.

"Mitä tekisit, jos saisit miljoonan? Jokainen lienee leikkinyt *tällaisella mielikuvalla.*"

Kun sidosjäsen viittaa tekstissä eteenpäin, kyseessä on kataforinen viittaus.

"Jokainen lienee leikkinyt *tällaisella mielikuvalla*: mitä tekisit, jos saisit miljoonan?"

Sidosjäsenen informaatio on uutta siinä tapauksessa, että sidosjäsen viittaa kataforisesti ja on sidosjäsenjoukkonsa ensimmäinen. Asia on lukijalle tuttua, jos siihen on viitattu edeltävässä tekstissä (tekstiviitteinen viittaussuhde) tai jos viitataan tietoon, joka on ihmisille yhteisesti tuttua (pragmaattinen viittaussuhde). Puhetilanteessa asiaan voidaan viitata myös kommunikaatiotilanteen kautta (tilanneviitteinen viittaussuhde). Tekstin ymmärrettävyyden kannalta on tärkeää, ettei kirjoittaja tuo pragmaattisen viittaussuhteen kautta tekstiin käsitteitä, jotka eivät kuulukaan lukijan tietovarastoon. (Enkvist, 1975: 32 - 34.) Tilanteeseen viittaaminen ei tuo tekstiin koheesiota, sillä tulkinnessa tarvittava tieto ei ole tekstissä vaan tekstin ulkopuolella (Halliday & Hasan, 1976: 18).

Kun sidosjäsenillä on sama referentti eli tarkoite, johon viitataan, on kyse samaviitteisyydestä eli koreferenssistä. Toisto on esimerkki samaviitteisyydestä. Sidosjäsentä ei aina toisteta, vaan se korvataan viitesanalla. Viitesanat edustavat jotain toista sanaa,

mutta ovat itsessään semanttisesti tyhjiä (pronominit ja pronominaaliset adverbit). Myös samaa tarkoittavien ilmausten käyttö on korvaava viittaussuhde. Kolmas samaviitteisyyden alue toiston ja korvaavan viittaussuhteen lisäksi on poisto. (Enkvist, 1975: 34 - 37.)

Yhteisviitteisyyttä on hieman hankalampi tunnistaa kuin samaviitteisyyttä, sillä yhteisviitteisyyden tunnistaminen edellyttää enemmän tietoa eikä sitä voi tunnistaa pelkästään muodollisten kriteerien avulla. Eri ihmiset löytävät omien tietojensa ja kokemustensa valossa tekstistä erilaisia yhteisviitteellisiä sidosjäseniä. Yhteisviitteisyydestä on kysymys vastakohtaisuudessa, komparaatiossa, hyponymiassa ja indeksaalisessa viittaussuhteessa. (Enkvist, 1975: 42 - 45.)

Sanan **toistaminen** on yleinen sidoskeino. Tekstin puheenaihe toistettuna sanana on tärkeä tekstin ymmärtämisen kannalta. (Kauppinen et al., 1990: 131.) Halliday ja Hasan määrittelevät leksikaalisen koheesion eli toiston siten, että se muodostuu, kun samaa sanaa tai lähekkäin olevia sanoja käytetään useammin kuin yhdesti (Halliday & Hasan, 1976: 12). Toisto voi olla tarkkaa, jolloin sidosjäsenet ovat täysin samassa muodossa. Muunnellussa toistossa taivutusmuoto ja/tai sanaluokka voi vaihdella (kaunis - kauniille, kaunis - kauneus). (Enkvist, 1975, 34 - 35.) Vanhastaan kouluopetuksessa on korostettu tautofonian välttämistä, mutta sanan toistoa ei yksioikoisesti voi kieltää, sillä onhan toistolla usein luettavuutta ja ymmärrettävyyttä parantava tehtävä (ks. Kauppinen - Laurinen, 1988: 113).

Lauseita voidaan kytkeä toisiinsa myös **pronomien** (esim. hän, se, tämä, joka, mikä) ja **muiden pronominaalisten sanojen** (esim. sellainen, siellä) avulla. Koska näillä sanoilla viitataan, niillä on olemassa korrelaatti eli se sana, johon viitataan. Aikaisemmin mainittuun voi viitata lisäksi pronominaalisen sanan ja substantiivin yhdistelmällä.

"Vanhaan aikaan oli intiaaneilla tapana esittää asiansa kuvakirjoituksella, jossa - - . *Tällaista käsitekijöitusta* olivat alkuaan myös - -."
(Kauppinen et al., 1990: 131.)

Tekstin edetessä samasta asiasta voi käyttää toiston sijasta erilaisia **samaa tarkoittavia ilmauksia** kuten parafrasia eli selventävää ilmausta, synonyymia ja yläkäsitettä. Para-

fraasin käytössä on huomioitava, että se voi olla sävyiltään erilainen kuin alkuperäinen ilmaus (*torakka / elikko*). (Kauppinen et al., 1990: 132.) Synonyymit edellyttävät lukijalta tietoa (*Helsinki / Suomen suurin kaupunki*), ja synonyymeillä on myös sävyeroja (*ehtoo / ilta*) (Enkvist, 1975: 37). Yläkäsite voi olla sekä sama- että yhteisviitteinen. Samaviitteisesti käytettynä yläkäsitteen täytyy todella viitata samaan tarkoitteeseen, kyse ei saa olla hyponymiasta (ks. myöh.)

"Vaeltelin pari tuntia öisen Rovaniemen kaduilla. *Kaupunki* oli valoisa kuin päivällä" (Kauppinen et al., 1990: 132).

Tekstissä jo lauseiden peräkkäisyys antaa olettaa, että lauseet kuuluvat yhteen. Sana voidaan jättää toistamatta, kun puheenaihe on tekstiyhteyden perusteella selvä. (Kauppinen et al., 1990: 131.) **Poisto** tehdään lähekkäisistä, rinnasteisista ilmauksista. Poiston ehtona on, että se ei saa johtaa moniselitteisyyteen ja rakenteiden täytyy olla todella rinnasteisia. (Enkvist, 1975, 38 - 39.)

"Keskiajalla Vakka-Suomi oli tunnettu puuastioista, Rauman seutu # pitseistä ja Hämeen ja Porvoon alue # pellavalangoista" (Kauppinen et al., 1990: 131).

Myös **vastakohtat** sidostavat tekstiä. Vastakohtien esittämisellä asioiden suhteet selkiytyvät, mutta vaarana voi olla asioiden liika yksinkertaistaminen. (Kauppinen et al., 1990: 132.) Vastakohtaisuus voi perustua kahtiajakoon (naimisissa/naimaton), tai olla vähemmän jyrkkää (päivä/yö). Vastakohtaisuus voi olla esitetty epämääräisestikin (pukeutua parhaimpiinsa/likaisiin farkkuihin). (Enkvist, 1975: 43.)

Vertailussa tavallisesti käytettävät komparatiivi- ja superlatiivimuodot ilmaisevat myös tavallaan vastakohtaa (parempi, paras; enemmän, eniten) (Kauppinen et al., 1990: 133). Komparatiivimuotoja käytetään arkikielessä myös ei-vertailevasti, esim "pienempi" merkityksessä 'pienehkö', jolloin kyseessä ei tietenkään ole vertailu. Vertailua voi ilmaista tekstissä myös leksikaalisin keinoin (madella - kiirehtiä, kävellä - juosta).

Kieli muodostuu eritasoisista hierarkioista. Sen tähden sanojen välillä voi olla viittaus-suhde sisältyvyyden perusteella, **hyponymia**. Korkeamman asteen käsitettä kutsutaan hyperonyymiksi ja siihen sisältyvää käsitettä hyponymiksi (kukka/ruusu). Saman yläkä-

sitteen hyponyymit ovat keskenään paronyymeja (ruusu/orvokki). Kokonaisuuden suhde osaan (perämoottori/tulpat) ja osan erottamaton sisältyminen kokonaisuuteen (poika/kädet) ovat myös hyponymiaan kuuluvia viittaussuhteita. (Enkvist, 1975: 43 - 45.) Kielessä on myös yleishyperonyymeja, joita Kauppinen ja Laurinen kutsuvat abstrakteiksi yleisnomineiksi. Abstrakteilla yleisnomineilla ei ole omaa tarkoitettaan, vaan niitä käytetään monien erilaisten käsitteiden asemesta. Abstraktien yleisnominien merkitys selviää vain käyttöyhteyden perusteella. Abstrakteja yleisnomineja ovat esimerkiksi *seuraus, tilanne, vaikutus, muutos*. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 21.)

Indeksaalinen viittaussuhde perustuu implikaatioihin eli epäsuoriin vihjeisiin, joita meillä on olemassa kokemustemme ja maailmankuvamme perusteella. Asiat voivat olla keskenään esimerkiksi kausaalisessa eli syyn ja seurauksen suhteessa (valo/varjo), kulttuurin muovaamassa suhteessa (lappuliisa/pysäköintisakot) tai sananlaskun mukaisessa suhteessa (tyhmä/saapas). Myös metaforan ja metonymian käyttö perustuu indekssaaliseen viittaussuhteeseen. (Enkvist, 1975: 45 - 46.)

Halliday ja Hasan kuvaavat myös tätä sanojen merkityksiin perustuvaa yhtenäisyyttä. Heidän mukaansa koheesiota on minkä tahansa ilmausten välillä, jotka ovat sanamerkityksiensä perusteella suhteessa toisiinsa. Näiden välille ei voida määritellä mitään systemaattista järjestelmää vaan ne jakavat saman leksikaalisen ympäristön eli ovat kollokaatioissa keskenään. Tekstiä luotaessa jokaiselle leksikaaliselle ilmaukselle muodostuu oma kollokatiivinen ympäristönsä, jonka mukaan ilmauksen tekstimerkitys määräytyy. Edeltävä leksikaalinen ympäristö on tärkein osa tätä merkitystä määräävää kontekstia tarjotessaan tietoa ilmauksen tulkintaa varten. Koheesio on sitä tehokkaampaa mitä läheisemmässä suhteessa ilmaukset ovat keskenään. (Halliday & Hasan, 1976: 285 - 290.)

3.2. Kytkeminen

Luonnollisestikin lukija voi jo siitä hahmottaa lauseiden liittyvän yhteen, että lauseet ovat

yhdessä ja samassa tekstissä. Ei kuitenkaan riitä, että lukija ymmärtää lauseiden liittyvän yhteen, vaan olennaista on, että lukija ymmärtää, *miten* lauseet liittyvät yhteen. Lukijan on siis voitava hahmottaa ajatusten, toimintojen ja tapahtumien väliset yhteydet. (Kauppinen - Laurinen, 1988: 10.)

Virkkeiden ja lauseiden kytkeminen voi olla tunnusmerkitöntä, jolloin niitä eivät yhdistä mitkään tunnusmerkit (konjunktiot, adverbiaalit, tietyt aikamuodot jne.) vaan tapahtumien oletetaan tapahtuneen kertomisjärjestyksessä. Tunnusmerkityssä kytkennässä erilaiset signaalit osoittavat, miten virkkeet on yhdistetty. Konnektorit ovat tärkeitä kytkennän ilmaisijoita. Konnektoreista konjunktiot muodostavat suljetun luokan, konnektiivit taas ovat avoin luokka, johon kuuluvat kaikki ne ilmaisut, joita lauseiden ja virkkeiden kytkemiseen voidaan käyttää. Uusia konnektiiveja voidaan luoda tilanteen mukaan yhdistelemällä erilaisia kielen aineksia, eikä niistä siksi voida esittää mitään kattavaa systeemiä. (Enkvist, 1975: 90, 94.) Kauppinen ja muut (1990) ovat jakaneet konnektorit uuden asian lisääviin, vastakkaisuutta, syytä, ehtoa ja aikaa ilmaiseviin (liite 1). Kytkeminen osoittaa, mikä on lauseiden suhde ilmiöinä tai mikä on lauseiden suhde kirjoittajan näkökulmasta. Kytkentä määrittelee, miten tuleva virke on tulkittava suhteessa jo sanottuun. (Halliday & Hasan, 1976: 13, 227.)

Additiivinen liitos lisää tietoa ja sen merkinä on useimmiten rinnastuskonjunktio (tavallisesti *ja*). Silloin kun liitos on todella additiivinen, liitettyjen osien järjestystä voi vaihtaa ilman että merkitys muuttuu. Muussa tapauksessa liitokseen liittyy myös temporaalisia tai kausaalisia vivahteita. (Enkvist, 1975: 95 -96.)

Temporaalisella liitoksella ilmaistaan ajallisia suhteita. Temporaalinen viite voi olla absoluuttinen, jolloin sen merkitystä ei tarvitse etsiä tekstistä tai tilanteesta ("*tammikuun 16. päivänä 1975*"). Tekstiviitteinen ajan ilmaus saa merkityksensä ympäröivästä tekstistä ("*Pelle tuli kotiin seitsemältä. Tuntia myöhemmin hän lähti elokuvaan.*") Tilanneviitteisen ajan ilmauksen merkitys määräytyy puhehetken mukaan ("*viisi minuuttia sitten*"). Temporaalisuutta ilmaistaan konnektiiveilla, verbin aikamuodolla ja aspektilla, temporaalisilla lauseenvastikkeilla ja selittävillä metateksteillä. (Enkvist, 1975: 97 - 98.)

Kausaalisilla liitoksilla ilmaistaan syy- ja seuraussuhteita. Temporaalisuuteen liittyy usein syytä ilmaisevia lisämerkityksiä. ("Koska hän oli väsynyt, hän meni sänkyyn.") (Enkvist, 1975:98 - 99.) Syy- ja seuraussuhteita ilmaisevia lauseliittoja on hyvin monen-tyyppisiä.

Adversatiivinen liitos ilmaisee asenteita tekstin ilmaisemiin asioihin (vrt. modaliteetti). Esimerkiksi lauseessa "Tyttö oli kaunis mutta älykäs" *mutta*-konjunktio osoittaa, että sitä seuraava ominaisuus on edellisen ominaisuuden luoman ennakkoluulon tai -oletuksen vastainen. (Enkvist, 1975: 101.)

Komparatiivinen liitos perustuu joko komparatiiviseen yhteisviitteisyyteen tai komparatiivisten konjunktioiden (*kuin, niin kuin, ikään kuin, kuten*) käyttöön (Enkvist, 1975: 102).

Disjunkttiivinen liitos ilmaisee vaihtoehtoa (*tai, taikka, joko - tai*). Synonyymejä yhdistettäessä käytetään *eli*-konjunktiota. Kysymyksessä, jossa erotetaan kaksi vaihtoehtoa, käytetään konjunktiota *vai*. (Enkvist, 1975: 102.)

Spesifioivassa liitoksessa toinen lause tai virke selittää tarkemmin toista lausetta tai virkettä. Spesifioinnin merkinä voidaan käyttää esimerkiksi sanoja *näet, nimittäin, tarkemmin sanottuna*. Esimerkkiliitos ei selitä tapahtumaa, vaan antaa siitä esimerkin. Tällöin merkinä käytetään sanoja *muun muassa, niiden joukossa, esimerkiksi* jne. Spesifioivia ja esimerkkiliitoksia lähellä on myös inklusiiviliitos, jossa muutamien edellisten virkkeiden tai lauseiden sisällöstä esitetään yhteenveto.

"Huoneessa oli kolme huonekalua, *nimittäin sänky, pöytä ja tuoli*."

"Huoneessa oli kolme huonekalua, *muun muassa sänky*."

"Ensin sanomalehti jäi tulematta. Sitten kaadoin kahvia aamutakilleni. Ja lopuksi kissa puri minua varpaaseen. *Kaikki nämä katastrofit tapahtuivat ennen kahdeksaa*." (Enkvist, 1975: 103.)

Kehysliitos tarkoittaa sitä että yhdistetään kehyskertomus, joka voi kertoa esimerkiksi kuka tiedon on välittänyt tai mistä lähteestä tieto on, ja varsinainen tieto.

"Relander sanoi virastopäällikköpäivillä Helsingissä eilen, että

palkkojen liukuminen on kuluvan kauden aikana eittämättä myötävaikuttanut inflaation kiihtymiseen." (Enkvist, 1975: 103 - 104.)

Implisiittinen liitos liittyy indeksaaliseen suhteeseen (vrt. indeksaalinen viittaussuhde). Tällöin lauseen tai virkkeen yhteenkuuluvuutta muuhun tekstiin ei osoiteta millään merkillä, vaan yhteenkuuluvuus ilmenee lauseen tai virkkeen merkityksen sopivuudesta tekstin maailmaan. Implikoidun liitoksen kuvaamisen menetelmänä voisi olla sanakenttien tutkiminen, sillä usein implisiittisesti toisiinsa liittyvissä lauseissa on saman sanakentän sanoja. Sanakenttien määrittely ja tekstin maailmankuvan tarkastelu liittyy lähinnä tekstipragmatiikkaan.

"Connie Stevens istuskelee uima-altaansa reunalla huvilansa edustalla. *Aurinko paistaa*. Hän kertoo osastaan -" (Enkvist, 1975: 104 -107.)

Myös liitepartikkelit kytkevät lauseita muuhun tekstiin. Liitepartikkeleita ovat *-hAn*, *-kAAAn*, *-kin*, *-kO*, *-pA*, *-kA* ja *-s*. Kysymyspartikkeli *-kO* liittyy tulevaan tekstiin, odotetaanhan aitoon kysymykseen vastausta. Muut liitepartikkelit sidostuvat yleensä edeltävään tekstiin. Partikkelia *-hAn* käytettäessä oletetaan jokin lauseen osa tutuksi eli viitataan oletettuun yhteiseen tietovarastoon. Tällöin voidaan muistuttaa:

"Samalla tavalla kaupunkilaiset eivät ymmärrä, minkälaiset asumisvaikeudet meillä on. Meillä*hän* ei ole tänne edes rautatietä."

Toisaalta voidaan osoittaa myönnytystä:

"Mutta ei se yksinomaan ole sitä työtä ja vaivaa ja huolta tämä elämä, kyllä*hän* loppujen lopuksi on mukavaakin."

Edelleen *hAn*-partikkelin avulla voidaan selittää:

"Tämä käsitys pohjautuu kielen kritiikkiin. Kielen*hän* epäillään aina kaval-tavan ajatuksen." (Hakulinen - Karlsson, 1979: 327 - 328.)

Muistutuksen ja selityksen välinen raja on aika häilyvä. Periaatteessahan kysymys on siitä, onko asia vastaanottajalle niin tuttu, että hän käsittää lauseen muistutukseksi vai ajatteleeko hän lauseen selventäväksi selitykseksi.

Liittyessään fokuksessa olevaan (erityisen lausepainon saaneeseen) nominaali- tai verbi-jäseneen partikkelit *-kin* ja *-kAAAn* ilmaisevat suunnilleen samaa kuin 'myös'.

"Pitkään on pohdittu uudistamisen tarvetta, mutta asialla on toinen*kin* puoli."

Kun *-kin* tai *-kAAAn* partikkelia käytetään verbiin liittyneenä, ne ilmaisevat jotain asiayhteyteen nähden odotettua tai odottamatonta.

"Asetuksen antamista odotettiin, ja se annettiin*kin*."

"Saattaa käydä niinkin, että kun lasta 10 ehkäisyvuoden jälkeen halutaan, sitä ei heti kuulukaan."

Odotettu tieto voi olla päätelmä tai lisäesimerkki. Kirjoittajan odotettu päätelmä ei aina ole lukijalle kuitenkaan odotettu. (Hakulinen - Karlsson, 1979: 328 -329.) Odotetussa päätelmässä on siis kysymys kirjoittajan ja vastaanottajan maailmankuvien kohtaamisesta. Kirjoittajalle selvä päätelmä ei välttämättä ole lukijalle selvä.

Partikkeli *-pA* on tekstissä yleensä korostajana. Toiseksi *-pA*-partikkelia voi käyttää yksin tai *-hAn* partikkelin kanssa selityksissä ja perusteluissa.

"Ei se mies ollut mikään pelkuri, olipahan tavallinen kulkuri."

(Hakulinen - Karlsson, 1979: 330.)

3.3. Tematiikka

Kieliopillinen rakenne, painotus ja tekstiyhteys vaikuttavat sanajärjestykseen. Tekstiyhteys vaikuttaa sanajärjestykseen siten, että tuttu tai aikaisemmin puheena ollut asia esitetään yleensä lauseen alussa (teema) ja uusi asia lopussa (reema). Teeman edellä lauseessa voi olla verbin määrite ja konnektoreja eli partikkeleja, jotka ilmaisevat lauseiden välisiä suhteita. Teeman edellä voi olla myös metatekstiä, jolla kirjoittaja jäsentää tekstiä, kertoo kannanottonsa asiaan tai ilmoittaa tiedon lähteen. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 20, 204, 209.) Metatekstin avulla kirjoittaja voi lisäksi kommentoida käsiteltävää asiaa, esitysjärjestyistä ja -tapaa tai kieleen liittyvää seikkaa, kuten käyttämiään ilmaisuja (Karvonen, 1995: 82).

Tekstissä teema voi pysyä samana koko kappaleessa tai katkelmassa. Lauseet siis noudattavat kaavaa A + B, A + C, A + D... Toiseksi kappale voi rakentua siten, että ensin teemana on yläkäsite tai asiakokonaisuus, jonka osat esiintyvät seuraavien lauseiden teemoina: A + B, A1 + C, A2 + D... Kolmannessa kaavassa edellisen lauseen reemasta

tulee seuraavan lauseen teema, jolloin lauseet muodostavat ikään kuin ketjun: A + B, B + C, C + D... (Kauppinen et al., 1990: 134 - 135, Kauppinen - Laurinen, 1988: 40 - 41.)

Tutun asian esittäminen ennen uutta palvelee ihmisen muistia ja ajattelua. Lausetta lukiessaan lukija pyrkii samaan aikaan ymmärtämään sen. Ymmärtäminen siis helpottuu, kun heti lauseen alussa esitetään jo ennalta tuttu asia. Muisti täytyy ottaa huomioon myös lausetta laajemmassa yhteydessä. Parhaillaan luettavan lauseen lisäksi lukijalla voi olla mielessään vain pari kolme edellistä lausetta tai osia niistä. Tutusta uuteen etenemisen tulisi siis lausetason lisäksi toteutua kokonaisjäsentelyssä. (Kauppinen - Laurinen, 1988: 41 - 42, 112.)

Tekstin alussa kirjoittaja joutuu esittelemään uuden aiheen. Sen jälkeen voidaan alkaa rakentaa tekstiä aiemmin sanotun pohjalle. Kappaleen sisällä voidaan joko ensin esitellä kappaleen aihe ja sen jälkeen käsitellä sitä tarkemmin tai aloittaa kuvailuilla ja havainnollistuksilla ja esittää kappaleen lopussa yhteenvetona päätelmä tai tulos. Jos kappaleen alussa ei ole esitetty kappaleen aihetta eikä lopussa tiivistystä, tutuksi ja yhdistäväksi asiaksi voidaan ajatella koko tekstin aihe. Kun edellisen jakson uusi asia esitetään seuraavassa jaksossa tuttuna, teksti etenee johdonmukaisesti ja syntyy yhtenäinen juoni. (Iisa - Piehl, 1992: 30 - 32, 37.)

Topiikkiin eli aiheeseen sisältyvää koherenssia voidaan osoittaa leksikaalisesti eli sanallisesti symmetristen teemalausekkeiden (käsitteiden hierarkkiset suhteet) ja sivuteemojen muodostamien sarjojen avulla. Tällöin retorisiin valintoihin pyritään siirtämään tekstiin koherenssi, jonka oletetaan vallitsevan ulkoisessa maailmassa. Tällöin lukija tulkitsee tekstissä kerrotut tiedot koherenteiksi tiedoiksi topiikista. (Karvonen, 1995: 66, 70.)

Koherenssi ilmenee symmetrisistä teemalausekkeista silloin, kun teemalausekkeilla määritellään ja luokitellaan samaa käsitettä, yleensä topiikkia, mutta peräkkäisten lauseiden suhteita ei muuten osoiteta. Teemalausekkeessa oleva rajoittava määrite antaa olettaa, että on olemassa myös muita saman luokan tarkoitteita. Esimerkiksi jos teemalausekkeena on *yksisoluiset eliöt*, voidaan olettaa, että tekstissä puhutaan myöhemmin myös

monisoluisista eliöistä, jolloin lauseiden välille syntyy kontrastointi. (Karvonen, 1995: 66 - 67.)

Sivuteeman sisältävissä lauseissa temaattisessa asemassa on kaksi lauseketta. Tällaisissa lauseissa sivuteema kytkee virkkeen kokonaisuuteen ja vaihtelee, kun taas varsinainen teema pysyy samana. Sivuteemat ovat yleensä koko lausetta koskevia ajan tai paikan adverbiaaleja. Ne tarjoavat tavallaan näkökulman, josta teemaa tarkastellaan, tai rakentavat tekstin juonta. (Karvonen, 1995: 68 - 70, 71.)

Sivuteemana voivat lisäksi olla teemaa edeltävät sivulauseet, lauseenvastikkeet ja proadverbit (esim. tällöin, samalla, näin, muuten). Proadverbi voi toimia myös yksinään lauseen teemana, jolloin se viittaa koko edeltävään lauseeseen tai laajempaan tekstinosaan ja lisää tietoa sen teemasta. Teemoina voivat proadverbin tapaan toimia myös ominaisnimitykset, yhdyssanat, verbikantaiset teonnimijohdokset, parafraasit ja yleissubstantiivit. Näissä tapauksissa siis teemaksi tulee kiteytys edeltävästä tekstistä. Tällöin tekstin merkitys tarkentuu tekstin edetessä. (Karvonen, 1995: 71 - 77.)

Vaikka topiikki ohjaa tarkoitteiden tekstiin tuomista ja prosessien kytköksiä, ei topiikki ole ainoa asia, joka ohjaa tekstin rakentumista. Tekstin sosiaalinen, vuorovaikutuksellinen puoli ohjaa tekstin informaatorakennetta eli tutun ja uuden informaation järjesty- mistä ja suhteita. Sosiaalinen aspekti näkyy tekstin rakentumisessa muun muassa siten, että tietoa esitetään vanhastaan tutulla ja odotuksenmukaisella tavalla, joka on kulttuuris- sa hyväksytty ja hyvänä pidetty. Topiikista esimerkiksi esitellään niitä tietoja, joita siitä on ennenkin tavattu kertoa. Samoin se, mitä kirjoittaja olettaa lukijan jo tietävän, vaikut- taa informaatorakenteeseen. (Karvonen, 1995: 93 - 96.)

4. MITÄ HYVÄLTÄ AINEELTA ODOTETAAN

Tekstin prototyypinä voi pitää kirjoitettua monologia, jonka yksi ihminen on tuottanut. Tällainen monologi muodostaa merkityskokonaisuuden, joka on ymmärrettävissä kontekstista irrallaankin. Dialogin ihminen oppii ikään kuin itsestään kieliyhteisössä, kirjoitettu monologi taas on tietoisesti opeteltava. Monologinen tekstikin sisältää viittauksia toisiin teksteihin ja erilaisiin ajattelutapoihin sekä sitaatteja toisilta kirjoittajilta, joten monologissakin on yleensä intertekstuaalisuutta, vuoropuhelua tekstin ulkopuolelle. Kirjoitetussa monologiassa lukija ei kuitenkaan voi kysyä kirjoittajalta epäselvistä kohdista, joten kirjoittajan on tehtävä lukijalle selväksi käsitteet ja asioiden väliset suhteet sekä luotava tekstile puitteet. (Kieli ja sen kielioipit, 1994: 95 - 96, 114.)

Yhteiskunnassamme on tavoitteena oppia kirjoittamaan tieteellistyyppistä tekstiä, jossa on luokitteluja, ryhmittelyjä, erittelyjä ja pohdintoja. Tästä seuraa se, että näissä teksteissä on harvoin osoitettu yhteyttä konkreettiseen todellisuuteen ja että merkityssuhteista tulee monimutkaisia ja vaikeaselkoisia lukijalle. (Kauppinen - Laurinen, 1988: 9.) Kuitenkin tavoitteeksi voisi asettaa, että myös vaikeaselkoisista ja monitahoisista asioista kirjoitetaan ymmärrettävästi. Se, että tieteellistyyppinen teksti (esim. oppikirjat, tietokirjat) on usein vaikeaselkoista, on vain yhteisössämme vakiintunut ja hiljaa hyväksytty tapa. Koska tällaisissa teksteissä käsitellään usein lukijalle ennestään tuntematonta asiaa, niiden kohdalla pitäisi erityisen tarkkaan varmistaa se, että viesti välittyy.

Ylioppilasaineita-kokoelma kuvaa sidosteisuutta seuraavasti:

Ehjä teksti on sidosteinen. Peräkkäiset lauseet ja virkkeet liittyvät toisiinsa sulavasti, ja peräkkäisillä kappaleilla on ymmärrettävä kytkenä. Sidosteisuutta tekstiin tuovat tarkoituksenmukainen sanajärjestys ja teema - rakenne, pronominiin ja muiden pronominaalisten sanojen käyttö, konjunktiot, adverbii, toisto ja toisaalta jonkin jo mainitun sanan poisjättäminen, samaan merkityskenttään kuuluvien sanojen käyttö ja kaiken kaikkiaan saman asian käsittely eri näkökulmista. Sidosteinen vaikutelma syntyy usein pienillä, mutta sitäkin osuvammilla valinnoilla. Hyvä teksti sisältää monenlaisia sidoskeinoja. (Ylioppilasaineita, 1997: 214.)

Tämä määritelmä sisältää paljon tulkinnanvaraisia ja pahimmillaan kirjoittajaa lannistavia ohjeita. Mitä ovat "sulavuus, ymmärrettävyys, tarkoituksenmukaisuus sekä pienet, mutta sitäkin osuvammat valinnat". Kokoelman toimittajat suosittavat kokoelmaa kirjoittamisen syventävän kurssin materiaaliksi, mutta sidosteisuuteen liittyvä harjoitusosa on yksipuolinen. Siinä on keskitytty pääasiassa pronominiin ja sen korrelaattiin, ei koheesioon ja koherenssiin laajemmassa mielessä. Harjoitusosan lisäksi yhdestä aineesta pyydetään kommentoimaan viittaustekniikkaa ja toisesta analysoimaan sidosteisuutta. Näiden harjoitusten hyöty on kiinni siitä, miten hyvin opettaja on perehtynyt koheesioon ja koherenssiin.

Ylioppilasaineita-kokoelman arvosteluperusteiden mukaan ylioppilasaineen tulee olla itsenäinen ja ehyt kokonaisuus. Jäsentelyn tulee perustua kirjoittajan tavoitteen kannalta tarkoituksenmukaiselle periaatteelle. Rakenteessa ilmiöiden luokituksen ja suhteiden erittelyn on oltava perusteltua. Jäsennysperiaate näkyy ansiokkaana kappalejakona, jossa erottuvat tärkeät kohdat ja siirtymät kohdasta toiseen. Aineen kielen tulee olla sidosteista, mihin liittyvät täsmälliset viittaussuhteet. Toistoa käytetään vain painokkaissa ja täsmällisyyttä vaativissa kohdissa, muutoin vaihtoehtoiset ilmaisumuodot, kuten pronomininit, ovat suositeltavampia. (Ylioppilasaineita, 1997: 219.) Näillä ohjeilla aineen sidosteisuuden arviointi tuskin onnistuu helpommin kuin sen opettaminenkaan. Vuoden 1999 uudet arviointikriteerit eivät ole tuoneet mitään uutta vuoteen 1997 verrattuna.

Kauppinen ja Laurinen ovat eritelleet asiatekstin koherenssiin liittyviä seikkoja, jotka kirjoittajan tulisi ottaa huomioon, jotta asiakokonaisuudet järjestyvät niin, että lukija kykenee tulkitsemaan tekstiä: Johdonmukaisessa tekstissä asiat esitetään luontevassa järjestyksessä ja informaatio jakautuu tasaisesti tekstissä. Tekstissä tulee olla riittävästi viitepisteitä, jotta lukijalle selviää, puhutaanko tarkoitteista ja teemoista yksi- vai yleis- tarkoitteisesti. Tekstissä tulee olla riittävästi tarkoituksenmukaisia kytkentöjä. Niiden ei kuitenkaan saa olla näennäisiä tai ristiriitaisia. Sidoskeinojen käytön tulee ohjata oikeaan tulkintaan: pronominiilla tulee olla korrelaatti, vertailuasteilla vertailukohde ja elliptisesti pois jätetyn aineksen tulee ilmetä tekstiyhteydestä. Sama koskee yksinään käytettyjä abstrakteja yleisnomineja (esim. seuraus, toimenpide), joiden merkitysten tulee myös

selvitä kontekstista. Sidoksisuutta ei voi luoda samamerkityksisyyden avulla siten, että käytetty käsite viittaa aiemmin mainittuun käsitteeseen, mutta kummankaan merkitys ei selviä tekstistä. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 132 - 133.)

Edelleen Kauppisen ja Laurisen mukaan koherentissa tekstissä tuttu tai puheena ollut asia, teema, hakeutuu lauseen alkuun ja painollisempi reema lauseen loppuun. Teeman edellä voi olla adverbiaaleja, konnektoreita tai metatekstiä. Asioiden luontevan esittämisyjärjestyksen tulee toteutua myös virkkeen lauseiden tasolla. Teeman merkityksen tulee olla edeltävän tekstin tai ihmisille yhteisen tiedon perusteella selvä. Johdonmukaisessa tekstissä lauseiden reemat tuovat tekstiin uutta tietoa. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 132 - 133.) Kauppinen ja Laurinen esittävät melko kattavan luettelon koherenttiin tekstiin liittyvistä seikoista. Nämä käsitteet opettamalla ja monipuolisella harjoittelulla opettaja voi tarjota oppilaille jo jonkin verran välineistöä tekstin rakenteen analysointiin.

5. JOHDONMUKAISET AINEET

5.1. Maaseudun merkitys

Tarkastelin lukiryhmän aineiden koherenssia eli niiden sisällöllistä yhtenäisyyttä ja semanttisia suhteita sekä koheesiota eli lineaarista tekstipiirteiden yhtenäisyyttä ja jatkuvuutta. Tarkastelun perusteella aineet saattoi jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän aineet (kohta 5) olivat rakenteeltaan johdonmukaisia. Ne olivat koheesioltaan ja koherenssiltaan erittäin ansiokkaita tai hyviä. Niissä ei ollut joko ollenkaan tai oli hyvin vähän huomauttamista, eivätkä huomautukset olleet kokonaisuuden kannalta kovin merkittäviä. Nämä aineet muodostivat selkeän kokonaisuuden, ne olivat helppolukuisia sekä viittaussuhteiltaan ja sisäiseltä merkitysrakenteeltaan koherentteja. Toisen ryhmän aineet (kohta 6) kaipasivat paikoitellen kehittelyä ja kolmannen ryhmän aineet (kohta 7) runsaasti kehittelyä koheesion ja koherenssin suhteen.

Samanaiheiset asiat liittyvät muistissamme toisiinsa verkostoksi. Tekstissä on yleensä jokin pääkäsite, johon liittyvät asiat muodostavat merkityssuhteita. Merkityssuhteita tarkasteltaessa ei kiinnitetä huomiota tekstin rakenteeseen, vaan asioiden välisiin assosiatiiivisiin yhteyksiin. Merkityssuhteita muodostuu, kun käsitteitä määritellään, kuvaillaan ja havainnollistetaan. Käsitteistä voidaan kertoa asiayhteyksiä, suhtautumistapoja, syyn ja seurauksen suhteita, tunnusomaisia piirteitä, ominaisuuksia ja osia, suhdetta muihin asioihin ja niin edelleen. (Kauppinen - Laurinen, 1984: 16. Äidinkieli ja Kirjallisuus, käsikirja 1998: 18, 34 - 35.)

Samaan merkityskenttään kuuluvat keskeiset käsitteet liittävätkin tekstin osia yhteen. Merkityskentän vaihtuminen kertoo siitä, että myös juonen kulku muuttuu. (Äidinkieli ja kirjallisuus, käsikirja, 1998:166.) Merkityskenttä koostuu sanoista, joilla on samantapainen merkitys, kuten ylä- ja alakäsitteet, synonyymit ja antonyymit. Assosiatiiivisiä kenttiä taas muodostuu sanoista, jotka helposti assosioituvat toisiinsa tiettyjä asioita kuvailevissa teksteissä, vaikka ne eivät sanamerkitykseltään olekaan läheisiä.

Aineita koskevassa käsittelyosassa olen aluksi tarkastellut kustakin aineesta kokoavasti keskeisiä käsitteitä, ydinsanoja, jotka muodostavat erilaisia sanakenttiä kuten merkityskenttiä ja assosiatiiivisiä kenttiä. Sen jälkeen olen tarkastellut kappale kappaleelta syntagmaattisesti muodostuvia sidosjäsenjoukkoja ja merkityssillön yhtenäisyyttä. Kokoavassa sanaston tarkastelussa sanat on esitetty perusmuodossaan. Sidosjäsenjoukkoja esiteltäessä ilmaukset on sen sijaan säilytetty alkuperäisessä muodossaan, jotta ne löytyisivät liitteenä olevista teksteistä helpommin. Aineista löytyi yllättävän vähän selkeästi samaan merkityskenttään kuuluvien käsitteiden luomaa koheesiota. Valtaosa kohesiivisistä suhteista perustui assosiatiiivisiin yhteyksiin, jotka eivät muodosta selkeitä kategorioita.

Maaseudun merkitys -aineessa kirjoittaja tuo aineessa esiin teoreettisia, yleisiä näkökulmia ja värittää niitä yksityiskohdilla ja kuvauksilla. Sanastollisesti tarkasteltuna *maaseutu* ja *kaupunki* ovat toistensa antonyymeja. Maaseudulle parafrasi eli selventävä

ilmaus, joka sanoo jonkin edellä mainitun toisin sanoen, on *kaupunkilaisen paratiisi*. Kaupunkiin liittyvät assosiatiiivisesti *kiire, melu, ihmisvilinä, kerrostalo, pakokaasut ja tehtaiden savu*. *Kiireen* vastakohtana aineessa esiintyy *rauha*. *Luontoon* liittyvät assosiatiiivisesti *maisemat, metsä, luonnontuotteiden kerääminen, metsänhoito, linnunpoikaset, sisiliskoperhe, kurkipariskunta, paarmat ja hyttyset*. Paarmoille ja hyttysille kirjoittaja mainitsee parafrasoin *luonnon kiusankappaleet*. Lomailuun liittyvät samaan leksikaaliseen kenttään kuuluvat käsitteet *viettä lomaa, lomanvietto, lomapaikka, lomamökit ja hotelliloma*. Lomaan assosioituvat myös ilmaukset *virkestys, turistit ja palata kouluun*. Maaseutuun elinkeinona liittyvät käsitteet *puhtaat elintarvikkeet, jokapäiväinen leipämme, ansaita leipänsä, maanviljelyn ja karjanhoidon tuotteet, kotimainen ruoka* ja edelliselle vastakohtana *ulkomaalaiset tuontitavarat*. Ruuan tuottamiseen assosioituu myös ilmaus *suuret automarketit ja välittäjät hyötyvät*. Elinkeinojen hiipumisen näkökulmasta maaseutuun assosioituu edelleen ilmaus *harmaat autiotalot - - odottavat uutta elämää*.

Kappale kappaleelta tarkasteltuna ensimmäinen kappale alkaa puheenaiheella *maaseutu*. Toisessa virkkeessä maaseutuun viitataan pronomiinilla *se*. *Maaseudun rauha ja maaseudun tunnelma* mainitaan neljännessä virkkeessä. Kaupunkilaiselle samaa tarkoittava ilmaus on kolmannen virkkeen *kiireen ja melun keskeltä tuleva*. *Kaupunkilaisen* toistuu neljännessä virkkeessä.

Kahdessa seuraavassa kappaleessa kirjoittaja kertoo maaseudusta ja luonnosta omakohtaisesti. Toisen kappaleen ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *maaseutua ja luontoa*. Toisessa virkkeessä samaan aihepiiriin liittyy ilmaus *mökillä luonnon helmassa*. Toisessa virkkeessä mainitaan *viettänyt - - osan lomista*, ja sama asia toistuu kolmannessa virkkeessä muodossa *lomanviettoon*. Luontoteemaa jatketaan kolmannessa virkkeessä käsitteellä *luonnontuotteiden* ja neljännessä virkkeessä ilmauksella *luonnon koko kirjo*. Luonnon kirjoon sisältyväksi mainitaan viidennessä virkkeessä *avuttomat linnunpoikaset, sisiliskoperhe ja kurkipariskunta* ja kuudennessä virkkeessä *paarmat ja hyttyset*. Seitsemännessä virkkeessä paarmoihin ja hyttysiin viitataan pronomiinilla *niitä*.

Kolmannen kappaleen alussa toistetaan aikaisemmissa kappaleissa mainitut *maaseutu* ja *lomanviettoon*. Kirjoittajalla maaseutuun sisältyy toisen virkkeen *aamukasteen raikastama metsä*, metsään taas sisältyy kolmannen virkkeen *linnutkin*. Maaseudulla olemisesta kertoo kappaleen viimeisen virkkeen ilmaus *kaukana pakokaasuista ja tehtaiden savuis- ta*.

Kolmas kappale alkaa omakohtaisuutta kuvaavalla ilmauksella *minulle kaupunkilaisena*, neljännessä kappaleessa taas siirrytään takaisin yleiselle tasolle ilmauksen *meille kaupunkilaisille* kautta. Neljännen kappaleen sidosjäsenjoukko koostuu ruuantuottamiseen liittyvistä asioista: *puhtaita elintarvikkeita, nämä jokapäiväiset ruokamme, ansaitakseen leipänsä, suomalaisen maanviljelyn ja karjanhoidon tuotteet, ulkomaalaisten tuontitavaroiden, epäpuhtaammat halvemmat ruoat, terveellisemmän ja puhtaamman ruoan, meidän suomalaisten, suomalaista*.

Viidennessä kappaleessa näkökulmana on *Suomen maaseutu ja erityisesti sen puhdas luonto*, joka houkuttelee *turisteja Suomeen*. Ilmaus *Keski-Euroopan "saastuneiden teollisuuskaupunkien"* on vastakohta puhtaalle luonnollemme. Ilmaus *Suomi tuhansine lomamökkeineen* sidostuu myös turistinäkökulmaan.

Kuudes, viimeinen kappale on yhteenveto. Maaseutu on kirjoittajan mukaan *ainutlaatuisen lomapaikka kaupunkilaiselle*, mutta *kuitenkin on aina mukava palata kaupunkiin*. Kolmannen virkkeen ilmaukseen *toivoisin maaseudun pysyvän asuttuna* liittyy viimeisen virkkeen ilmaus *harmaat autiotalot - - odottavat pihalleen uutta elämää*.

Tämä aine noudattaa tehtävänantoa ja pysyttelee johdonmukaisesti tyylijajissaan. Koheesio sekä kappaleiden sisällä että kappaleiden välillä on esimerkillisen selkeä. Pintatason sidosjäsenet on äärimmäisen helppo löytää, eikä kokonaisjäsentelyssä tai sisällöllisessä yhtenäisyydessäkään ole moittimista. Aine on helppo lukea, ja kirjoittajan näkökulmat ovat helposti ymmärrettävissä.

5.2. Elinympäristömme merkitys

Tämä aine on yhdistelmä omien kokemusten ja elämysten kuvailusta sekä yleisestä erittelystä ja pohdinnasta. Luontoa ja maaseutua koskeva tehtävänanto on varmastikin syynä tällaisiin yhdistelmiin, sillä siinä pyydetään pohtimaan luonnon ja maaseudun merkitystä kirjoittajalle ja lisätään, että voit pohtia myös sitä, miten ihmiset arvostavat maaseutua ja kaupunkia.

Aineen keskeinen käsite on *metsä*. Metsään liittyviä sanoja ovat *rauhoittava hiljaisuus, lintujen viserrys, metsätie, kallio, karhun pesäpaikka, rinne, suo, järvenranta, jäkälät, luonnon rauha, metsän viattomuus ja kauneus*. Sanoilla kuvaillaan metsää ja siihen liittyviä osia ja ominaisuuksia. Metsäretkeä kuvatessaan kirjoittaja tuo muutamain ilmauksin esiin negatiivisen suhtautumisensa luonnon hyötykäyttöön. Tällaisia assosiaatioita syntyy ilmauksista *harvennuksia, puita viety tehtäisiin, ruhjoutuneita kuusentaimia ja varpuja, uutuutta hohtava nuotiopaikka ja roskakori, metsästä on tullut kiireisten kaupunkilaisten virkistyspaikka ja rakennettu lankkupolku*. Metsästä kertomus siirtyy kaupunkiin, jota kuvaillaan ilmauksin *kaupungin sotku, kiire, alemainokset, asfaltti, paikallisliikenteen linja-autot*. Metsien säästämiseen liittyen kirjoittaja käyttää ilmauksia *taistelu metsän suojelun puolesta, rauhaisat metsäalueet ovat kaukana kaupungeista, kasvattaa ja varjella luontoa*. Metsänsuojelun suhteesta muihin asioihin mainitaan *kasvava asuntojen kysyntä sekä ihmisten huono terveydentila ja kunto*.

Pääosin ainetta sidostaa yksikön ensimmäisen persoonan käyttö, kun kirjoittaja kuvailee retkeään metsässä. Tekstiä leimaa myös kokonaisuuteen sisältyvien seikkojen käyttö. Ensimmäisessä kappaleessa kuvataan kirjoittajan saapumista luonnon helmaan. Sidosteisuus syntyy luontoon sisältyvyyden, toistojen ja pronominikorvauksen avulla: *rauhoittava hiljaisuus, lintujen viserrystä, hiljaisempaa kuin kaupunkialueella, metsää, metsää, metsätielle, ruhjoutuneita kuusentaimia ja varpuja, ne, kallion laelle, karhun, karhun, sillä kohdalla ja tästä rauhaisasta metsästä*.

Toisessa kappaleessa kirjoittaja jatkaa matkaa, ja luontoon liittyvien ilmiöiden kuvailu

jatkuu. Ensimmäisen virkkeen *rinnettä* sidostuu toisen virkkeen muunneltuun toistoon *rinteen*. Toisen ja kolmannen virkkeen ilmaukset *suo-osuuden* ja *suon* liittyvät toisiinsa, samoin neljännen virkkeen *oikotie* ja viidennen virkkeen *lankkupolkua*. Luonnonilmiöiden kuvailu jatkuu ilmauksin *järvenrannalle, jäkälille, auringonlaskusta, luonnon rauhasta, metsän viattomuudessa ja kauneudessa*.

Kolmas kappale kuvaa luonnon idyllistä kaupunkiin palaamista, ja kappale alkaakin lauseenvastikkeella *palatakseni arkeen*. Kappaleen toisessa virkkeessä toistuu *arkeen*. Arkielämään liittyvät myös toisen ja kolmannen virkkeen ilmaukset *kiire* sekä *paineita töistä, kodista ja rahasta*. Kolmannessa virkkeessä mainitaan *ihmisillä* ja neljännessä virkkeessä ihmisiin viitataan pronominilla *heitä*. Neljännessä virkkeessä mainitaan *kotiin* ja viidennessä toistetaan muunnellen *kotona*. Toisessa virkkeessä mainitun kiireen kanssa samaa merkitsevä on kappaleen viimeisen virkkeen ilmaus *ei hetken rauhaa*.

Toiseksi viimeisessä kappaleessa kirjoittaja erittelee yleisemmällä tasolla luontoyhteyden katkeamisen seurauksia. Kappaleen ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *luonnon tärkeyden*, toisessa virkkeessä *taistelu metsän suojelun puolesta*. Toisen virkkeen verbi *rakentaa* toistuu seuraavassa virkkeessä *rakentamaan*. Kolmannen virkkeen ilmauksen *lasten* kanssa samaa tarkoittaa neljännen virkkeen *kasvava sukupolvi*. Luontoon liittyvät edelleen *rauhaisat metsäalueet, ulkosalla* ja ilmaus *paikkoja, joissa vielä metsä kasvaa omalla voimallaan*. Metsäalueiden vähyyteen liittyy kirjoittajan mukaan myös kunnan huononeminen, jota kirjoittaja käsittelee kappaleen kuudennessa ja seitsemännessä virkkeessä. Viimeisessä, lukijaan vetoamaan pyrkivässä kappaleessa toistuu muunnellen *luonto, luontoa, luontoa*.

Aine on selkeästi etenevä ja helposti seurattava. Kokonaisuus on tasapainoinen ja kappaleet rakentuvat johdonmukaisesti. Pääosin sidoksisuus muodostuu sisältyvyyden avulla. Monista muista samasta aiheesta kirjoittavista poiketen tämä kirjoittaja käyttää loogisesti *luonto*-käsitettä ja on ymmärtänyt, että luonto ei ole synonyymi maaseudulle.

5.3. Luonto on läheiseni

Aineessa kuvataan omia elämyksiä ja kokemuksia ja yhdistetään ne yleisempään pohdiskeluun. Aineen leksikaaliset ja assosiatiiviset sanakentät kuvailevat luontoa ja kaupunkia. Luontoon liittyviä osia tai ominaisuuksia ovat *lintujen aamukonsertto, auringonlasku kesäiltana tyynen järven pintaan heijastuneena, leimuavat revontulet, sade puhdistaa metsän, mielen rauha, luonnonkaunis harju, vastapainottava tekijä kaupungin kiireessä ja ruuhkassa kulkevalle, luonnon aitous ja kauneus, marjametsä, sienimetsä, sammal, puhdas hanki ja luonnon rauhoittava vaikutus*. Kaupunkeja kirjoittaja kuvaa negatiivisemmilla ilmauksilla, joita ovat *kerrostalon kuuma kämpppi, kaupungin harmaus ja likaisuus, muovikasvit, kaupungin saasteet, maiseman pilaava kivitalo tai marketti asfaltoituine pihoineen*.

Ensimmäisessä kappaleessa verrataan aamutunnelmaa maalla ja kaupungissa. Vaikka ensimmäisessä virkkeessä puhutaan mummolasta, lukija tietää epäsuorista vihjeistä, että ollaan maaseudulla. Kirjoittaja puhuu maaseutuun liittyvistä asioista kuten lintujen laulusta ja lehmien ammunisesta. Kolmannessa virkkeessä kirjoittaja antaa vaihtoehdon kysymällä *vai onko houkuttelevampaa* - -. Vaikka tässäkin virkkeessä ei suoraan puhuta kaupungista, lukija yhdistää kerrostalot automaattisesti kaupunkiin.

Toisessa ja kolmannessa kappaleessa kirjoittaja käsittelee henkilökohtaista luontosuhdettaan. Toisessa kappaleessa sidosjäsenjoukon muodostavat ensimmäisen virkkeen *kaupunki-ihminen*, toisen virkkeen *kaupungille* ja kerrostalossa sekä kolmannen virkkeen toisto *kerrostalossa*. Ensimmäisen virkkeen ilmauksen *ensinnäkään* kohdalla on varmastikin ajateltu ilmausta *ensinkään*, koska mitään jatkoajatuksia ei seuraa.

Kolmas kappale alkaa otsikossa mainitulla *luonto*-sanalla. Kappaleen toisessa virkkeessä luontoon viitataan pronomiinilla *se*. Saman virkkeen ilmaukseen *elämyksiä ja kokemuksia* viitataan neljännessä virkkeessä pronomini-ilmauksella *näitä kokemuksia*. Kolmannessa virkkeessä luetellaan näitä luonnon tarjoamia kokemuksia: *auringonlasku, sadekuuro, paukkuvat pakkaset ja revontulet*. Viidennessä virkkeessä verrataan sateen vaikutusta

metsän ja kaupungin ulkonäköön.

Neljännän kappaleen alussa sidosjäsenjoukko muodostuu ilmausten *luonto, luonnonkauniilla harjulla* ja *luonto* välille. Kolmannen virkkeen ilmaukselle *kaupungin kiireessä ja ruuhkassa* on vastakohta neljännän virkkeen Lappiin liittyvä ilmaus *rauhaa ja hiljaisuutta*. Viides virke on viittaus aineistossa olleeseen Kai Niemisen luontoaiheiseen runoon. Kappaleen viimeisen virkkeen alussa voisi olla selvennyksenä ja muistutuksena esimerkiksi ilmaus *luonnon keskellä*, koska edellisen kerran luonto on mainittu kaksi virkettä aikaisemmin.

Viidennen kappaleen ensimmäisessä virkkeessä kirjoittaja korostaa kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuutta ilmauksella *kuin kaksi eri maailmaa*. Viides kappale sidostuu toistoin *kaupunki, kaupunkeihin, kaupungin, kaupungin*. Kuudennessa kappaleessa kirjoittaja pohtii luonnon arvostuksen puutetta. Ensimmäisen virkkeen ilmaukselle *luonnon aitoutta ja kauneutta* vastakohtaksi voisi ajatella toisen virkkeen ilmauksen *maiseman pilaava kivitalo tai marketti*. Kolmas ja neljäs virke ovat kirjoittajalle epätyypillisen sidostumattomia ja fraseologisia (*Kannattaisi arvostaa sitä, mikä meillä vielä on. On aivan luonnollista, että maailma kehittyy emmekä saa takaisin aikaa, jolloin kaikki oli toisin.*) Viidennessä ja kuudennessa virkkeessä toistuu vastakohta-asettelu kaupungin ja maaseudun välillä: *kaupunkeja, maaseutua, kaupungit, maaseuduille*.

Viimeisen kappaleen kolme ensimmäistä virkettä ovat luonnossa liikkumista koskevia kysymyksiä lukijalle. Luontoon sisältyviä ovat ilmaukset *marjametsän, sienimetsän, sammaleella, nuotiolla, lumikinosten*. Neljännessä virkkeessä viitataan kysymyksiin ilmauksella *jos vastauksesi on ei*. Viidennessä ja kuudennessa virkkeessä huomaa hyvin vastakkaisuutta ilmaisevan adverbien tärkeän merkityksen kirjoittajan ajatusten seuraamisessa. Viidennen virkkeen lauseen *kaikki ihmiset eivät viihdy luonnossa* ja kuudennen virkkeen ilmauksen *jokaisen kannattaisi kuitenkin kokea luonnon rauhoittava vaikutus* yhteys on päivänselvä, kun taas ilman *kuitenkin*-adverbia ajatukset vaikuttaisivat poukkoilevilta. Kappaleen neljässä viimeisessä virkkeessä toistuu *luonto* eri sijamuodoissa: *luonnossa, luonnon, luonnon, luontoon*.

Aineessa olevat yksityiskohdat ja kuvailut yhdistyvät saumattomasti pohdiskeleviin näkökulmiin. Aine on tyyliltään yhtenäinen ja tasapainoinen. Kokonaisrakenne on selkeä ja kappalejako looginen. Lukija pystyy vaivattomasti seuraamaan kirjoittajan ajatuksia, eikä tekstissä ole katkeamia. Aine on sekä pintarakenteeltaan että sisäiseltä merkitysrakenteeltaan sujuva.

5.4. Rakkauden monet kasvot

Aineen kantavana käsitteenä on luonnollisestikin *rakkaus*. Rakkautta kuvaillaan ja havainnollistetaan monin aihepiirin käsittelyyn liittyvin sanoin ja ilmauksin. Rakkauteen liittyviä osia ja ominaisuuksia ovat *tunteet, voimakas, lämmin, pyyteetön, kestävä, tarpeet, seksuaaliset tarpeet, ilot, surut, luottamus, ongelmat, uskollisuus, kumppanuus, haavoittuva, onnellinen, sanoinkuvaamaton ja ainutlaatuinen*. Ystävää merkitsevään leksikaaliseen kenttään kuuluvat *ystävät, poikaystävä ja tyttöystävä, perhettä* merkitsevään kenttään taas *parisuhde, perhe, lapset ja vanhemmat*. Rakkauteen liittyviä toimintoja aineessa ovat *rakastaa, kuunnella, neuvoa, jakaa, huolehtia, hoitaa, uhrautua ja tinkiä*. Rakkauden vastakohta on *rakkaudettomuus*. Rakkaudettomuuteen assosioituvia käsitteitä ovat *perheväkivalta, insesti ja orpokodit*.

Sidosjäsenketjuksi muodostuu läpi aineen *rakkaus*-käsitteen ja vastakohtailmauksen *rakkaudettomuus* toisto. Paikoitellen kirjoittaja olisi voinut valita vivahteikkaampiakin ilmauksia. Ensimmäisen kappaleen *rakkaus*-käsitteeseen viitataan toisessa virkkeessä pronominiiviittauksella *se*. Seuraavassa virkkeessä toistetaan *rakkaus* ja muunnellen *rakkautta*. Neljännen virkkeen *lämpimiä tunteita* on parafrasi rakkaudelle ja *rakastan*-verbi muunneltua toistoa substantiiville.

Toisessa kappaleessa sidosjäsenketjun muodostavat ilmaukset *rakkaus, rakkaus, rakkaus, rakkaus perheen sisällä, siinä rakkaudessa, rakkaus perheen kesken, perheen sisäistä rakkautta*. Kolmannessa kappaleessa näkökulmana on rakkaus ystävyudessa. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *rakkaus ystävien kesken*, sama ilmaus toistuu suoraan kol-

mannessa virkkeessä ja neljännessä se korvataan pronomiinilla *se*. Ensimmäisen ja toisen virkkeen yhdistävät toistoilmaukset *ihmisen tarpeista* ja *ihminen tarvitsee*.

Neljännän kappaleen alussa rajataan aihetta parisuhteeseen ilmauksella *rakkaus poikaystävän/tyttöystävän välillä*. (Tässä vinoviivan käyttö on virheellistä, sillä se ilmaisee vaihtoehtoa.) Samantapaista ilmausta, *rakkaus pojan ja tytön/ miehen ja naisen välillä*, kirjoittaja käyttää kappaleen viidennessä virkkeessä, johon kuudennessa virkkeessä viitataan pronomiinilla *sen*. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *seksuaaliset tarpeet ja niiden tyydyttäminen*, ja toisessa virkkeessä samaa tarkoittaa ilmaus *seksuaalielämään liittyvät asiat*. Toisessa ja viimeisessä virkkeessä käytetään sanaa *suhteen*, kolmannessa taas ilmausta *parisuhteessa*. Kappaleen jokainen virke sidostuu siis jonkin kappaleen toisen virkkeen kanssa. Viides kappale sidostuu ilmauksin *perheenjäsenten, ystävien tai poikaystävän/tyttöystävän välillä oleva rakkaus, rakkaus, rakkaus, "rakkaussuhteeseen"*.

Kuudennen kappaleen alussa toistuu *rakkaus*, joka toisessa, neljännessä ja viidennessä virkkeessä muuttuu vastakohtaksi *rakkaudettomuuden, vanhempien rakkaudettomuus ja rakkaudettomuutta*. Esimerkkinä rakkaudettomuudesta kirjoittaja mainitsee Kiinan orpokoteihin jätetyt tytöt, joihin viitataan pronomini-ilmauksilla *he* ja *nämä viattomat lapset*. Vertailulla *muuallakin kuin Kiinan orpokodeissa* siirrytään viidennessä virkkeestä kuudenteen, jossa kerrotaan rakkauden puutetta olevan myös *Suomessa ja muissakin hyvinvointivaltioissa*. Loppukappaleesta löytyy sidosjäsenketju *rahaa, varakkaisissa perheissä, rahaa, rahalla, rahalla*. Viimeisessä kappaleessa sidosjäsenketjun muodostavat toistot ja pronominikorvaukset *rakkaus, sitä, rakkaus, sen, rakkaus, rakkautta, rakastettu, rakastaa*.

Kirjoittaja käsittelee aihetta monipuolisesti ja jokapäiväisen elämän tasolla. Esimerkiksi tieteellisiä käsitteitä ei käytetä. Lukijan on helppo seurata aineen ajatuksia, sillä aine on kauttaaltaan sidostunut. Konnektorit tukevat pohdintaa ja erittelyä; ne ilmaisevat pääasiassa syytä tai vastakkaisuutta. Myös kappalejako on hyvin johdonmukainen. Alussa esitellään käsiteltävät asiat, ja lopussa on yhteenveto. Rakkauteen yhdistetään vastakohtaisesti myös rakkaudettomuus, mikä syventää aihetta. Aineen lopussa oleva

runo on hieman irrallinen ja toistaa aineessa jo mainittuja asioita.

5.5. "...niin minä ainakin sua..."

Kertovassa tekstissä tapahtumat sijoittuvat aikaan. Adverbit ja adverbialit ilmaisevat yleensä aikaa tai paikkaa, ja ajanmääritteitä on paljon. Verbit ovat yleensä aikamuodoltaan imperfektissä (Kauppinen - Laurinen, 1984: 25 - 26.) Vaikka tämä aine on kertomus, kirjoittaja käyttää preesensia ikään kuin tapahtumahetki ja kirjoittamishetki olisivat sama. Aikaa kuvataan ilmauksin *muutama viikko sitten, tänään, hiljalleen, sitten, viimein, nyt, suihkun jälkeen* ja *ei enää*. Kirjoittajan tyyliin kuuluu, että hän kuvailee tapahtumia ilman ajallisia määritteitä. Esimerkiksi kertomuksille tyypillinen aikaa ilmaiseva *sitten*-adverbi esiintyy vain kerran. Sen sijaan *ja*-konjunktioita on käytetty melko paljon. Aine on eräänlainen rakkaustarina, vaikka *rakkaus*-käsitettä ei mainita kertaakaan. Kirjoittajalle on tyypillistä vihjaileva tyyli, jossa lukija täydentää aukkoja.

Positiivisia tunteita merkitsevään leksikaaliseen ja assosiatiiviseen sanakenttään kuuluvat ilmaukset *vanha liekki syttyy, hymyillä, maata vieressä, olla lähellä, tuijottaa toisiaan, unelmoida, suudelmat, luottamus* ja *pitää toisistaan kiinni*. Negatiivisia tunteita merkitsevään sanakenttään kuuluvat ilmaukset *ei tunnu oikealta, ei halua sekaantua, matkustaa suoraan suden suuhun, halveksia, olla huolissaan, kauhistua, kipu, hävetä, hyväksikäytetty ja itkeä*.

Aine etenee yhtenäisesti ja johdonmukaisesti, ja sitä on helppo seurata. Aineessa käytetään minäkerrontaa, joten yksikön ensimmäisen persoonan käyttö luo koheesiota koko aineeseen. Samoin tarinan pojasta käytetään koko aineen ajan *hän*-pronominia tai vaillinaisissa lauseissa verbin kolmatta persoonamuotoa. Aineen alussa mainitaan *linja-auto* ja *bussia*, kun tyttö on lähdössä pojan luo, loppupuolella kun tyttö on lähdössä takaisin toistuu *linja-autolle* ja *kotibussi*. Pojan kuvailemisessa mainitaan alkupuolella usein hänen jalkapalloharrastukseen liittyviä seikkoja: *juttuja jalkapalloilijoista,*

joukkuetakki ja asunnon toinen asukas, samaa joukkuetta hänkin.

5.6. Takaisin luontoon

Kirjoittaja on kertonut omista kokemuksistaan ensin kaupungissa, sitten luonnon helmassa. Omakohtaisuus näkyy käytettyjen käsitteiden värikkyudessa ja kuvailevassa kerronnassa. Kaupungista puhuessaan kirjoittaja käyttää negatiivisia ilmauksia, luonnosta taas positiivisia. Kaupunkia kuvailevassa assosiativisessa sanakentässä kirjoittaja luettelee kaupungille tunnusomaisia piirteitä, ominaisuuksia ja osia: *kävelykadulla vellova ihmismassa, yläkaupunki, korvia raastava melu, katuporat, dieselin katku, ilmapirran nostattama pöly, kaupungin aneemisen harmaat, kuumuutta hohkaavat asfaltit, kiireiset, kaupoissa sokkona ryntäilevät ihmiset. Mc Donald'sin punaisenkeltaiset neonvalot ynnä muu maallinen saasta ja kaupunki valoineen, meluineen ja ihmismassoineen.* Luontoa kuvaileva sanakenttä on sävyltään positiivinen: *idyllinen, kaupunkiin verrattuna miljoona kertaa inhimillisempi maisema, metsänreuna, lehtien havina, kullankeltainen vehnäpelto, luonnon helma, maan rehevä vehreys, luonnon mahtava ylivertaisuus ja luonnon moninaisuus.*

Aine etenee kertomuksen tavoin. Kirjoittaja kuvaa kulkemistaan kaupungilla ja tapahtumia siellä sekä matkaansa maaseudun rauhaan. Läpi koko aineen sidostavana tekijänä on yksikön (paikoin monikon) ensimmäisen persoonan käyttö. Ensimmäinen kappale kertoo naisesta, jonka kirjoittaja näkee kadulla. Sidosjäseniä ovat *nainen, hän, nilkat, naisen pää, naisen, täpötäyden muovikassin, ostokset, naisen.* Kertomuksen etenemisestä kirjoittajan näkökulmasta ilmaisevat sanat *pakenen, livahdan, lähden kävelemään.* Nilkat ja pää ovat hyponyymisessä viittaussuhteessa naiseen. Ne sisältyvät erottamattomina osina kokonaisuuteen. Pakeneminen, livahdaminen ja kävelemään lähteminen liittyvät toisiinsa samaa tarkoittavina paikalta poistumisen ilmauksina.

Toisen kappaleen neljässä ensimmäisessä virkkeessä sidosjäsenjoukko syntyy ilmauksista *melu, pölypilvi, katuporat, kadunkunnostustyöt.* Ensimmäisen kappaleen viimeisen

virkkeen maininta *yläkaupunkiin* yhdistyy toisen kappaleen viidennen virkkeen muunneltuun toistoon *yläkaupungille*. Kappaleessa on edelleen kaksi sidosjäsenjoukkoa: *pakettiauto, pakun, dieselin katku, pakun ja nuori mies, mies, miehelle*. Lisäksi *jäätelötötterö* toistuu kahdesti.

Toisen kappaleen viimeisen virkkeen *kaupunki*-maininta liittää sen kolmanteen kappaleeseen, jossa mainitaan *kaupungin - - asfaltit, kiireiset ihmiset, mainosvalot ja muu "maallinen saasta"*. *Nyt*-sanalla kirjoittaja ilmoittaa, että on siirrytty luontoon, ja alkaa kuvailemaan luonnon ominaisuuksia. Sidosjäsenketjun muodostavat ilmaus *idyllinen, kaupunkiin verrattuna miljoona kertaa inhimillisempi maisema* sekä siihen hyponyymisesti liittyvät osat *metsänreuna, lehtien havinan, vehnäpeltoa, järvi, lannan ja vastaleikatun ruohon tuoksu, järven rannalle, rantahietikolle*. Virkettä edempänä idyllistä maisemaa ja olotilaa kuvataan samaa tarkoittavilla parafraaseilla *täällä luonnon helmasa ja keskellä tätä autuutta* sekä pronominaalisella viittauksella *täällä*.

Viimeisessä kappaleessa tuodaan jälleen esiin kaupungin ja maaseudun vertailu. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan niiden *poikkeavan toisistaan erottamattomasti*, toisessa sanotaan, että *ne ovat kuin kaksi eri maailmaa* ja seitsemäs virke kertoo, että *kaupunki valoineen, meluineen ja ihmismassoineen tuntuu etäisemmältä kuin koskaan*. Seuraavaksi kirjoittaja palaa edellisessä kappaleessa kuvaamaansa luonnonidylliin. Luontotunnelmaa kuvaavat edelleen ilmaukset yön *ensi kaste, maan rehevästä vehreydestä, järven, nuotiosta, kuu-ukko, sille*. Loppukappale sidostuu lähinnä toistoin: *luonto, luonnon, luontoa, tilaa, täällä ihanalla seudulla, luonnosta, luontoa, vuodenaikojen vaihtumisen, luonnossa, luonnon*.

Aine etenee kronologisesti, ja sitä on helppo seurata. Siinä kuvataan omia elämyksiä ja tunteuksia kertomuksenomaisesti, mikä näkyy konjunktioissa ja adverbeissa (*ja, kun, sitten*). Omien kokemusten kertominen yhdistetään aineen loppupuolella yleisemmällä tasolla kaupungin ja luonnon vertailuun. Aineessa on pääosin vastakohtaisuuteen ja hyponymiaan perustuvaa sidosteisuutta.

Tehtävänannossa mainitaan käsitteet luonto, kaupunki ja maaseutu, ja tästä otsikosta kirjoittaneet ovat usein yhdistäneet luonnon ja maaseudun toisiinsa ja kaupungin niiden vastakohtaksi käsittelemättä syvemmin näiden käsitteiden olemusta. Koska tehtävänannossa on ehdotettu pohdittavaksi maaseudun ja kaupungin arvostusta luonnon ja maaseudun omakohtaisen merkityksen lisäksi, useimmat tästä aiheesta kirjoittaneet ovat lisänneet loppuun jonkinlaisen vetoituksen luonnonsuojelun puolesta tämän aineen kirjoittajan tapaan.

5.7. Kauppojen aukiolojen vapautumisen vaikutukset

Tämä aine on analysoiva ja asioita monipuolisesti erittelevä. Käytetyt käsitteet ovat asiapitoisia. Värikkäitä ilmauksia ei ole oikeastaan kuin yksi: viimeisen kappaleen *tavalliselle pulliaiselle*. Aineen pääkäsite on *kauppojen sunnuntaiaukioloajat*, jonka ympärille muodostuu erilaisia leksikaalisia ja assosiatiivisia sanakenttiä. Asiasta on käyty julkista keskustelua, jossa *kansa ja eduskunta ja hallitus* ovat eri kannoilla. Julkiseen keskusteluun liittyvät käsitteet *sanomalehdet, sähköiset tiedotusvälineet ja mielipidetutkimukset*. Uskonnollisen suhtautumistavan määrittelyssä keskeiset käsitteet ovat *kirkko, kolmas käsky, pyhittää lepopäivä, fundamentalistinen Raamatun tulkinta sapatti ja jumalanpalvelukset*. Sunnuntaityön tekoa kauppoissa verrataan muihin ammatteihin, joissa työskennellään pyhänäkin. Tällaisia ammattiryhmiä ovat aineessa *poliisit, palomiehet, sairaaloiden henkilökunta, vartiointiliikkeiden työntekijät, papit ja kanttorit*.

Pääkäsitteessä puhutaan yleensä kauppoista, mutta kirjoittaja esittelee aihetta myös erilaisten kauppatyyppien näkökulmasta. Tämän näkökulman sanakentästä löytyvät samaa tarkoittavat *pienet kaupat, pienkaupat, pienyrittäjät, pienkauppiaat, lähikauppiaat* ja niiden vastakohtana *isot automarketit, marketit, tavaratalot ja isoimmat kaupat*. Näiden lisäksi tuodaan esiin kauppojen sunnuntaiaukiolon vaikutus *huoltoasemien ja kioskien menestymismahdollisuuksiin*. Asiayhteyksistä mainitaan edelleen sunnuntaityön vaikutus *kaupan henkilökunnan* kannalta. Tähän yhteyteen liittyvät käsitteet

sunnuntaityö, sunnuntaikorvaukset, kalliimpi työaika ja siitä seuraava hinnoilla kilpailu.

Ensimmäisessä kappaleessa koheesiota luovat muunnellut toistot ja pronominkorvaukset: *kauppojen sunnuntaiaukioloajoista, sunnuntaiaukioloaikoja, niiden, sunnuntai-aukioloilla, niillä.* Toisen kappaleen alku sidostuu edelliseen kappaleeseen ilmauksella *näkemys kauppojen aukioloajoista.* Muutoin kappale sidostuu kirkollisiin käsitteihin, *kirkolla, kymmenessä käskyssä, lepopäivä, lepopäivä, Raamatun tulkinnalta, tällainen käsitys, tässäkin käskyssä, käskyn ajallinen noudattaminen, sekä aikaan liittyvin ilmauksin, sunnuntai, omaa aikaa, viikonloput, työajat, sekä lauantaina että sunnuntaina.*

Toisen, kolmannen ja neljännen kappaleen erittelyn lähtökohtana on Raamatun kolmas käsky ja se, onko työtä suotavaa tehdä sunnuntaina. Toisen ja kolmannen kappaleen sisälle on kuitenkin ripoteltu hajalleen se näkökulma, mitä sunnuntaityön tekeminen perheen kannalta merkitsee. Nämä kohdat olisi kannattanut erotella omaksi kappaleekseen tai ainakin peräkkäin samaan kappaleeseen. Nyt perhenäkökulmaa on toisen kappaleen viimeinen virke sekä kolmannen kappaleen neljäs virke ja viidennen virkkeen viimeinen lause (*perheen yhdessäololle, perheille, perheet*).

Kolmas kappale alkaa vastakkaisuutta ilmaisevalla adverbilla *toisaalta*, jolle ei periaatteessa ole selkeää vastakohtaista ajatusta edellisessä kappaleessa. Kappaleen kirkollisen näkökulman sidosjäsenet ovat erilaiset pyhäpäivää tarkoittavat ilmaukset *sunnuntaisin, sapattina, sunnuntaisin ja pyhänä.* Neljännessä kappaleessa kirkonäkökulman käsittely jatkuu sidosjäsenenä *kirkolla, kirkossa käyvien, sunnuntaisin, jumalanpalveluksissa.*

Viidennessä ja kuudennessa kappaleessa siirrytään toiseen näkökulmaan, pienyrittäjien asemaan. Näkökulma vaihtuu ilmauksella *ehkä eniten keskustelua herättänyt kysymys.* Kappaleessa verrataan suuria ja pieniä kauppia: *pienien kauppojen asema, useilla pienyrittäjillä, isot automarketit, näistä seikoista, niiden vaikutuksista, monet tavaratalot, ainakin isoimmat kaupat.* Seuraavassa kappaleessa sama käsittelynäkökulma jatkuu sidosjäsenenä *pienkauppiat, kuluttajat, lähikauppiat, pienkauppoja.* Kappaleessa puhutaan myös ostovoimasta ilmauksin *tulojaan, käyttövarat, rahat.* Viimeisessä virkkeessä

mainitaan liikenteen lisääntyminen sunnuntaiaukioloaikojen myötä, mutta tämä näkökulma jää pelkän maininnan varaan.

Seitsemännessä kappaleessa siirrytään huoltoasemien ja kioskien käsittelyyn. Kappaleessa on hyvin selkeä sidosjäsenjoukko: *huoltoasemille ja kioskeille, kioskien, huoltoasemien ja kioskien, ne, huoltoasemille, kioskeille, kioskien, kioskien*. Kahdeksas kappale käsittelee sunnuntaityön vaikutusta työntekijän palkkaan. Kappaletta sidostavat ilmaukset *usealle kaupan henkilökuntaan kuuluvalla, sunnuntaityöstähän, parempaa palkkaa, erilliset sunnuntaikorvaukset*. Yhdeksäs kappale sidostuu toistoin *hintoihin, hintoja, hinnoilla, hinnat*. Viimeinen kappale on yhteenveto, jossa aineille tyypilliseen tapaan käytetään abstrakteja yleisnomineja, joilla ei sanota asiasta enää mitään uutta: *merkitystä, vaikutus, vaihtoehtoilla, ihmisten kanta tähän asiaan*.

Kirjoittaja käyttää kieltä jo kypsällä tavalla. Aine on selkeä ja johdonmukaisesti etenevä, mikä näkyy melko selkeinä sidosjäsenjoukkoina. Syitä ja seurauksia sekä eri näkökulmia esitellessään kirjoittaja käyttää pääosin toistoa, jolloin lukijan on helppo seurata tekstiä, vaikka kovin vivahteikasta kielestä ei sillä tavoin saa. Paikoitellen esittämisjärjestystä olisi pitänyt tarkentaa, jotta tiettyyn näkökulmaan liittyvät seikat olisivat samassa kappaleessa. Lukija ei joudu kuitenkaan liikaa pohtimaan asiayhteyksiä.

5.8. Kauppojen sunnuntaiaukioloaikojen lisääminen tarpeellista?

Aineen pääkäsite on *kauppojen sunnuntaiaukioloajat*. Myös tässä aineessa kuvataan aiheesta syntynyttä julkista keskustelua. Tähän näkökulmaan assosioituvia käsitteitä ovat *keskustelut kauppojen sunnuntaiaukioloajoista, pääministeri, Suomen hallitus, kansan enemmistön vastustus, toinen äänestyskierros, epädemokraattisia ja ei-kristillisiä päätöksiä, mielipidetutkimukset*. Kauppojen pitäminen auki sunnuntaina vaikuttaa myös kaupan alalla työskenteleviin, ja tähän näkökulmaan liittyvät käsitteet *kaupan työntekijät, työturvallisuuslaki, seitsemänpäiväinen työviikko, kauppojen työntekijöiden yksityinen elämä ja perheen yhdessäoloaika*. Erilaisten kauppatyyppien leksikaaliseen

kenttään kuuluvat *pienkauppiaat, pienkaupat, pienet sekatavarakaupat, suurmarketit, suurkauppiaat, isot kaupat ja suuret supermarketit*. Uskonnolliseen näkökulmaan liittyvät käsitteet *uskonto, kristityt ja Jumalan säätämä lepopäivä*.

Aineessa muodostuu runsaasti sidosjäsenjoukkoja käsiteltävän asian suoran ja muunnellun toiston kautta. Lukija pysyy pääosin hyvin selvillä siitä, mistä kirjoittaja puhuu. Lähes jokaisen kappaleen alussa mainitaan kauppojen sunnuntaiaukioloajat ja se näkökulma, josta sitä käsitellään. Ensimmäisen kappaleen alussa mainitaan *keskustelut kauppojen sunnuntaiaukioloajoista* ja kolmannessa virkkeessä *kauppojen sunnuntaiaukioloaikojen lisääminen*. Välissä olevassa virkkeessä on teemana *tarina despoottimaisesta pääministeristä*, joka kaiketi oletetaan lukijoille tutuksi, koska sitä ei mitenkään selitetä. Julkisuuden silloisia keskusteluja seuraamattomalle lukijalle voi jäädä epäselväksi, miten tämä virke liittyy käsiteltävään aiheeseen.

Ensimmäisessä kappaleessa mainitaan *Suomen hallituksessa ja hallituksessa*, ja toisen kappaleen ensimmäisessä virkkeessä *eduskunta ja hallitus*. Toisen kappaleen toisen virkkeen *toisen äänestyskierroksen tuloksena* -ilmaus liittyy eduskunnan toimintaan. Saman virkkeen yleisnomini *ratkaisu* taas liittyy kolmannen virkkeen *päätökselle*-yleisnominiin. Kolmannessa virkkeessä mainitaan *muissa Euroopan maissa* ja neljännessä toistetaan sijamuotoa muuttaen *muista Euroopan maista*.

Kolmannen kappaleen alussa mainitaan jälleen puheenaihe ja myös näkökulma siihen: *yksilötasolta katsottuna kauppojen sunnuntaiaukioloajasta*. Työpäivä on vastakohtana sunnuntaille. Toisessa virkkeessä mainitaan *kuusi työpäivää* ja kolmannessa *seuraavaa työpäivää*. Neljännessä virkkeessä mainitaan *sunnuntaina* ja viidennessä *kauppojen sunnuntaiaukioloaika*. Viidennen virkkeen merkitykseen viitataan kappaleen viimeisessä virkkeessä adverbilla *tämän vuoksi*.

Neljännessä kappaleen ensimmäisen virkkeen teemana on *Suomen kansa*, ja *kansa* on mainittu myös aiemmin ensimmäisessä ja toisessa kappaleessa. Samassa virkkeessä mainitaan myös puheenaihe: *sunnuntaiaukioloaikojen lisäämisellä*. Toisessa virkkeessä

toistuu jälleen *sunnuntai* sekä *suomalaisten*, joka on samaa tarkoittava ilmaus *Suomen kansan* kanssa.

Viidennen kappaleen ensimmäisen virkkeen *kauppojen sunnuntaiaukioloajat* ja toisen virkkeen *sunnuntaisin* yhdistyvät puheenaiheeseen ja edeltävään tekstiin. Kolmannen virkkeen ilmaukset *työntekijät* ja *työskentelevät kauppoissa* yhdistyvät neljännen virkkeen ilmaukseen *seitsenpäiväistä työviikkoa* ja viidennen virkkeen ilmaukseen *kaupan työntekijä*. Neljännen virkkeen *loma* toistuu viidennessä virkkeessä muunneltuna: *lomaa*. Lomapäivän kanssa samaa tarkoittaa kuudennen virkkeen *perheen yhdessäoloaika* ja seitsemännen virkkeen ilmaus *päivää, jolloin jokainen voi asettua täysin aloilleen*. Kuudennen virkkeen adverbi *tämän vuoksi* viittaa koko edeltävän virkkeen merkitykseen.

Kahdessa seuraavassa kappaleessa aihetta käsitellään pienten kauppojen kannalta. Kirjoittaja sanoo ongelmien koskevan erityisesti pienkauppiaita ja ilmaisee *erityisesti*-partikkelilla siirtävänsä käsittelyn kaikista kauppiaista tiettyyn ryhmään. Kuudennessa kappaleessa sidosjäsenketjun muodostavat vastakohtaisuudelle perustuvat substantiivit *pienkauppiaiden, suurmarketeissa, pienien sekatarvikauppojen, suurkauppiailta, suurmarketteihin ja pienkauppiaiden*. Seitsemännessä kappaleessa jatkuu sama sidosjäsenketju ilmauksilla *isoilta kauppiailta, pienkauppiasta, pienkaupat ja kaupunkien suurissa supermarketeissa*. Kappaleen toiseksi viimeisessä virkkeessä käytetään yläkäsitettä *kauppa*, kun tarkoitetaan maalla olevaa pienkauppaa.

Kahdeksannessa, kahden virkkeen kappaleessa palataan käsittelemään kaikkia kauppiaita. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *yleisellä tasolla*, ja seuraavan virkkeen ilmaukseen *ihmisen osa on hyvin pieni* kaipaisikin vastakohtaan selvennykseksi lisäystä *yksittäisen ihmisen osa*. Ihmisethän ne yleiselläkin tasolla ovat asioita käsittelemässä. Tällöin kappale yhdistyisi myös seuraavaan kappaleeseen, jonka ensimmäisessä virkkeessä käytetään ilmausta *yksittäisen henkilön kannalta*.

Yhdeksännen kappaleen ensimmäisen virkkeen ilmaus *moraali ja uskonto* yhdistyy

toisen virkkeen ilmaukseen *vastuuntunnon toisesta ihmisestä* ja kolmannen virkkeen ilmaukseen *Jumalan säätämää lepopäivää*. Viimeisessä kappaleessa kehoitetaan tyytymään jo tehtyyn päätökseen ja korostamaan päätöksen hyviä puolia. Mielestäni liian mahtipontiseksi aineen lopun tekee kuitenkin vetoamus tasapuolisen yhteiskunnan rakentamisesta. Tämä kirjoittaja, kuten monet muutkin, onkin valinnut vähän liian helposti aineen lopuksi tunteenomaisen vetoamuksen ajattelemta, sopiiko se aineen muuhun tyyliin. Lopusta huolimatta aine on sekä pintatasoltaan että sisällöltään hyvin eheä.

Kirjoittaja on käsitellyt aihetta monipuolisesti, ja aineessa näkyy vastakohtaisuuksia, joiden kautta kirjoittaja on jäsentänyt ainetta. Vastakohtaparit muodostavat esimerkiksi *yhteiskunta ja yksilötaso, sunnuntai ja arkipäivä* sekä *suurmarketit ja pienet sekatavarakaupat*. Aineessa on paljon metatekstejä kytkevässä tekstinosia yhteen. Tällaisia tekstinkohtia ovat muun muassa *kansan enemmistön vastustuksesta huolimatta, yksilötasolta katsottuna, mutta kuten mielipidetutkimukset osoittavat, on väärin sanoa, on kuitenkin selvää*. Näissä on viitattu kommunikaatiotilanteeseen, aikaan tai paikkaan tai kirjoittaja on ilmaissut oman kantansa asiaan. Metatekstien runsaus tekee aineesta selvästi mielipideaineen. Ne selventävät teeman käsittelyä ja selkeyttävät rakennetta. Muutenkin aineessa on paljon syytä ilmaisevia (*siksi, sillä, sen johdosta*) ja vastakkaisuutta ilmaisevia (*kuitenkin, mutta*) adverbeja. Tämä aine on lukijalle hyvin selkeä luettava, ja mielestäni metatekstien ja konnektiivien asianmukainen käyttö onkin tämän aineen ehdottomia vahvuuksia. Rakenteellisesti yhdeksännen kappaleen voisi yhdistää kahdeksanteen, koska saman näkökulman tarkastelu jatkuu ja kahdeksas kappale on hyvin suppea.

5.9. Mitä rakkaus on

Aineen pääkäsite on rakkaus, ja sanasto on luonnollisestikin hyvin tunnepohjaista. Rakkauteen assosioituvia käsitteitä ovat *lähellä oleminen, seurusteleva, välittäminen, kiintyminen, tunne, ihastuminen, huolehtiminen, auttaminen, tukeminen, hyväksyminen, toisen parhaaksi toimiminen, kulta, ruusuilla tanssi, ihmissuhteet, vaalia, keskustelut,*

sydän, lämpö, herkkyys, hyvä omatunto, vilpitön usko. Rakkauden puutteeseen assosioituvat taas ilmaukset ahdistava, yksinäinen, tarkoitukseton, tuulen lailla ohi menevät ihastukset, omien etujen, toiveiden ja halujen tavoittelu ja vaatimukset.

Sidosjäsenketju aineeseen muodostuu pääosin toistoista ja pronominikorvauksista: *rakkautta, sen, rakkautta, sen puute, rakkautta, rakkaus, tämä asia, rakkauden kuvailu tai määrittäminen, rakkaus, rakkaudesta, rakkauteen, rakkaus, se, rakkaus, rakkaus, rakkaus, tehtävä, tehtävä, toisesta ihmisestä huolehtimista, auttamista vaikeuksissa ja tukemista, rakkautta, rakkauteen, tällainen toiminta, rakastaminen, oman kullan, rakkaus, ihmissuhteita, keskusteluja, rakkaus, todellisessa rakkaudessa, rakkaus, rakkaus, rakkauden päämäärä, rakastaminen.* Kulta on rakkauteen liittyvä hellittelynimi. Rakkaussuhde on yksi ihmissuhteiden laji, ja ihmissuhteisiin kuuluvat keskustelut. Vaikka aineessa on paljon toistoa, se ei häiritse, koska sitä on käytetty tehokeinona.

Rakkaus on koettu helpoksi aiheeksi kirjoittaa varmasti siksi, että jokaisella on siitä jotakin sanottavaa. Vaikka tässä aineessa käytetäänkin omia kokemuksia ja elämyksiä lähtökohtana, on aine kuitenkin pohdiskeleva ja erittelevä. Pääasiallisina sidoskeinoina ovat toisto ja pronominikorvaus. Aineessa on parissa kohdassa käytetty tyylikeinona predikaatittomia virkkeitä, jotka kuuluisivat osaksi edellistä tai jälkimmäistä virkettä. Kappaleet ovat paikoin hyvinkin lyhyitä, mutta aine etenee kuitenkin sujuvasti ja muodostaa kokonaisuuden. Kun kirjoittaja saa lisää harjoitusta, olettaisin aiheiden käsittelyn laajenevan.

6. PAIKOIN KEHITTELYÄ VAATIVAT AINEET

6.1. Maaseudulla

Kuudennen ryhmän aineet ovat lupaavia ja melko selkeitä, mutta niissä on jokin kohta

tai piirre, joka ei sovellu kokonaisuuteen tai aiheuttaa epäselvyyttä. Ryhmän ensimmäinen aine muodostuu kolmesta kappaleesta, joista ensimmäisen keskellä on keskustelukatkelma. Ensimmäinen kappale on tunnelmallinen kuvaus maaseutuidyllistä. Toinen, lyhyehkö kappale kertoo yleisellä tasolla maaseudun tämänhetkisestä tilanteesta. Viimeisessä kappaleessa kirjoittaja pohtii maaseudun arvostuksen puutetta. Aineen pääkäsite on *maaseutu*. Maaseutuun assosioituvia sanoja ovat *traktori*, *apilan lehdet*, *hiekkatie*, *suomalainen maalaismaisema* ja *mansikka-aika*. Maaseutuun elinkeinona liittyvät käsitteet *viljely*, *karjatalous*, *tilat*, *yhteiskuntamme perusta*, *mökkeilykäyttö*, *Suomen elintarviketeollisuus* ja *euroruoka*. Maaseutujen autioitumiseen liittyvät ilmaukset *muuttoliikkeet*, *arvostus maaseutua kohtaan heikentynyt*, *kaupungistuminen* ja *maaseudun säilyttäminen*.

Aineen otsikko toimii kehyksenä ensimmäiselle kappaleelle, joka lähtee heti liikkeelle maaseutuun liittyvien asioiden kuvailulla erilaisten aistivaikutelmien kautta. Ensimmäisen virkkeen *traktorin pärinä* yhdistyy kolmannen virkkeen *ulkoakuuluviin työöäniin*. Toisessa ja kolmannessa virkkeessä sanotaan kellon olevan *puoli seitsemän*. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *raollaan olevasta ikkunasta*, neljännessä *kylpyhuoneen ikkunan*, kuudennessa *ikkunasta*. Viidennen virkkeen ilmaus *aamuauringon* liittyy alun ajanilmauksiin.

Kuudennessa virkkeessä kirjoittaja kertoo ikkunasta tulevan *mitä ihanimpia tuoksuja*, seitsemännessä virkkeessä taas käytetään ilmausta *vasta ajetun ruohon hieman epämiellyttävä, voimakas tuoksu*. Virkettä myöhemmin toistuu *vasta ajettu ruoho*. Kahdeksas virke kertoo, että *piha näyttää ihanalta*, mistä esimerkkinä kirjoittaja mainitsee kymmenennessä virkkeessä *orvokit* ja *aamukasteen viimeiset helmet*. Kuuloaistimuksista kertoo vielä seuraavassa virkkeessä ilmaus *tuttuja ääniä*. Keskellä ensimmäistä kappaletta on keskustelukatkelma, jossa kertoja ja mansikanostajat juttelevat. Katkelman jälkeen kaikkiin näihin kuvailuihin viitataan adverbilla *näin*. Kappaleen kahdessa viimeisessä virkkeessä kirjoittaja mainitsee puheenaiheen ilmauksin *maalaismaisemaa* ja *maaseutu*.

Toisessa kappaleessa siirrytään yleiseen näkökulmaan. Sidoksia syntyy ilmausten *maaseudun tilanne, muuttavat pois maalta, tiloja, maaseudut tyhjenevät, muuttoliikkeet ja suurimpien tilojen välille*. Kolmas kappale jatkaa yleistä näkökulmaa. Kappale sidostuu pääosin toistoin: *maaseutua, maaseutuhan, maaseudut, maaseudun, maaseudut, maaseudun, maaseutu, maaseutua*. Toisiinsa liittyvät kolmannessa kappaleessa myös ilmaukset *Suomen elintarviketeollisuus, euroruokaa ja nälkäepidemia*. Lisäksi kappaleen viidennessä virkkeessä *tämä*-pronominilla viitataan edellisen virkkeen merkitykseen.

Aine on rakenteeltaan jokseenkin epätyypillinen, sillä vaikka aine on melko pitkä, siinä on vain kolme kappaletta. Ensimmäisessä kappaleessa kirjoittaja käyttää jutustelutyylä, joka korostuu vielä keskustelukatkelmassa. Siirtymä yleiseen näkökulmaan käy kuitenkin melko sujuvasti. Yleisiä näkökulmia esitellään aika lyhyesti. Viimeisen kappaleen kysymyksiä kirjoittajan olisi kannattanut itse käsitellä. Pintarakenne on johdonmukaisesti etenevä, ja lukijan on pääosin helppo seurata tekstiä. Aine on hyvin lähellä edellisen ryhmän aineita, mutta aine kaipaisi kuitenkin pientä kehittelyä.

6.2. Luonnon ja maaseudun merkitys minulle!

Kirjoittaja kertoo aineessa konkreettisista, itseä lähellä olevista asioista. Aineen pääkäsitteet ovat *luonto* ja *maaseutu*. Luontoon liittyvä assosiaatiokenttä muodostuu ilmauksista *hyttyset, pimeä, villieläimet, luonnossa liikkuminen, puhdas, roskaton paikka, puhdas ja raikas ilma*. Maaseutuun taas assosioituvat aineen ilmaukset *paha haju, kuraiset tiet, landepaukut, huonot tiet, välimatkat, maajussi, maaseutuihminen ja tulonlähde*.

Aineen kappaleissa on paljon selkeitä sidosjäsenjoukkoja. Toistoa on paljon, sitä käytetään ehkä jopa liikaakin muiden sidoskeinojen kustannuksella. Ensimmäisessä kappaleessa sidosjäseniä ovat *luonto, sana "luonto", luonto, se, maaseutu, luonto, sana maaseutu, maaseutu*. Neljännen virkkeen *se*-pronominin korrelaatti on melko kaukana, ja se kannattaisikin korvata *luonto*-sanalla. Samassa kappaleessa sidosjäsenketjun muodostavat

myös eri ihmisille, "stadilaisille", ihmisiä, minun tietämistäni henkilöistä, monille ihmisille, pääkaupunkiseudun asukeille, stadilaisen, eräälle ryhmälle ihmisiä. Kappaleessa siis esitellään aineen aihetta eri ihmisten kannalta.

Toisessa kappaleessa koheesiota muodostavat ilmaukset *maaseutu, maaseudulle, mummola, maalla, kaupungissa, maalla*. Mummola on tässä kappaleessa maaseutuun kuuluva osa eli maaseudun ja mummolan välillä on hyponymiasuhde. Kolmas kappale on lyhytensä vuoksi irrallinen. Kappaleen ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *maaseudussa* olevan *huonojakin puolia*, joista mainitaan *kuten*-adverbin avulla *huonot tiet*. Kappaleen toisessa virkkeessä kerrotaan *myöskin*-sanalla toinen esimerkki huonoista puolista.

Neljäs kappale sisältää myös selkeän sidosjäsenjoukon: *maaseutu, maajussiksi, maalla, maaseutu, paikka jossa vietän aikaani maalla, paikka, maaseutuihminen, maalla, maalta, sieltä, maalta, paikkaa maalla*. Toinen sidosjäsenjoukko muodostuu ilmauksista *harrastuksenikin, motocross-harrastukseni, motocrossia, liikunnallisia vaikutteita, motocrossin harrastamista*.

Viidennessä kappaleessa siirrytään taas puhumaan luonnosta, ja tässä kappaleessa sidosjäsenjoukko perustuu pelkkään muunneltuun toistoon: *luonnossa, luonto, luontoa, luontoon*. Viimeisessä kappaleessa toistuvat aikaisemmissa kappaleissa mainitut käsitteet: *luonto, maaseutu, luonto, luontoa (tuhotaan), sademetsien hakkuita, maaseutu*. Viimeisen kappaleen ensimmäisessä virkkeessä kiinnitetään huomio turhaan kirjoitusprosessiin: *Tämän pohdiskelun perusteella voi varmaan sanoa, että - -*. Saman kappaleen kommentti sademetsistä ja enojen metsäkoneyhtymästä on irrallinen. Kolmas ja viimeinen kappale kaipaisivat eniten parantelua.

Ensimmäisessä ja kolmannessa kappaleessa kirjoittaja käyttää *-han*-liitepartikkelia myöntymysmerkityksessä.

*Asuuhan etelä-suomessakin paljon ihmisiä, joille
Onhan maaseudussa huonojakin puolia*

Kirjoittaja käyttää melko paljon *-kin*-liitepartikkelia. Yleensä sitä on käytetty merkityksessä 'myös', mutta neljännen kappaleen toisessa virkkeessä *-kin*-liitepartikkeli verbiin yhdistettynä ilmaisee jotain asiayhteyteen nähden odotettua.

Monet meidän luokkalaiset *kutsuivatkin* minua ennen maajussiksi

Kirjoittajalla toistuu usein sana *myöskin*, jossa sekä adverbi *myös* että liitepartikkeli *-kin* ilmaisevat samaa asiaa ja joka siksi on tautofoninen. Toisen kappaleen viimeisen virkkeen *myöskin* ei merkitykseltään edes sovi kyseiseen asiayhteyteen. Sen tilalle sopisi esimerkiksi ilmaus *sen sijaan*.

Kaupungissa ei voi tehdä mitään - - Maalla voi myöskin tehdä monia asioita - -

Liitepartikkelit liittyvät kantaaottavuuteen, mutta pääasiassa teksti on kuitenkin omien kokemusten ja elämysten kuvailua.

Aineeseen tuodaan käsitteet topiikin eli puheenaiheen ja aineen otsikon mukaan: puhutaan siis luonnosta ja maaseudusta. Teemaa edeltävillä määritteillä kirjoittaja ilmaisee mistä näkökulmasta hän käsittelee teemaa.

Monille stadilaisille sana "luonto" - -
Monille ihmisille se - -
Eräälle ryhmälle ihmisiä maaseutu - -
Minulle maaseutu - -

Toisessa kappaleessa kirjoittaja viittaa toiseen diskurssiin, joka on eri mieltä hänen itsensä kanssa. Intertekstuaalinen viittaus tekstin ulkopuolelle koskee interpersonaalista komponenttia, joka ilmaisee roolisuhteita: *Monet väittävät, että - -*. Ilmauksella kirjoittaja ilmoittaa, että useat ovat sanoneet näin, mutta hän itse on eri mieltä. Meta-teksti on myös viimeisen kappaleen neljännessä virkkeessä. Siinä kommentoidaan käsiteltävää asiaa: *Mielestäni on hirveää, että - -*

6.3. Ylistys maaseudulle

Aineen pääkäsite on *maaseutu*. Kirjoittaja käsittelee maaseudun yhteydessä myös

mökkeilyä. Maaseutua ja mökkiä kuvataan toisin sanoin ilmauksilla rauhan ja rentoutuksen vakka, paratiisi lapselle, kuin toinen koti, palautumisen ja tasaamisen paikka. Maaseutuun ja mökkeilyyn liittyvät aineessa assosiatiivisesti metsässä samoilu, kiipeily kallioilla, veneily, kalastus, maatilat, rauhallinen yksinolo ja henkinen terapia.

Kirjoittaja kertoo omista kokemuksistaan ja elämyksistään eri ikävaiheissa. Hän kuvailee suhdettaan maaseutuun pienenä lapsena, vähän isompana ja nykyhetkellä. Ensimmäinen kappale alkaa repliikeillä, joihin seuraavassa virkkeessä viitataan sanalla *näin*. Toisesta seitsemänten virkkeeseen sidosjäsenjoukon muodostavat ilmaukset *mökille, mummolaan, maaseutu, mökki, mummola, mökki, mökkeilyä, mummolan, siellä*.

Kappaleen viimeisessä virkkeessä mainitaan jälleen *maaseutu ja maatilat*.

Seitsemännessä virkkeessä mainitaan kirjoittajan auttaneen *eläinten hoidossa*, ja kahdeksannessa virkkeessä luetellaan näitä eläimiä. Toiseksi viimeisessä ja viimeisessä virkkeessä toistuvat *lapsi ja lapselle*. Kirjoittaja ajallistaa aineen, mikä myös muodostaa sidosjäsenjoukon: *viisivuotias, pienestä lähtien, lapsuudessa, lapsen unelmaelämää, hiukan vanhemmaksi kasvettuani*.

Toisessa kappaleessa ajallistetaan kerrontaa edelleen ilmauksilla *nykyisin ja tällä hetkellä*. Maaseudusta kertomiseen liittyviä sidosjäseniä ovat *maaseudusta, maaseutu, mökki, mökillä, kaupunkiasunnossamme, mökki, mökille*. Kaupunkiasunto on aineessa vastakohta mökille. Kappaleen toisessa virkkeessä mainitaan ilmaukset *rauhallista yksinoloa ja muiden ihmisten seuraan*, jotka muodostavat myös vastakohtan. Kuudennesta virkkeestä kappaleen loppuun asti kuvaillaan jälleen tätä vastakohtaisuutta: *oman itsensä kanssa, ei tarvitse ajatella ketään, hellii itseään, ihmispaljouden keskeltä yksinäisyyteen, ihmisvili-*
nän.

Seuraavassa kappaleessa puhutaan taas maallaolosta ja liitetään siihen veneily. Lukijaa häiritsee se, että kirjoittaja liittää veneellä kiitämisen maaseudun ansioihin, sillä etenkin moottoriveneellä ajelu on yleistä myös kaupungeissa. Viimeinen kappale on lyhyt yhden lauseen mittainen yhteenveto maaseudun merkityksestä kirjoittajalle.

Ensimmäisessä kappaleessa kirjoittaja tekee *siis*-adverbilla yhteenvetoja aiemmin sanomastaan.

Siis kesän tullen oli luvassa kolme kuukautta ihanaa mökkeilyä...
Siis taaskin kaikkea mitä lapsi vain voi kuvitella.

Uuden asian ensimmäisessä kappaleessa lisää *lisäksi*-adverbi. Kolmannen kappaleen lopussa taas *ja*-konjunktio lisää uuden asian kieltolauseessa. Tällöin suositeltavampi vaihtoehto olisi käyttää *eikä*-muotoa.

Lisäksi siellä pääsi auttamaan eläinten hoidossa - -
Ja mikään ei pura murheita paremmin kuin - -

Mutta-konjunktio ja *kuitenkin*-adverbi ilmaisevat vastakkaisuutta. Aineessa on käytetty näiden kahden yhdistelmää niin, että lukijalle ei selviä, mikä on vastakkaisuus edelliseen virkkeeseen tai edellä mainittuun.

Tällä hetkellä maaseutu ja mökki merkitsee minulle rauhallista yksinoloa, jota ei kuitenkaan kestä kuin päivän tai pari, sitten on pakko päästä muiden ihmisten seuraan. *Mutta kuitenkin*, sen osan kesästä, milloin en ole leireillä tai reissuilla, vietän aina mökillä. Harva on se yö, jonka satun kaupunkiasunnossamme nukkumaan.

Käsittääkseni ensimmäisestä virkkeestä voi päätellä, että mökillä olo on kirjoittajalle rauhallista yksinoloa, ja toisaalta hän haluaa myös päästä välillä ihmisten pariin. Mitään vastakkaisuutta ei tähän ajatukseen tuo se, että silloin kun hän ei ole leirillä tai reissulla muiden ihmisten kanssa, hän viettää aikaansa yksin mökillä. Jälkimmäinen virkehän vain tukee ensimmäisen virkkeen ajatusta, joten vastakkaisuutta ilmaisevien konnektori-en käyttö ei ole perusteltua.

Kirjoittaja kertoo selkeästi omista kokemuksistaan ja käsittelee aihetta puhtaasti oma-kohtaisesti. Käsitteily on kronologista, sillä hän puhuu kokemuksistaan eri-ikäisenä.

Kirjoittaja ajallistaa näkökulman muutamain paikoin sivuteemoilla.

Pienestä lähtien maaseutu ja erityisesti mökki - -
Lapsuudessa mökki - -
Tällä hetkellä maaseutu ja mökki - -

Ensimmäinen kappale kertoo lapsuuden kokemuksista, toinen nykyisistä. Näiden kahden pitkän kappaleen jälkeen kolmas kappale, jossa puhutaan veneilystä tuntuu irralliselta yksityiskohdalta, joka ei ole tasavertainen kahden edellisen kappaleen kanssa. Kirjoittaja on tämän varmasti itsekin huomannut, sillä kappaleen alussa hän itsekin kyseenalaistaa

sen, onko aihe sopiva tähän yhteyteen, ja mainitsee suluissa *mikäli veneilyä nyt edes maallaoloksi voi kutsua*.

6.4. Nykyihminen ja luonto

Aine käsittelee pääasiassa kaupungistumista ja kaupunkilaisen suhdetta luontoon. Kaupungistumiseen liittyviä käsitteitä ovat *teollistuminen, höyrykoneen keksiminen, tehtaat, tehtaiden saastuttaminen, muuttoliike maalta kaupunkiin, työvoima, huonot työolosuhteet ja sosiaaliturva*. Kaupungin parafrasina mainitaan *betoniviidakko*. Kaupunkilaisille vastakohtana mainitaan maalaisia tarkoittava parafraasi *landepaukut*. Kaupunkiin assosioituvat myös *liikenteen meteli ja aikataulu*. Kaupungille vertailukohtena mainitaan *luonto*, johon assosioituvat *luonnon järvet, metsä ja tuulen kuiskailu*.

Ensimmäisen kappaleen toinen virke on sisällöltään huvitusta herättävä väittämä, joka ei tyyllillisesti sovellu erittelevään aineeseen vaan paremminkin pakinaan: *Ihmiset olivat hyvä luonteisia eikä nuoria vaivannut akne*. Samanlainen vaikutelma syntyy kolmannen kappaleen virkkeestä *Jos kaupunkilainen joskus uskaltautuu maalle landepaukkujen sekaan, hän tuntee olonsa levottomaksi*.

Aineen alussa kirjoittaja ajallistaa aiheen: *vielä pari sataa vuotta sitten*. Ensimmäisessä virkkeessä kerrotaan, että *suurin osa ihmisistä asui maalla*, ja näihin maalla asuviin ihmisiin viitataan toisessa virkkeessä samaviitteisesti yläkäsitteellä *ihmiset*. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *maalla* ja kolmannessa virkkeessä vastakohtana *kaupungeissa*. Kolmannen virkkeen ilmaukselle *käsityöläisten ammattitaidolla* vastakohta on neljännen virkkeen *teollistuminen*. Teollistumiseen hyponymisesti liittyvät viidennen virkkeen *höyrykone* ja kuudennen virkkeen *tehtaita*. Kolmen edellisen virkkeen sisältöihin viitataan seitsemännen virkkeen alussa adverbilla *näin*. Saman virkkeen *muuttoliike*-sanaan viitataan seuraavassa virkkeessä pronominaalisella ilmauksella *tämä liike*. Yhdeksännessä virkkeessä kuvataan muuttoliikettä: *maatalojen rengit lähtivät piikoineen etsimään*

onneaan kaupungista. Kahdessa seuraavassa virkkeessä käytetään muuttavista henkilöistä pronominikorvausta *he*. Kappaleen lopussa heistä käytetään yläkäsitetä: *ihmisten, ihmiset*. Asunnoista kerrottaessa käytetään ilmauksia *taloissa ja lautahökkeleissä, laita-kaupungin taloissa, yksiössä*. Ilmaukseen *tehtaat saastuttivat* liittyvät ilmaukset *tauteja ja sairastella*.

Toinen kappale on todella lyhyt, mikä korostuu kahden pitkän kappaleen välissä. Toisen kappaleen alussa oleva adverbi *nykyään* kertoo siirtymästä nykyaikaan. Nykyajan vertaamisesta menneisyyteen kertovat ensimmäisen virkkeen komparatiivi *paremmin* ja kappaleen toisen ja samalla viimeisen virkkeen ilmaus *pysynyt samana*.

Kolmas kappale aloitetaan paikallistuksella *Suomessa*. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *kaupunkilaisen*, johon toisessa virkkeessä viitataan ilmauksella *melkein jokaisella*, josta on poistettu *kaupunkilaisella*. Kolmas virke osoittaa vastakohtaisuutta: *Toisin on miljoona kaupunkien asukeilla*. Näihin ihmisiin viitataan pronominikorvauksella *osalle heistä*. Seuraavassa virkkeessä käytetään pelkkää yläkäsitetä *kaupunkilaiset*, ja jää epäselväksi, puhutaanko edelleen miljoonakaupunkien asukkaista vai kaupunkilaisista yleensä. Kuudennessa virkkeessä käytetään vielä epäselvempää yläkäsitetä *ihmiset*, kun nähdäkseni edelleen puhutaan ainoastaan miljoonakaupunkien asukkaista, ei ihmisistä yleensä. Seitsemännessä virkkeessä näkökulma siirtyy takaisin suomalaisiin (*suomalaiset*). Seuraavien virkkeiden sidosjäseniä ovat *kaupunkilaista sukulaista, kaupunkilainen, kaupunkilainen*. Kappaleen toiseksi viimeinen virke (*Ihminen, joka on lähtöisin luonnosta, ei osaa enää sopeutua sinne eikä osaa ymmärtää sitä*) on harhaanjohtava. Relatiivilause antaa vaikutelman rajoituksesta, vaikka kaikki ihmisethän ovat lähtöisin luonnosta. Tarkoituksenmukaisempi olisi esimerkiksi virke *Ihminen on lähtöisin luonnosta, mutta ei osaa enää sopeutua sinne*. *Ihminen* toistuu myös viimeisessä virkkeessä.

Pääosa aineesta käsittelee kaupungistumista ja kaupunkilaisen suhdetta luontoon. Kolme viimeistä kappaletta ovat lyhyitä. Neljännessä kappaleessa puhutaan luonnon inspiroivasta vaikutuksesta taiteisiin. Viidennessä kappaleessa puhutaan nykyajan musiikista. Ai-

neen viimeisessä, yhden virkkeen kappaleessa vedotaan siihen, että ihmisten pitäisi tutustua luontoon uudelleen. Neljäs ja viides kappale vaikuttavat ylimääräisiltä, aihepiiriin sopimattomilta. Ne ovat ikään kuin irrallisia huomioita, jotka kirjoittajalle on tullut lopuksi mieleen, eivätkä ne tue muuta ainetta, jossa kuvataan kaupungistumisen vaikutusta ihmisen luontosuhteeseen. Aineen kaksi pääkappaletta ovat hyvin pitkiä, muut taas hyvin lyhyitä, mikä tekee kokonaisuudesta epäyhtenäisen. Kappaleiden muodostukseen olisi kannattanut kiinnittää huomiota, jotta tulos olisi ollut tasapainoisempi.

6.5. Susi - yksi meistä

Aineen pääkäsite on *susi*. Suden parafraaseina mainitaan *rakkaiden koiriemme esi-isä*, *"Siperian hukat"* ja *ihmisten perivihollinen*. Samaan leksikaaliseen kenttään kuuluvat myös sanat *säälimättömät tappajasudet*, *turvallinen susi-Suomi*, *susivainot*, *susikanta*, *susien päällekkarkkaamiset*, *susien luonnollinen ravinto* ja *Suomen susipolitiikka*. Samaan asiayhteyteen kuuluvat myös käsitteet *riistanhoito*, *joukkoteurastukset*, *ravintoketjuun kuuluvien eläinten puute*, *metsästäjät* ja *saalistaa*. Suden metsästyskäyttämistä verrataan erilaisiin tilanteisiin, joissa ihmiset taistelevat samalla tavoin kuin sudet. Tällaisista toimintamuodoista mainitaan *sodat*, *politiikka* ja *urheilu*.

Aineessa käsitellään susien tilannetta Suomessa ja suden olemusta laajemmastikin. Kuuden kappaleen ajan kirjoittaja käsittelee susiongelmia ja sen mahdollisia ratkaisuja. Sen jälkeen hän vertailee suden ja ihmisen luonnetta kahden kappaleen verran. Tällöin tyyliin tulee selvä katkeama, jota kirjoittajan tapa selittää kirjoittamisnäkökulmaansa ei ainakaan paranna. Kumpikin näkökulma olisi yksinään ollut ihan hedelmällinen, ja kantavaa ajatusta tarkentamalla ne olisi saanut luontevasti yhdistettyäkin. Pitkäjänteisemmällä suunnittelulla esimerkiksi prosessikirjoittamisen kautta olisi voitu päästä erinomaiseenkin tulokseen.

Ensimmäisen kappaleen alussa puheenaiheesta, sudesta, mainitaan parafraasi *koiriemme esi-isän*. Toisessa virkkeessä suteen viitataan omistusliitteillä *jäljillään ja mystisellä*

"täysikuu"-sinfoniallaan sekä pronominiilla *se*. Kolmannen virkkeen ilmaus *tarinoilla säälimättömistä tappajasusista* yhdistyy toisen kappaleen alun pronominikorvaukseen *tällaisia susia*.

Toisen kappaleen toisen virkkeen ilmauksessa, *tulin tästä vakuuttuneeksi, tämä*-pronomini viittaa edeltävän lauseen merkitykseen. Tässä toisessa virkkeessä mainitaan vain artikkelin ilmestymistiedot, ei mitään artikkelin sisällöstä. Lukijalle tämä virke ei selvennä, millainen artikkeli oli ja mistä se kertoi. Vielä hämäävämpi on seuraava virke (*Olen kuitenkin hyväuskoinen ja uskon lukemaani tekstiin*), koska vastakkaisuutta ilmaisevalle *kuitenkin*-adverbille ei ole ajateltavissa mitään vastakkaista väittämää edeltävässä tekstissä. Koko toinen kappale jää irralliseksi lähdeviitteeksi, jossa huomio kiinnitetään tarpeettomasti kirjoittajaan.

Kolmas kappale aloitetaan ajallistuksella *nyt*, joka ilmaisee siirtymisen esi-isiemme ajoista tähän hetkeen. Toisen virkkeen ilmaus *kuplamme turvallisesta susi-Suomesta - - on särkynyt* yhdistyy kolmannen virkkeen abstraktiin yleisnominiiin *tila - - on vaihtunut susien useisiin päällekkarkkaamisiin*. Neljännen kappaleen toinen ja (vajaa) kolmas virke, joissa kerrotaan susien ravinnonpuutteesta, sopisivat paremmin selitykseksi kolmannen kappaleen lopussa mainittuihin susien päällekkarkkaamisiin. Nyt se on irrallisena tietona neljännessä kappaleessa. Neljännen kappaleen ensimmäinen virke ja kolmannen virkkeen ensimmäinen lause (*Elämme valinnan aikaa, Ratkaisu on tehtävä*) ovat abstraktein yleisnominiein varustettuja iskulauseita, jotka eivät oikein vie ainetta eteenpäin. Kappaleen viimeisen virkkeen ilmaus *vaihtoehtoja on kaksi ääripäätä ja niiden kompromissiratkaisut* on myös sekava.

Viides kappale aloitetaan ilmauksella *toinen ääripää*, joka sidostuu edellisen kappaleen loppuun. Kappaleen sidokset muodostuu ilmauksista *lisätä susien luonnollista ravintoa, tämä ja parantunut ruokatilanne*. Kuudennen kappaleen alun ilmaus *toinen vaihtoehto* liittää virkkeen neljännen kappaleen loppuun ja viidennen kappaleen alkuun. Kappaleen toisessa virkkeessä tämä toinen vaihtoehto korvataan pronominiilla *se*. Toisesta viidenteen virkkeeseen sidokset muodostuu myös ilmauksista *susikannan, jäljelle*

jääneille susille, sudet, sudet. Loppukappale on kirjoitusprosessin kommentointia: *En kuitenkaan meinannut aineessani pohtia, miten Suomen susipolitiikka pitäisi järjestää. Jätän sen tehtävän niille, jotka asioista päättävät. Itse keskityn seuraavaksi vähän syvempään mietiskelyyn.* Oman kirjoittamistapahtuman ja ajatteluprosessin selostaminen sekä näkökulman vaihdon selittäminen ovat aineen suuri heikkous. Lukija ei tiedä, pitäisikö aineen ajatella alkavan vasta nyt, koska tähän astihan aine on ollut juuri Suomen susipolitiikan pohtimista.

Seitsemännen kappaleen kantava ajatus on kappaleen ensimmäisessä virkkeessä mainittu sanonta *Ihminen on ihmiselle susi.* Sanonta toistuu kappaleen ensimmäisessä ja viimeisessä virkkeessä. Ihmistä ja suttu vertaillessa käytetään ihmisistä monikon ensimmäisen persoonan persoonapronominia tai possessiivisuffiksia kolmessa ensimmäisessä virkkeessä. Vertailussa käytetään ilmauksia *niin kuin luonnollinen susi toimii, tappajasuuden lailla ja niinhän sudetkin tekevät.* Kappaleessa käytetään myös vertailevaa vastakohtaisuutta *vahvempi - heikompi.* Heikompien riistämistä ilmenee kirjoittajan esimerkkien mukaan *sodissa, politiikassa ja urheilussa.* Viimeisessä kappaleessa sidosjäsenketju muotoutuu substantiivista *susi* ja siihen viittaavista pronomikorvauksista (*se, sekin, sille, se*).

Ensimmäinen kappale on mielenkiinnon herättävä ja soveltuu kumpaankin näkökulmaan. Toinen kappale olisi kannattanut jättää kokonaan pois. Kolmannessa kappaleessa olisi voinut yksityiskohtaisemmin selvittää, miten on päädytty tilanteeseen, jossa sudet ovat taas ilmaantuneet ihmisten pihapiiriin. Myös neljäs kappale olisi silloin voitu jättää kokonaan pois. Kuudennen kappaleen loppu olisi ehdottomasti jätettävä pois. Sen sijaan olisi tarpeen luontevammin yhdistää sananlaskuvertaus aikaisemmin sanottuun. Aineessa voisi muun muassa pohtia, olisiko ihmisten voimakkaan susivihan takana pikemminkin se, että susi muistuttaa meitä meidän pimeästä, raadollisesta puolestamme, jota emme halua tunnustaa ja jonka siksi projisoimme luontokappaleeseen, kuin suden konkreettisesti tekemät teot. Tästä pimeän puolen ilmenemisestä kirjoittajalla onkin oivaltavia esimerkkejä. Parin poisjätettävän kohdan lisäksi eniten parannusta vaatisi kahden eri näkökulman yhdistäminen. Aineessa on monipuolista erittelyä ja hyviä

perusteluja. Kirjoitustyyli on aineeseen sopiva ja sitä on miellyttävä lukea.

7. RUNSAASTI KEHITTELYÄ VAATIVAT AINEET

7.1. "Muista pyhittää lepopäiväsi"

Aineessa puhutaan kauppojen sunnuntaiukioloajoista. Uskonnolliseen näkökulmaan liittyvät ilmaukset *Raamatun neuvo* ja *pyhittää seitsemäs päivä lepopäiväksi*. Kaupassa työskentelemiseen liittyvät sanat *kauppiaat*, *työntekijät* ja *vapaapäivä*. Kirjoittaja vertaa kaupassa työskentelemistä sunnuntaisin *muihin ammatin harjoittajiin*, joista hän mainitsee *lääkärit*, *tehtailijat* ja *papit*. Kauppojen sunnuntaiukioloon liittyvänä tekijänä kirjoittaja mainitsee vielä *elintarvikekioskit*.

Aineen kappaleet ovat hyvin suppeita ja sisällöltään hajanaisia. Ensimmäisessä virkkeessä esitellään aihe eli keskustelu kauppojen sunnuntaiukioloajoista. Toisessa virkkeessä tähän viitataan abstraktilla yläkäsitteellä *asiaa*. Kolmannessa, kappaleen viimeisessä virkkeessä luetellaan eri mielipiteitä asiasta: *yksi on sitä mieltä, toinen sanoo, kolmas vetoaa*.

Ensimmäisen kappaleen viimeisen virkkeen kohta *vetoaa Raamattuun, jossa neuvotaan* on sidoksissa toisen kappaleen ensimmäisen virkkeen muunneltuun toistoon *vetoan Raamatun neuvoon*. Koko toinen kappale, joka muodostuu virheellisesti muodostetusta virkkeestä, on sisällöltään sekava. Kappaleessa sanotaan, että raamatun käsky pyhittää lepopäivä tukkii kirjoittajan ajatuksen kulun, eli oikeastaan siinä ei sanota mitään.

Kolmannen kappaleen ensimmäisessä virkkeessä käytetään pronominaalisen sanan ja

neuvo-substantiivin yhdistelmää (*tätä neuvoa*) viittaamaan edelleen Raamatun neuvoon. Samassa virkkeessä mainitaan *kauppiaat*, joita verrataan muihin ammatteihin (*monet muun ammatin harjoittajatkin*). Seuraava virke on esimerkkiliitos, jossa mainitaan näitä muita ammatteja: *esimerkiksi palomiehet, lääkärit, tehtailijat ja jopa papit*.

Neljännän kappaleen kahdessa ensimmäisessä virkkeessä mainitaan pari ratkaisuehdotusta ongelmaan mutta lyhyesti ja pitemmälle pohtimatta. Ensimmäisessä virkkeessä puheenaihe toistuu: *kaupat - - sunnuntaisin auki*. Toisessa virkkeessä käytetään ilmausta *kauppojen aukaiseminen*. Kolmannessa virkkeessä käytetään kaupasta synonyymia *liikkeessä* ja sunnuntaista synonyymia *seitsemäntenäkin päivänä*. Tässä virkkeessä kirjoittaja mainitsee epäsuoralla kysymyslauseella työntekijöiden aseman, mutta ei sano siitä mitään.

Viidennessä kappaleessa ilmaukset *kauppojen tulisi olla sunnuntaisin auki ja käymättä sunnuntaisin kaupassa* liittyvät edelleen puheenaiheeseen. Samoin viimeisessä, yhden virkkeen lauseessa ilmaus *kauppiaat vielä pyhittäisivät viikon viimeisen päivän* liittää sen edellä sanottuun. Viimeiset kappaleet ovat todella lyhyet, kahden ja yhden virkkeen mittaiset, ja niiden pääajatuksena on ihmettely siitä, miksemme jatkaisi niin kuin ennenkin.

Pintatasolla aineesta löytyy jokaisesta virkkeestä sidosjäsen edeltävään, yleensä kyseessä on puheenaiheen toisto. Merkityssisällöltään aine sen sijaan ei ole koherentti. Kirjoittajan ongelma tuntuu olevan se, ettei hänellä ole aiheesta oikeastaan paljonkaan sanottavaa. Kirjoittaja tuo esiin asioita, joita ainekirjoitusta edeltävällä pohjustavalla tunnilla käsiteltiin, mutta ainoastaan viittauksenomaisesti. Erilaisia näkökulmia asiaan siis mainitaan, mutta niitä käsitellään suppeasti ja pintapuolisesti yleensä yhdellä virkkeellä.

Ensimmäisessä kappaleessa aihetta esitellessään kirjoittaja mainitsee kolme näkökulmaa asiaan: taloudellinen näkökulma, työntekijöiden asema ja Raamatun ohjeet. Tekstin kokonaisuusjäsentelyssä olisi siten temaattisesti johdonmukaista käsitellä asioita tässä järjestyksessä. Kirjoittaja esittelee kuitenkin ensimmäisenä raamatullista näkökulmaa

kahdessa lyhyessä kappaleessa ja käsittelee sitä ainoastaan yhden argumentin avulla. Seuraavassa kappaleessa kirjoittaja mainitsee kauppiaiden vapaa-ajan näkökulman yhdellä virkkeellä, kannattavuuden näkökulman yhdellä virkkeellä ja työntekijöiden näkökulman yhdellä virkkeellä. Kahdessa viimeisessä lyhyessä kappaleessa kirjoittaja vetoaa perinteisiin sunnuntain pyhittämisen puolesta ja mainitsee elintarvikekioskit ohimennen. Aiheen käsittely ei siis etene odotuksenmukaisesti ensimmäisessä kappaleessa olevan johdannon mukaan.

Koko tekstin tematiikka ei etene johdonmukaisesti tutusta uuteen edeten, eikä erilaisia näkökulmia käsitellä ja argumentoida riittävästi tai ollenkaan. Lukijaa ei johdatella aiheen eri puoliin, vaan hän joutuu etenemään omien tietojensa varassa. Erityisesti virkkeessä *Entä jos kauppojen aukaiseminen olisikin vapaaehtoisesti, jolloin kauppiat voisivat palvella asiakkaiden kannatuksen mukaan* korostuu perehtymättömyys aiheeseen, sillä tokihan kauppojen pitäminen auki sunnuntaisin olisi joka tapauksessa vapaaehtoista. Kirjoittajan pääasialliset ongelmat ovat hajanainen kokonaisjäsentely, näkökulmien suppea esittely ja puutteellinen perustelu ja näistä johtuva tekstin sisäisen johdonmukaisuuden eli koherenssin puute.

7.2. Korvaako tietokone perinteisen kanssakäymisen?

Aineen pääkäsite on *tietokone*, ja siihen liittyviä käsitteitä ovat *verkkoyhteys*, *sähköposti*, *keskustelukanavat* ja *tekniikka*. Muita *tiedonvälitykseen* liittyviä käsitteitä ovat *juoksupoika*, *kirje*, *puhelin* ja *näköpuhelin*, jotka ovat viimeistä lukuunottamatta esimerkkejä *perinteisestä kanssakäymisestä*.

Aineen ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *tietokone verkkoyhteyden kera*, kolmannessa *tietokoneen* ja neljännessä *tietokone*. Toinen ja kolmas virke yhdistyy ajanilmauksin *enää ei ja nykyään*. Toisen kappaleen ensimmäisessä virkkeessä toistuu *tietokonetta*. Samassa virkkeessä mainitaan *keskustelukanavilla*, joihin seuraavassa virkkeessä viitataan lyhyemmin *kanavia*. Kolmannessa virkkeessä edellisten virkkeiden merkityksiin

viitataan pronomiinilla *tämä*.

Kolmas kappale alkaa vastakkaisuutta ilmaisevalla konjunktiolla *mutta*, mikä kertoo, että kirjoittaja alkaa käsitellä tietokoneen käytön haittapuolia. Kirjoittaja kysyy, *miten käy ilmeiden, eleiden ja liikkeiden*, ja samaan asiayhteyteen liittyvät kappaleen toisen virkkeen *nauravaa* ja *liikuttunutta*, kolmannen virkkeen *läheisyys*, neljännen virkkeen *sama ongelma* ja viidennen virkkeen *ilmeet*.

Neljännessä kappaleessa pohditaan jo aineen alussa esiin tuotua tietokoneiden suosiota. Kappaleen ensimmäisen virkkeen ilmaukseen *tietokoneiden suosio* sidostuu kappaleen viimeisen virkkeen samaa tarkoittava ilmaus *kiinnostusta tietokoneisiin*. Kappaletta sidostaa myös kappaleen ensimmäisen ja toisen virkkeen vertailu *tulee halvemmaksi ja tulisi vielä kalliimmaksi*. Aineen viimeisessä kappaleessa on kaksi virkettä, jotka muodostavat yhteenvedon kirjoittajan ajatuksista. Puheenaihe toistuu näissäkin virkkeissä: *käyttää tietokonetta, tietokoneella keskusteltaessa*. Vaikka aineessa onkin erittelyä ja pohdintaa, otsikon kysymysmuotoisuuden ja lopussa esiin tuodun mielipiteen takia aine on ajateltavissa pohjimmiltaan mielipideaineeksi.

Tehtävänannossa kysytään, miten tietokone on vaikuttanut vuorovaikutukseen, ja pyydetään vertaamaan perinteisen ja modernin kanssakäymisen eroja. Kanssakäymisen tavat ja niiden muuttuminen jäävät kirjoittajalta kuitenkin oikeastaan kokonaan käsittelemättä. Modernin kanssakäymisen käsittelyssä keskitytään lähes pelkästään tietoverkkojen keskustelukanaviin. Lisäksi mainitaan sähköposti ja näköpuhelin. Kanssakäymisen muuttumisen prosessi ja sen vaikutusten käsittely jää hyvin ohueksi.

Aine on hyvin lyhyt ja yksipuolinen. Suunnittelutunnilla puhuttiin siitä, mitä vuorovaikutustapoja ennen oli ja nykyään on. Suunnittelutunnilla esitellyt näkökulmat jäävät kuitenkin vain maininnan asteelle tai kokonaan pois. Aineen tulisi olla itsenäinen kokonaisuus, jonka kuka tahansa lukija voi ymmärtää, mutta tämän aineen kirjoittaja ikään kuin luottaa siihen, että lukija on ollut suunnittelutunnilla, joten pelkkä viittaus kuhunkin näkökulmaan riittää. Ongelmana ovat juuri sisällölliset heikkoudet, joihin

varmasti auttaisivat suunnittelutunnin harjoitukset, joissa pienissä ryhmissä jäseneltäisiin ja perusteltaisiin erilaisia näkökulmia. Kirjoitusharjoitusten lisääminen varmasti laajentaisi ja monipuolistaisi sisältöä sekä lisäisi kirjoittamisvarmuutta. Positiivista on, että kirjoittaja sidostaa pintatason, eli sidosjäsenjoukot löytyvät kyllä tekstistä.

7.3. Kilpaurheilu - nykyajan sodankäyntiä

Aineen pääkäsite on *kilpaurheilu*, jolle samaa tarkoittavia parafraaseja ovat *kansojen paremmuuden mittely* ja *totinen leikki*. Urheilua merkitsevään leksikaaliseen kenttään kuuluvat *kilpaurheilu*, *huippu-urheilijat* ja *urheilulaji*. Esimerkkinä urheilulajeista mainitaan *jalkapallo*. Kilpaurheiluun assosioituvat myös käsitteet *lajien ja maiden parhaat edustajat*, *parhaat sijat*, *olympialaiset*, *voittaa*, *menestyminen* ja *kamppailu*. Kilpaurheilua kuvaillaan *sodankäynnin sijaistoimintana*. Poikkeuksina terveestä kilpailuhengestä kirjoittaja mainitsee *Englannin jalkapallohuligaanit*, *Brasilian epävirallisen maansurun* ja *kolumbialaispelaajan ampumisen*.

Ensimmäisessä kappaleessa sidosjäsenketju muodostuu pääasiassa samaa tarkoittavista ilmauksista *kilpaurheilu*, *huippu-urheilijoiden ammattikunta*, *omien lajiensa ja maidensa parhaat edustajat*, *he*, *kilpaurheilu*, *kansojen paremmuuden mittely*. Toisen kappaleen alussa toistuu jälleen puheenaihe *kilpaurheilu*, muutoin kappaleessa toistuvat *kansa* ja *laji* eri sijamuodoissa: *lajissa kuin lajissa*, *kansoille*, *kansoista*, *lajissa*, *lajin suosio*.

Toisen kappaleen kolmas virke, *Toisaalta jos jossakin lajissa ei menestytä, niin eihän siinä toki ole tarpeeksi aihetta sotaan*, on hyvä esimerkki siitä käsittelyn kaksijakoisuudesta, että toisaalta kirjoittaja käsittelee kilpaurheilua sodankäynnin sijaistoimintana, niin kuin hän itsekkin sanoo, mutta toisaalta taas ajattelee kilpaurheilua sodan syynä. Annettu otsikko oli *Onko kilpaurheilu nykyajan sodankäyntiä?*, ja suunnittelutunnilla käydyssä keskustelussa käsiteltiin muun muassa sitä, mitä samaa näissä kahdessa asiassa on (isänmaallisuus, voitto ja häviö, maiden keskinäinen kamppailu), joten kilpaurheilun

käsittely paikoitellen mahdollisena sodan syynä antaa kuvan siitä, ettei kirjoittaja ole harkinnut käsittelytapansa loppuun asti.

Seuraavissa kappaleissa edellä mainittuun virkkeeseen viitataan kertomalla tapauksia, joissa urheilun yhteydessä on päädytty väkivallan käyttöön. Kolmas kappale alkaakin *Huolestuttavia poikkeuksia on kuitenkin alkanut ilmetä viime aikoina*. Kilpaurheilun käsittelyä mahdollisena sodan syynä kuvastaa myös kappaleen viimeinen virke *Tämä on varsin ikävää, muuta ei johtane suuriin maanlaajuisiin selkkauksiin*. Esimerkkeinä huolestuttavista poikkeuksista mainitaan kolmannessa kappaleessa Englannin jalkapalloliiganit, neljännessä kappaleessa Brasilian maansuru epäonnistuneiden jalkapallon MM-kisojen jälkeen ja viimeisessä kappaleessa kolumbialaispelaajan ampuminen.

Viimeisen kappaleen kolmas virke on ajatuksellisesti epälooginen. Kirjoittaja on kertonut kolumbialaispelaajasta, joka oli tehnyt oman maalin, ja joutui siksi ammutuksi, ja kirjoittaa seuraavaksi: *Tässä kohtaa kilpaurheilussa ollaan menty liian pitkälle, mutta olkoon se hinta siitä, että ihmiset ympäri maailmaa suuntaavat tarmonsaa muuhun kuin toisten vihaamiseen*. Kuitenkin edellä kerrotut esimerkit kuvaavat juuri sitä, mihin toisten vihaaminen on kilpaurheilun yhteydessä johtanut. Samoin viimeisen virkkeen ajatus siitä, että jokaisessa urheilulajissa ollaan ystäviä raivoisankin kamppailun jälkeen, ei välttämättä pidä paikkaansa esimerkiksi jääkiekkoilijoiden veristen joukkotappeluiden jälkeen.

Aine on hyvin lyhyt, ja aiheen käsittely jää yksipuoliseksi. Paikoitellen hämärtyy se näkökulma, että tarkoitus oli vertailla nykyistä kilpaurheilua entisajan sodankäyntiin eikä käsitellä kilpaurheilua mahdollisena syynä sodan syttymiselle. Aine on kuitenkin pohdiskeleva ja tyyllisesti yhtenäinen. Jos kirjoittaja olisi käsitellyt laajemmin sitä, mikä on syynä siihen, että kaikilla mailla on tarve voittaa kilpaurheilussa, miksi kilpaurheiluun satsataan niin paljon rahaa, mikä tekee kilpailuvietin niin voimakkaaksi, että televisioruutujen takanakin hurrataan, ja vertaillut kilpaurheilua sodankäyntiin, olisi kokonaisuus selkiytynyt. Ääri-ilmiöidenkin esittely ja tulkinta sopivat kyllä aiheeseen osana kokonaisuutta, mutta nyt ne kattavat yli puolet aineesta.

7.4. Pitäisikö ihmisen kloonaus sallia?

Aineen pääkäsite on *kloonaus*, jonka kanssa samaan leksikaaliseen kenttään kuuluvat *kloonata* ja *klooni*. Kloonista kirjoittaja käyttää parafraaseja "*uusittu minä*" ja "*tekoihminen*". Biologiaan liittyvään sanakenttään kuuluvat käsitteet *geeniyhdistelmät*, *koekaniini*, *ihmiseksi määriteltävä olento*, *kudosviljelmä*, *ihmisen oma perintökokonaisuus*, *munasolun hedelmöitys*, *munasolun kehitys*, *sukusolun tuma*, *ruumiin solu*, *identtiset kaksoset ja kolmoset* ja *aivot*. Kloonauksen eettiseen näkökulmaan liittyvät ilmaukset *pyrkimys jumalten veroiseksi*, *pyrkimys kuolemattomuuteen*, *Luoja ja tämän valmistama luonnonjärjestys*, *luonnottomuus*, *ihmisarvon kunnioituksen periaate* ja *moraalisesti väärin*. Kirjoittaja vertaa kloonausta muihin ilmiöihin kuten *Frankensteinin hirviö*, *virusten valmistaminen*, *morfiinin ja muiden lääkkeiden käyttö kivunlievityksessä*, *verensiirrot*, *abortti* ja *eutanasia*.

Ensimmäisessä kappaleessa kuvaillaan ihmisen pyrkimystä kehittää maailmaa ja sen ilmiöitä ilmauksin *muokata*, *parantelemaan*, *luomaan*, *eivät ole riittäneet*, *on haluttu enemmän*, *siirtyä taas yksi askel eteenpäin*, *kloonata*. Toisen kappaleen alussa viitataan *se*-pronominilla ensimmäisen kappaleen lopussa mainittuun ihmisen kloonaukseen. Kahdessa seuraavassa virkkeessä kloonaukseen viitataan ilmauksilla *pyrkimyksenä kuolemattomuuteen* ja "*uusittu minä*". Seuraavan virkkeen *siinä*-pronominilla viittaamiselle ei ole aikaisemmassa tekstissä selkeää viittauskohdetta. Kappaleen loppu sidostuu sidosjäsenjoukolla *nykyisiä lahjakkuuksia*, *erilaisia lahjoja*, *uudet lahjat*, *vanhoilla tutuilla geeniyhdistelmillä*, jossa lahjat ovat samaa tarkoittava ilmaus lahjakkuudelle ja uusi ja vanha toistensa vastakohtia. Olisi odotuksenmukaista, että neljännen virkkeen yhteydessä kirjoittaja käsittelee sitä, mitä jonkun yksilön kannalta merkitsisi, jos hänestä tehtäisiin klooni, mutta asia ohitetaan kysymysmuotoisella virkkeellä, joka on sisällöltään tyhjä.

Kolmas kappale on joukko irrallisia virkeitä, joita ei sidota mitenkään toisiinsa eikä puheenaiheeseen. Lukija pyrkii luomaan yhtenäisyyttä sekavaankin tekstikappaleeseen,

mikä ilmenee hyvin tästä kappaleesta. Siinä mainitaan Frankesteinin hirviö, virukset, Luoja, kivunlievityslääkkeet ja alkanut lumivyöry, ja vaatii todellista vaivaa, että lukija voi edes hämärästi päätellä, mihin kirjoittaja on luultavasti pyrkinyt. Esimerkiksi neljännessä virkkeessä (*Onko ihmisen sitten lupa astua tälle koskemattomalle alueelle?*) ei selviä mikä on *tämä koskematon alue*. Samoin kuudes virke (*Rajanvetäminen on vaikeaa, ja aika muuttaa ehdottomiksi uskottuja rajoja: sama käytäntö on aikanaan vastustanut morfiinin ja muiden lääkkeiden käyttöä kipujen lievityksessä, sekä verensiirtoja niiden luonnottomuuden tähden.*) on hyvin sekava. Jää hämärän peittoon, mistä rajoista puhutaan ja mikä on sama käytäntö, joka vastustaa lääkkeiden käyttöä ja minkä kanssa se on sama. Irralliseksi jää myös kappaleen viimeisen virkkeen kielikuva *alkanut lumivyöry*.

Neljäs kappale alkaa ilmauksella (*ihmisarvon kunnioituksen periaate*), jota ei ollenkaan esitellä lukijalle vaan pidetään odotuksenmukaisena teemana. Seuraavassa virkkeessä käytetään pronominaalisen sanan ja substantiivin yhdistelmää *tämä periaate*. Saman virkkeen ilmaus *vanhentuneelta* sidostuu kahdessa seuraavassa virkkeessä vastakohtaisiin ilmauksiin *nykyäänhän* ja *uusi biologia*. Seuraavassa virkkeessä kysytään *mihin raja vedetään kloonauksen suhteen*, mihin viitataan seuraavassa virkkeessä *tämä raja* - ilmauksella. Viimeinen virke on sekava sanavalintojensa takia. Ilmauksen *jokainen maa tuomitsisi rajan omalla näkemyksellään* voisi korvata esimerkiksi ilmauksella *kunkin maan lainsäädäntö määräisi toimintatavat*.

Viimeinen kappale aloitetaan ilmauksella *ihmisen omaa perintökokonaisuutta*. Selkeämpää olisi puhua geeniperimästä, sillä perintö liittyy konkreettiseen omaisuuteen. Seuraavassa virkkeessä mainitaan identtiset kaksoset ja kolmoset. Kirjoittaja olettaa lukijoiden tietävän ennalta, että identtisillä kaksosilla on keskenään sama geeniperimä, joten seuraava virke sidostetaan kloonaukseen *siis*-konnektorilla. Tässä yhteydessä odottaisi kirjoittajan käsittelevän sen merkitystä, että kaksoset kasvavat samaan aikaan, kun taas kloonauksessa solu otetaan täysikasvuiselta. Viimeisessä virkkeessä vedotaan ihmisaivojen yliveraisuuteen ja päädytään kloonaukselle myönteiseen kantaan, mikä on yllättävää, koska suurin osa aineesta käsittelee kloonauksesta aiheutuvia haittoja.

Tämän aineen ongelmana on monipolvinen selostaminen, jossa ydinasiat ja asiayhteydet hämärtyvät ja katkeavat, mikä johtuu todennäköisesti pyrkimyksestä oppikirjojen mallin mukaiseen tieteellistyyppiseen tekstiin. Kolmannesta kappaleesta lähtien monia käsitteitä tuodaan aineeseen perustelematta ja selittämättä yhteyksiä tekstin muihin ajatuksiin. Monet olennaiset seikat jäävät vain maininnan asteelle, jolloin lukija joutuu päättämään itse asiayhteyden muuhun aineeseen. Lyhyemmät virkkeet ja aiheen erittelemisen esimerkiksi miellekartan avulla ennen kirjoittamista olisivat varmasti selkeyttäneet ajatusten kulkua. Koska aineen otsikossa kysytään, pitäisikö ihmisen kloonaus sallia, olisi kannattanut pohtia pikemminkin kloonauksen vaikutuksia ja seurauksia ja merkitystä ihmiselle konkreettisesti kuin biologisia yksityiskohtia. Biologisestihan asia on jo toteuttamiskelpoinen, joten eettisen pohdinnan ja asian psykologisen puolen pitäisi olla pääosassa niin kuin tehtävänannossakin ohjataan.

7.5. Onko ihminen ainutkertainen?

Vaikka aineen otsikko on kysymysmuodossa, kyseessä ei ole mielipideaine. Kirjoittaja pohdiskelee kloonausta ja sen vaikutuksia, mutta ei esitä mitään mielipidettä asiasta. Aineen pääkäsite on *kloonaus*, jolle samaa tarkoittavia ilmauksia ovat *kopiointi* ja *samannäköisten ihmisten monistaminen*. Kloonista käytetään ilmausta *ulkoisesti täydellinen kopio*. Aiheeseen liittyviä biologisia käsitteitä ovat *DNA:n siirtäminen yksilöstä toiseen*, *perintötekijät* ja *DNA-järjestelmä*. Kun ihmistä ja eläintä verrataan, puhutaan psyykkisistä seikoista ilmauksilla *psyykkisen puolen eroavaisuudet*, *henkinen puoli*, *tuntemukset*, *ajatusmaailma*, *vaistot*, *luonteenpiirteet*, *sielu*, *ainutkertainen yksilö* ja *sisin*. Kloonaamiseen liittyvistä seikoista mainitaan myös *kloonauksen väärinkäyttö* ja *askel "läheemmäksi Jumalaa" nouseminen*.

Jo aineen ensimmäinen virke on sekava (*Lähiaikoina uutisaiheena käväissyt aihe onnistuneesta kloonauksesta tavalliseen nautaan on pistänyt monet miettimään*.) Kirjoittaja ilmaisee kaiken tiedon teemassa hyvin sotkuisena vyyhtinä, kun taas reema, jossa uuden tiedon pitäisi ilmetä, on fraseologinen ja tyhjä. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan

tavalliseen nautaan, ja samat sanat toistuvat muunnellen toisessa, kappaleen viimeisessä virkkeessä: *tavallisesta naudasta*. Toisen virkkeen käsite *kopio* on parafraasi kloonille.

Toisen kappaleen kahdessa virkkeessä toistuu *DNA*. Jälkimmäisen virkkeen toinen lause on jälleen lukijaa askarruttava: *esimerkiksi kasvavaan naudankuun sijoitettaessa sen oman DNA:n tilalle jonkun muun yksilön perintötekijät saadaan luotua täydellisesti saman lainen eläin*. Vaikka lause on kaikkiaan rakenteeltaan sekava, ongelmallisin kohta on lauseen loppu, koska lukijalle ei kerrota, mihin *samanlainen* viittaa, sille ei ole ilmoitettu selkeästi vertailukohtaa. Lausetta selventäisi hieman esimerkiksi lisäys *samanlainen eläin kuin se, jonka DNA naudankuun sijoitetaan*.

Kolmas kappale alkaa virkkeellä *Onko tämä sitten mahdollista ihmisen kohdalla*. Kappaleen alussa kaipaisi eksplisiittisempää sidosjäsentä kuin *tämä*-pronominilla edelliseen kappaleeseen viittaaminen. Loppukappaletta sidostavat ilmaukset *ihmisen DNA-järjestelmä, kloonauksen ihmiseen ja kloonauksen ihmisen kohdalla*. Kappaleen toisen virkkeen (*On todettu, että ihmisen DNA-järjestelmä on huomattavasti eläimen vastaavaa monimutkaisempi*.) metateksti viittaa johonkin tekstin ulkopuoliseen kontekstiin, toiseen diskurssiin, jonka antama tieto oletetaan automaattisesti oikeaksi. Siksi lukija helposti uskoo väitteen, vaikka esimerkiksi ihmisen ja apinan DNA-järjestelmät ovat lähes samanlaiset.

Neljännessä kappaleessa verrataan eläimen ja ihmisen kloonauksen, ja kappaleen jokaisessa virkkeessä toistuvat eri sijamuodoissa sanat *ihminen* tai *eläin*. Pintatason toistoista huolimatta kappale vaatii jälleen paljon lukijalta, koska kirjoittaja käyttää sellaisia ilmauksia kuin *varsinaista henkistä puolta, varsinainen ajatusmaailma ja ominaisia luonteenpiirteitä*. Lukijalle jää epäselväksi, mitä eroa on henkisellä puolella ja varsinaisella henkisellä puolella, ajatusmaailmalla ja varsinaisella ajatusmaailmalla ja mitä ovat ominaiset luonteenpiirteet.

Viidennessä kappaleessa kirjoittaja pohtii sielun monistamista. Ensimmäisessä virkkeessä mainitaan *kopiointi*, toisessa virkkeessä *sielun kopiointi*. Kolmannessa virkkeessä mainitaan *ainutkertainen yksilö*, joka liittyy kulttuuriseen käsitykseen jokaisen ainutlaa-

tuisesta sielusta. Ilmaus *ihmisen sisintä* on samaa tarkoittava sielun kanssa. Kappaleen viimeisessä virkkeessä toistuu *sielun kopiaointiin*.

Kuudennen kappaleen alussa olevaan ilmaukseen *samannäköisten ihmisten monistaminen* viitataan kappaleen toisessa virkkeessä pronomiinilla *tästä*. Toisen virkkeen jälkimmäinen lause (*kokeissahan on aina omat riskinsä*) tulee aineeseen ikään kuin tyhjästä. Lukija jää ihmettelemään, mistä kokeista kirjoittaja puhuu. Kappaleen viimeisen virkkeen teemana on *kloonauksen väärinkäyttö*, ja tällä tavoin kirjoittaja välttyy käsittelemästä tätä todella mielenkiintoista näkökulmaa. Kirjoittaja tuo kloonauksen väärinkäytön perustelematta teemaksi, vaikka sitä ei ole aikaisemmin käsitelty, ja siirtää näin lukijan tehtäväksi miettiä, mitä tällainen väärinkäyttö voisi olla ja mitä seurauksia sillä voisi olla. Seitsemännessä kappaleessa kirjoittaja pohtii lyhyesti kloonauksen vaikutusta sairauksien karsimiseen. Viimeisessä, yhden virkkeen kappaleessa mainitaan kloonaminen yli-ihmiseksi nousemisen keinona.

Pintarakenteesta voi löytää sidosjäseniä, varsinkin muunneltua toistoa, mutta sisällöltään aine jää epäyhtenäiseksi ja sekavaksi. Monet tärkeät näkökulmat mainitaan vain ohimennen, jolloin lukijan täytyy tehdä kirjoittajan työ. Kirjoittaja ei ole siis ajatellut tekstiään lukijan kannalta. Tälle kirjoittajalle kävisi ohje: "Aine täytyy kirjoittaa niin kuin kirjoitaisi mökin muijalle." Monet kappaleet ovat vain kahden virkkeen mittaisia, jolloin erittely, pohdinta ja perustelut jäävät vajaiksi. Aihe on monimutkainen, joten olisi ollut hyvä, jos aiheeseen olisi liittynyt aineisto, josta kirjoittaja olisi saanut tukea pohdinnoilleen.

7.6. Betonibunkkeriin vai puuhökkeliin?

Kirjoittaja vertailee *kaupunkia* ja *maaseutua*, jotka ovat aineen pääkäsitteet. Kaupungin kanssa samaan leksikaaliseen kenttään kuuluvat *kaupunkialue*, *kaupunki-ihmiset* ja *kaupunkilaiset*. Kaupunkiin assosioituvat ilmaukset *kerrostalot*, *melske*, *saastepilvet*, *saasteita tupruttavat piiput*, *melu*, *supermarketit*, *tavaratalot*, *asfaltoidut kadut*, *autojen*

tööttäily, kiireiset ja stressaantuneet ihmiset ja palvelut. Maaseutuun aineessa assosioituvat hiljaisuus, traktorit, hiekkapäälysteiset tiet, koivut, kuuset, mustikat, vadelmat, rauha, lintujen viserrys, heinäsiirkojen viserrys, sikojen ruokkiminen, lehmien lypsäminen ja kauppa-auto.

Ensimmäinen kappale alkaa tunnelmakuvauksella kaupungista. Toisessa virkkeessä mainitaan *kaupungista*, neljännessä *kaupunkialueesta* ja viidennessä *kaupungilla*. Viidennessä virkkeessä mainitaan *rakennustyömaita* ja kuudennessa *rakennetaan*. Toisen kappaleen liittävät kaupunkiin samaa tarkoittavat sanat *kaupunki-ihmiset ja kaupunkilaiset*. Kappaletta sidostavat myös puhelimeen liittyvät ilmaukset *kännykästä, "vempaimia", puhelimen, kännykät*. Toisen kappaleen loppu on irrallinen kuvailu, jossa mainitaan kaupunkiin liittyviä asioita (*kaduilla, autojen tööttäilyyn, moottorin hurinaan, pari rekkaa, junat*) sekä luontoon liittyviä seikkoja (*taivas, pari lintuparvea*). Kolmannen kappaleen kahdessa ensimmäisessä virkkeessä toistuu *ihmiset*, kun tarkoitetaan kaupunkilaisia. Kolme viimeistä virkettä sidostuu toisiinsa toiston ja pronomikorvauksen kautta: *nuoret, he, nuoret*.

Neljännän kappaleen alussa mainitaan *maaseudulla*. Toisessa virkkeessä käytetään yläkäsitettä *ihmiset* maalla asuvista ihmisistä. Kolmannesta viidenteen virkkeeseen kuvaillaan, millaista on *maalla*. Kuudennessa virkkeessä mainitaan *useimmat maalle muuttavat ihmiset* ja seitsemännessä *usealla kaupungissa asuvalla ihmisellä*. Seitsemännessä virkkeessä edeltävän virkkeen merkitykseen viitataan ilmauksella *tämän vuoksi*.

Seitsemännessä virkkeestä lähtien kirjoittaja puhuu mökkeilystä: *kesämökki, mökillä, mökki, mökille*. Kirjoittaja on itsekin epävarma siitä, mitä asioita hänen tulisi aineessa käsitellä, mikä ilmenee kappaleen yhdennestätoista virkkeestä: *Maaseutu ja mökki ovat ehkä kaksi hiukan eri asiaa*. Loppukappaleen ajan kirjoittaja kuvailee maaseudulla asuvia ihmisiä: *maaseudusta, maaseudulla, ihmiset maalla, heidän, nuorissa, maalla asuvat nuoret*. Viides kappale on jonkinlainen yhteenveto, joka jatkuu samanlaisena hajanaisten huomioiden kokoelmana kuin koko ainekin, vaikka sidosjäsenet helposti

löytyvätkin: *"kaupunki"-sana, maaseutukuvitelma, kaupunkilaiselämästä, kaupungissa asumisessa, kesämökin.*

Aineen kokonaisrakenne on hyvin hajanainen ja hallitsematon. Vaikka kirjoittaja vertaileekin kaupunkia ja maaseutua, aineessa näkyy kautta linjan se, että kirjoittaja ei ole oikein varma, miten asiaa käsittelee. Tavallisesti aineen aihetta eritellään ensin mielessä ja sitten vasta kirjoitetaan jonkinlaisia ajattelun lopputuloksia. Tähän aineeseen on sen sijaan kirjoitettu näkyviin ajatteluprosessi ja kaikki seikat, joita aiheesta on tullut mieleen, ikään kuin tajunnanvirtana. Asioita luetellaan peräkkäin, mutta mitään johtavaa ajatusta, "punaista lankaa", ei ole. Yksityiskohdat eivät tue mitään pääajatusta tai ole esimerkkejä jollekin väittämälle, vaan oikeastaan yksityiskohdat ovat aineen koko sisältö. Myös tunnelmakuvaukset kesken erittelyn ovat irrallisia. Paikoin kirjoittaja käyttää yleistyksiä ja stereotypioita, joista syntyy tahattoman koominen vaikutelma: *Ihmiset käyttävät todella harvoin suojateitä, mikä aiheuttaa autojen tööttäilyä. Maaseudusta puhuttaessa mieleen tulee varmaan vanha pariskunta, joiden päätehtäviin kuuluu sikojen ruokkiminen ja lehmien lypsäminen.*

7.7. Kaupunkilaiset - sokaistuneet asfalttipölyssä

Tässä aineessa ei ole mitään selkeätä pääkäsitettä. Kirjoittaja kuvailee kaupunkia ja kaupunkilaisia sekä maaseutua ja luontoa. Kaupunkiin liittyviä tai assosioituvia käsitteitä ovat *kaupunkilainen*, edellisen synonyymi *kaupunkilaisihmiset*, *elokuvaillat*, *Mc Donald's herkkupäivät*, *muotivaatekierrokset*, *häkä*, *pakokaasu*, *tungeksivat ihmiset*, *saasteet*, *melu*, *asfalttipölyn seassa tööttäilevät ruuhka-autot* ja *asfalttipölyn sumentamat silmät*. Maaseutuun tai luontoon liittyvät käsitteet *maaseudun rauha*, *heinätyöt*, *luonnon helma*, *luonnonsuojelualue*, *metsä* ja *metsäretki*.

Aine alkaa ajatuskatkelmalla, jossa kirjoittaja kuvailee kaupunkiin liittyviä asioita. Kappaleen toisessa virkkeessä mainitaan *kaupunkilaisihmisiä*, joihin kolmannessa virkkeessä viitataan *heille*-pronomiinilla. Ensimmäisen ja toisen kappaleen välillä ei ole

mitään sidosta. Toisessa kappaleessa kirjoittaja kertoo lapsuuden kokemuksestaan. Kappaleen sidosjäsenketju muodostuu sanojen *metsäretkelle, metsä, luonnon helmaan, luontoon ja metsässä* välille. Lisäksi kahdesti toistuvat sanat *ystäväni* ja *kotiin*.

Toisen ja kolmannen kappaleen välillä on sama ongelma kuin ensimmäisen ja toisen välillä: ne eivät oikein sitoudu loogisesti yhteen. Kirjoittaja pyrkii kolmannessa kappaleessa ironiseen tyyliin, mutta koska tyyli ei toteudu läpi aineen, se herättää lukijassa lähinnä kummastusta. Kappaleen ensimmäisessä virkkeessä mainitaan puheenaihe *luontoa*. Toinen virke alkaa ilmauksella *ensinnäkin*, jonka tilalle olisi sopinut paremmin *esimerkiksi*, koska tekstissä ei myöhemmin tule toiseksi mitään. Kolmannen kappaleen koko sisältö on sekava. Kirjoittaja arvelee, etteivät ihmiset arvosta luontoa tarpeeksi, kertoo kesämökillä hurjastelevasta mopoilijasta ja mainitsee, että maaseudulla ei poliisi hengitä niskaan. Kappaleessa kerrotaan vielä, että maalle voi mennä perheen kanssa. Perheen isän aikoo mennä heinätöihin, sitten kännykkä soi, isä lähtee takaisin töihin ja heinätyöt jäävät ukille. Kaikkiaan kirjoittajan sanoma jää kappaleessa hämäräksi.

Neljännessä kappaleessa ihmetellään, miten kaupunkilaiset pystyvät *rentoutumaan*, kun ovat kyllästyneet kaupungin häiriötekijöihin, ja vastaukseksi mainitaan - jälleen ironiseen sävyyn - kylpylät, risteilyt ja Kauniit ja rohkeat -sarja. Viidennessä kappaleessa kirjoittaa kertoo itse tarvitsevansa *rentoutumiseen* jotain aivan muuta. Tämä on ainoa kohta, jossa uusi kappale yhdistyy jollain tavalla edelliseen. Tämän kappaleen tyyli on unelmoiva, lähes romanttinen. Omista rentoutumiskeinoistaan kirjoittaja mainitsee saareen lähtemisen, lenkin metsässä ja maailman kauneimman paikan etsimisen. Viidennen kappaleen lopusta voi löytää selkeän sidosjäsenjoukon: *maailman kauneimman paikan, sellaisen, siellä, siellä, sen paikan*.

Aineessa käytetään paljon yksityiskohtia, mutta yleinen näkökulma on hyvin kapea. Päällimmäinen heikkous on se, että lukijalle jää epäselväksi, miksi aine on kirjoitettu, mitä sillä on haluttu sanoa. Se ei kerro omista kokemuksista, niin että lukija voisi samastua niihin, ei pohdi tai erittele aihetta tai anna siitä uusia näkökulmia eikä pyri esittämään mielipidettä tai vaikuttamaan. Sisältö jää löyhästi aiheeseen liittyvien

katkelmien hajanaiseksi joukoksi, jossa kirjoittamistyylikin vaihtelee. Kappaleiden välillä ei ole mitään punaista lankaa, perustavaa ajatusta. Lainausmerkeissä olevat repliikit siellä täällä jäävät myös tarkoitukseltaan epäselviksi.

8. EHDOTUKSIA KIRJOITTAMISEN OHJAUKSEEN TULOSTEN PERUSTEELLA

Tutkitut aineet eivät loksahaneet selkeästi ryhmiin, joissa olisi samanlaiset heikkoudet tai vahvuudet, vaan jokaisella on oma tyylinsä kirjoittaa, jokainen on oma kirjoittajapersoonansa. Myöskään erilaiset tekstityypit eivät johtaneet samantasoisin tuloksiin, vaan esimerkiksi pohdiskelevissa aineissa oli sekä selkeitä että epäyhtenäisiä aineita. Vaikka loppujen lopuksi aineet saattoi erotella kolmeen ryhmään, pikemminkin kyseessä oli jatkumo. Siksi joidenkin aineiden kohdalla tiettyyn ryhmään sijoittaminen oli hankalaa. Tällaista ryhmittelyä ei myöskään pystynyt näkemään niin sanotusti kylmiltään eikä edes sitten, kun aineita oli analysoinut muutaman kerran. Vasta kun kaikki aineet oli "kirjoitettu auki", niistä saattoi havaita joitain yleisiä linjauksia.

Vähän alle puolet aineista (9) oli sekä pintatason koheesioltaan että sisäiseltä merkitysrakenteeltaan sujuvia ja johdonmukaisia, mikä ilmeni siitä, että aineita oli helppo lukea, sidosjäsenet löytyivät helposti ja aineet olivat kokonaisuutena eheitä. Ryhmän aineet vaihtelivat niin tekstityypiltään, tyyliltään kuin aiheeltaankin. Tavallaan voisi sanoa, että kun koheesio ja koherenssi ovat kunnossa, kieli tavallaan hävittää itsensä. Selkeys ja johdonmukaisuus ovat näkymättömiä ilmiöitä. Silloin kun lukija joutuu kiinnittämään huomion itse kieleen, joko tekstin pintatasolla tai merkitystasolla, tekstissä on joitain puutteita.

Toiseksi ryhmäksi voi lukea aineet, jotka olivat lupaavia mutta joissa ilmeni jonkinlainen otteen herpaantuminen jossain kohdassa ainetta, niin että kokonaisuus kärsi. Sel-

keyttä ja johdonmukaisuutta vähentäviä seikkoja olivat esimerkiksi huomion kiinnittämisen kirjoittajaan ja kirjoitustapahtumaan, aineen kokonaisuuteen soveltumattomat kappaleet tai tekstinkohdat ja kokonaisrakenteen epätasapainoisuus. Näidenkin aineiden aiheet ja tekstityypit vaihtelivat.

Kolmannen ryhmän aineet kaipasivat runsaasti kehittelyä. Joidenkin ongelmana oli sisällön suppeus, jolloin aine oli hyvin lyhyt (7.1., 7.2., 7.3.). Tällöin aineessa oli suppeasti, pintapuolisesti ja viittauksenomaisesti mainittu aiheeseen liittyviä seikkoja, ja merkityssisältö oli hajanainen ja yksipuolinen. Tällaisissa aineissa perustelut, erittely ja pohdinta jäivät vajaiksi. Ongelmia oli myös näkökulman valinnan tai tehtävänannossa pysymisen kanssa. Näissä aineissa pintatason koheesio toteutui, mutta merkityssisällön yhtenäisyys ei.

Kolmannen ryhmän aineissa oli myös pitkiä tai pitkähköjä, joten aineen suppeus ei ollut ainoa asia, joka tuotti ongelmia. Näissä aineissa oli vaihtelevia ongelmia. Aineessa 7.4. ongelmana oli se, että uusia käsitteitä tuotiin aineeseen perustelematta, tekstin asiayhteydet olivat hämäriä ja tematiikka puutteellinen, ja näiden seikkojen takia tekstin ymmärtäminen vaati lukijalta paljon vaivaa. Samoin aineessa 7.5. käsitteitä tuotiin tekstiin perustelematta. Sen lisäksi lukijalle päänvaivaa aiheuttivat tässä aineessa epäselvät korrelaatit, suppeat kappaleet, puutteelliset perustelut ja ajattelutyön siirtäminen lukijalle vastaamatta jäävin kysymyksin. Aineessa 7.6. taas heikkoutena oli aineen rakentuminen pelkästä ajatuksenvirrasta, yksityiskohdista ilman kokoavaa pääajatusta tai näkökulmaa. Aine 7.7. oli sisällöltään hajanainen, kappaleet olivat toisiinsa yhdistymättömiä katkelmia ja aineen kirjoitustyyli vaihteli häiritsevästi.

Kolmannen ryhmän aineille yhteistä oli se, että niistä jäi epäselväksi, mitä kirjoittaja on tarkalleen ottaen halunnut sanoa. Aineet eivät muodostaneet johdonmukaista kokonaisuutta, vaan merkityksen rakentuminen hämärtyi erilaisista syistä. Tavallaan aineista puuttui juoni, jonkinlainen punainen lanka, sisällöllinen yhtenäisyys.

Olisi todella hyödyllistä, jos opettaja voisi edes pari kertaa lukuvuodessa käydä aineet

koheesion ja koherenssin kannalta sana sanalta läpi. Aineet olisi myös hyvä käydä kunkin oppilaan kanssa läpi yksilöllistä palautetta ja ohjausta antaen. Opettaja osaa kyllä ammattitaitonsa turvin arvioida aineita pätevästi, mutta yksityiskohtaista ja yksilöllistä palautetta varten kukin aine vaatisi kyllä viittätoista minuuttia tai puolta tuntia pidemmän ajan ainetta kohden. Olisi myös hyvä, jos oppilaiden kanssa alusta asti käsiteltäisiin koheesioon ja koherenssiin liittyviä termejä ja käytettäisiin niitä aineiden sanallisessa arvioinnissa.

Äidinkielen opetuksen tuntimäärien vähyden takia tällainen tavoite voi tuntua ylivoimaiselta, mutta tekstin ymmärrettävyyden kannalta koheesion ja koherenssin laajempi käsittely olisi ensiarvoisen tärkeää. Toinen ongelma opetuksen kannalta on se, että osa kirjoittajista osaa nämä asiat automaattisesti, mutta opetellaanhan pilkkusääntöjäkin säännöllisesti siitä huolimatta, että toiset ne jo osaavat. Kirjoittajien eroihin vaikuttavat varmasti heidän lukija- ja kirjoittajahistoriansa. Toiset ovat tottuneempia kirjoitettuun kieleen, ja heille taidot ovat karttuneet tiedostamattakin.

Harjoituksissa olisi hedelmällistä, että jokainen voisi pureutua juuri omaan ongelma-kohtaansa. Tämänikäiset kirjoittajat osaavat yleensä käyttää asianmukaisesti tavallisimpia konjunktioita, mutta voisi olla hyödyllistä harjoitella vaihtelevampia ja harvemmin käytettyjä adverbeja kuten *niin ikään*, *liioin*, *sitä vastoin*, *puolestaan*, *tosin*, *näin ollen*. Harjoituksessa oppilaat voisivat tuottaa itse virkkeitä näiden ympärille tai opettaja voisi etsiä valmiita virkkeitä, joista oppilaat voisivat tutkia, millaisia merkityksen muutoksia konnektorin vaihtaminen aiheuttaa.

Koska ylioppilasaineen aiheet noudattelevat reaaliaineiden teemoja, voisi olla paikallaan tutkia oppikirjojen tapaa tuottaa tieteellisyypistä tekstiä. Ainetta kirjoitettaessa oppikirjan malli voi johtaa tietoisesti tai tiedostamatta sitä jäljittelevään muotoon. Siksi olisikin hyvä, että oppilaat huomaisivat, millaisia ymmärtämistä vaikeuttavia tekstin tuottamistapoja oppikirjoissa, tietokirjoissa ja muissa tieteellisissä teksteissä saatetaan käyttää.

Toisaalta olisi hyödyllistä tarkastella koheesiota ja koherenssia myös sellaisesta tekstistä, jonka merkityksen kaikki varmasti ymmärtävät. Tällöin voisi keskittyä pelkästään siihen, miten teksti etenee. Esimerkiksi lastenkirjat, joissa on melko vähän tekstiä, olisivat ihanteellisia tällaiseen harjoitukseen (mm. Isoveli Norsu -kirjat). Yllättävän usein niissä nimittäin tuodaan perustelematta tekstiin jokin uusi asia, niin ettei edes aikuinen voi ymmärtää, miten se aihepiiriin tai juoneen liittyy.

Ainekirjoitusta edeltävällä suunnittelutunnilla voisi käsitellä tehtävänantoja pienissä ryhmissä, jotta mahdollisimman paljon erilaisia näkökulmia saataisiin aiheista esiin. Prosessikirjoittaminen voisi olla apuna siinä, että suppea teksti saisi "lihaa luiden ympärille" ja epäolennaisuudet karsiutuisivat tekstistä. Joillekin kirjoittajille hyödyllisiä olisivat näkökulman rajaamiseen liittyvät harjoitukset sekä käsitteiden määrittelyharjoitukset.

Opettavaista olisi myös vertailla erilaisia tekstejä ja tarkastella sitä, miksi toisia on aiheesta riippumatta helppo lukea, toisia ei. Oppilaille olisi korostettava sitä, että heidän on kirjoittaessaan ajateltava vastaanottajaa ja tehtävä heidän tehtävänsä mahdollisimman helpoksi. Tekstillä on lähes aina kommunikatiivisuuden vaatimus. Opettajan olisi myös kiinnitettävä huomiota omiin tehtävänantoihinsa, jotta kirjoittamisella olisi aina joku tarkoitus. Kun koheesion ja koherenssin käsitteet tulevat tutuksi, oppilaat voisi laittaa myös itse analysoimaan omia aineitaan: etsimään sidosjäsenjoukkoja, tutkimaan sanakenttiä, tarkkailemaan konnektoreita, jäsentelemään tematiikkaa ja kokonaisrakennetta ja niin edelleen. Vaikka tämä on vaivalloista ja aikaavievää, se on varmasti kaikista palkitsevinta. Kirjoittaja on aina sokea omalle tekstilleen, mutta kun teksti on avattu ja seulottu kaikilta osiltaan, sitä katsoo pakostakin uusin silmin.

9. PÄÄTÄNTÖ

Työn tekeminen oli opettavaista ja antoisaa. Syvällinen aineiden tutkiminen tuotti tärkeää tietoa tulevan opetustyön kannalta. Lähilukutekniikka ja kvalitatiivinen tutkimustapa olivat tarkoituksenmukaisimmat tämän työn kannalta. Lähilukutekniikka oli hyvin intensiivinen työtapa, ja siksi olikin hyvä, että asiat saivat kypsyä rauhassa parin vuoden työrupeaman aikana.

Työn kuluessa tuli mieleen pari muuta aiheeseen liittyvää tutkimusaihetta. Olisi mielenkiintoista tutkia saman kirjoittajan aineita pitkällä aikavälillä pitkittäistutkimuksena. Aineisto olisi varmasti helppo koota, sillä monet säilyttävät aineitaan ensimmäisestä luokasta viimeisiin lukioaineisiin asti. Aineistosta voisi tutkia, missä järjestyksessä koheesioon ja koherenssiin liittyvät seikat tulevat oppilaan aineisiin. Aluksi aineissa on luultavasti paljon yhdistämättömiä lauseita, kertomuksen virkkeet yhdistetään lukuisin *ja*-konjunktioin, vähitellen tulevat aikaan liittyvät konjunktiot ja niin edelleen.

Toiseksi kiinnostaisi tutkia, onko koherenssin puutteissa kyse siitä, että kirjoittaja ei tiedä kirjoittamastaan aiheesta tarpeeksi, ja siksi ne asiat, joista aineessa kirjoitetaan, eivät yhdisty mihinkään kokonaisuuteen tai toisiinsa vai siitä, että kirjoittajalla kyllä on mielessään kaikki tarvittavat tiedot ja asiayhteydet, mutta hän ei vain syystä tai toisesta saa niitä selkeästi kirjalliseen muotoon. Tällaisessa tutkimuksessa voisi käyttää heti aineen kirjoittamisen jälkeen haastattelua, jossa kirjoittaja saisi omin sanoin kertoa kirjoittamastaan aiheesta. Tällaisen tutkimuksen tulosten perusteella kirjoittamisen ohjaamistakin voitaisiin kohdistaa paremmin.

LÄHTEET

- Enkvist, Nils Erik 1975: *Tekstilngvistiikan peruskäsitteitä*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Hakulinen, Auli - Karlsson, Fred 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. SKST 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Halliday, M.A.K. - Hasan, Ruqaiya 1976: *Cohesion in English*. English Language Series, title no 9. London and New York: Longman.
- Iisa, Katariina - Piehl, Aino 1992: *Virkakielestä kaikkien kieleen*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 67. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Karvonen, Pirjo 1995: *Oppikirjateksti toimintana*. SKST 632. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kauppinen, Anneli - Laurinen, Leena 1984: *Tekstejä teksteistä. Muisti- ja tekstilingvistiikan sovelluksia asiatekstien referoinnin problematiikkaan*. SKST 412. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kauppinen, Anneli - Laurinen, Leena 1988: *Tekstioppi. Johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Vaasa: Kirjayhtymä.
- Kauppinen, Anneli - Koskela, Lasse - Mikkola, Anne-Maria - Valkonen, Kaija 1990: *Äidinkielen käsikirja*. Porvoo - Helsinki - Juva: WSOY.
- Kielestä kiinni* 1989, Toim. Aalto, Seija - Hakulinen, Auli - Laalo, Klaus - Leino, Pentti - Lieko, Anneli. Tietolipas 113. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kieli ja sen kieliopit, opetuksen suuntaviivoja* 1994, Opetusministeriö, Helsinki: Painatuskeskus.
- Linnankylä, Pirjo - Mattinen, Eija - Olkinuora, Asta 1989: *Prosessikirjoittamisen opas*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Mikkola, Anne-Maria - Julin, Anita - Kauppinen, Anneli - Koskela, Lasse - Valkonen, Kaija 1998: *Äidinkieli ja kirjallisuus, käsikirja*. Porvoo: WSOY.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia.
- Ylioppilasaineita* 1997, Toim. Pirttikoski, Kalevi - Oilinki, Paula. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Äidinkielen opettajain liitto.

LIITE 1

Sidoskeinoina käytettäviä adverbeja ja konjunktioita

Uuden asian lisääviä, rinnastavia KONJUNKTIO: ja, sekä, -kä, eli, tai ADVERBI: esimerkiksi, muun muassa, lisäksi, myös, sitä paitsi, samoin, niin ikään, edelleen, liioin, myöskään, edes, toisin sanoen

Vastakkaisuutta ilmaisevia KONJUNKTIO: mutta, *kun* taas ADVERBI: taas, sitä vastoin, sen sijaan, puolestaan, toisaalta, päinvastoin, kuitenkin, tosin

Syytä ilmaisevia KONJUNKTIO: koska, kun, sillä, nimittäin, sen tähden *että*, siksi *että*, siitä syystä *että*, sen vuoksi *että* ADVERBI: sen tähden, siksi, sen vuoksi, siitä syystä, näin ollen, näet, siis, joten

Ehtoa ilmaisevia KONJUNKTIO: jos, siinä tapauksessa *että* ADVERBI: siinä tapauksessa, tällöin

Aikaa ilmaisevia KONJUNKTIO: kun, sen jälkeen *kun*, ennen *kuin*, kunnes ADVERBI: silloin, sen jälkeen, lopulta, vihdoin

(Kauppinen et al., 1990: 133)

LIITE 2

TUTKITTUJEN AINEIDEN TEHTÄVÄNANNOT

*Käytä oheista Kai Niemisen runoa virikkeenä ja pohdi luonnon ja maaseudun merkitystä itsellesi. Voit pohtia myös sitä, miten ihmiset arvostavat maaseutua ja kaupunkia. Otsikoi itse.

Metsässä
joka päivä
on suuri päivä.

Silmäni ovat vielä kaupungin lumeessa:
ihmettelen nimiä asioille.

Nousen mäelle. Olen ollut
jossakin hyvin kaukana, palannut;
jälkeni painuvat jäkälään.

Sormet punaiset mustikoista,
housut harmaat hämähäkinseiteistä,
mieleni tyhjä. Annan sen täyttyä.

Maailmojen raja
kulkee aivan vieressä.
Kuulen autojen äänet tieltä,
Kukaan ei näe minua.

* Julkisuudessa on käyty keskustelua kauppojen sunnuntaiaukioloajoista. Pohdi asiaa. Otsikoi itse.

"Muista pyhittää lepopäivä. Kuutena päivänä tee töitä ja hoida kaikkia tehtäviäsi, mutta seitsemäs päivä on Herran, sinun Jumalasi, sapatti."

(2. Moos. 20: 8 - 10)

* Lampaista ja apinoita on jo kloonattu - milloin on ihmisen vuoro? Millainen vaikutus kloonaukselle olisi ihmiskunnalle?

Otsikkovaihtoehdot:

Seitsemän veljestä vuonna 2010
Onko ihminen ainutkertainen?
Onko sielu kopioitavissa?

* Onko kilpaurheilu nykyajan sodankäyntiä?

*Ovatko eläimet uhka ihmiselle vai ihminen eläimille? Itä-Suomessa on jouduttu järjettämään taksikyidityksiä lyhyillekin koulumatkoille susien vuoksi. Sudet taas näkevät nälkää, koska hirviä metsästetään niin paljon. Mikä on sinun näkemyksesi asiasta?

Käytä seuraavia otsikkovaihtoehtoja tai otsikoi itse:

Punahilkka-satu: tarua vai totta?

Ihmisen vaikutus luonnon ravintoketjuun

* Miten tietokoneet ovat vaikuttaneet ihmisten väliseen vuorovaikutukseen? Vertaa perinteisen ja modernin kanssakäymisen eroja? Otsikoi itse.

* Kirjoita rakkaudesta. Käytä virikkeenä seuraavia laulunsäkeitä. Otsikoi itse.

"Viimeinkin rakastuin mä luuseriin, joka aito on ja vielä enemmän. Olin heikko tarrauduin pelkästään vain voittajiin, kunnes susta löysin oikeen ystävän." (Nylon Beat)

"Miksi naiset aina rakastuvat renttuihin. Sehän tässä huolestuttaa, että kuinka meidän kunnan miesten käy." (Juliet Jonesin sydän)

LIIKTEET 3 - 23

5.1. Maaseudun merkitys

Maaseutu on kaupunkilaisen paratiisi. Se lumoo puhtaalla luonnollaan ja upeilla maisemillaan. Kiireen ja melun keskeltä tuleva ei voi juuri muuta toivoa. Laajat viljavat pellot ja maaseudun rauha vapauttavat kaupunkilaisen kiireistään ja tuovat hänet keskelle maaseudun tunnelmaa.

Oma elämäni ilman maaseutua ja luontoa olisi kuin "karhu ilman turkkia". Olenhan viettänyt pienestä pitäen aina osan lomista mökillä luonnon helmassa. Luonnontuotteiden kuten marjojen kerääminen kuuluu yleensä metsänhoidon ohella lomaviittoon. Luonnon koko kirjo on avautunut silmieni eteen. Avuttomat linnunpoikaset, sisiliskoperhe ja kurkipariskunta ovat olleet hellyyttäviä näkyjä. Paarmat ja hyttyset ovat olleet ainoita luonnon kiusankappaleita. Niitä olen torjunut hytтыssumutteilla ja toisinaan jopa karkuun juoksemalla.

Minulle kaupunkilaisena maaseutu antaa rauhallisen paikan lomaviittoon ja virkistykseen. Aamukasteen raikastama metsä on kutsunut minua ihmisvilinässä ja kerrostalojen välissä kävellyttä lenkkeilijää. Linnutkin antavat liverryksellään lisää vauhtia askeleihini. Tunnelma kaukana pakokaasuista ja tehtaiden savuista on vapautunut.

Meille kaupunkilaisille on itsestäänselvää, että ruokapöydässä on aina puhtaita elintarvikkeita: maitoa, leipää, lihaa ja vihanneksia. Tietävätkö kaikki mistä nämä jokapäiväiset ruokamme ovat peräisin? Maalla ihmiset raatavat yötä päivää ansaitakseen leipänsä, mutta suuret automarketit ja välittäjät hyötyvät silti eniten. Suomalaisen maanviljelyn ja karjanhoidon tuotteet jäävät tulevaisuudessa ehkä entistä enemmän ulkomaalaisten tuontitavaroiden varjoon. Kenties epäpuhtaammat halvemmat ruoat syrjäyttävät terveellisemmän ja puhtaamman kotimaisen ruoan. Meidän suomalaisten tulisi tässäkin muistaa tärkeä lause: "Suosi suomalaista!"

Suomen maaseutu ja erityisesti sen puhdas luonto houkuttelevat varmasti turisteja Suomeen. Keski-Euroopan "saastuneiden teollisuuskaupunkien" asukkaat etsivät itselleen usein virkistävää luonnonläheistä lomapaikkaa. Suomi tuhansine lomamökkeineen on merkittävä vaihtoehto perinteiselle hotellilomalle.

Maaseutu punaisine tupineen ja vihreine koivukujineen on ainutlaatuinen lomapaikka kaupunkilaiselle. Kuitenkin on aina mukava palata kaupunkiin kouluun ja harrastusten pariin. Toivoisin maaseudun pysyvän asuttuna vielä tulevinakin aikoina, eikä pelkästään meidän kaupunkilaisten lomapaikkana. Harmaat autiotalat ruohottuneen kylätien varrella odottavat pihalleen uutta elämää.

5.2. Elinympäristömme merkitys

Pysäköin autoni tienviereen ja astun ulos. Ympärilläni vallitsee rauhoittava hiljaisuus. Tai ei. Tietenkin kuuluu lintujen viserrystä ja jostain kauempaa, moottoritietä autojen hurinaa, mutta kaikki se on huomattavasti hiljaisempaa kuin kaupunkialueella. Lähdän kävelemään pellon poikki kohti metsää. Metsää, jossa pienenä aina leikin. Silloin metsä oli metsä, ilman harvennuksia. Saavun metsätielle, jota pitkin puita on viety tehtaisiin, ja huomaan ruhjoutuneita kuusentaimia ja varpuja. Kyllä ne siitä toipuvat, mutta eivät vielä pariin vuoteen. Nousen kallion laelle ja etsin katseellani vanhan karhun pesäpaikkaa. Karhun, jota parivuotta sitten seurailin päivittäin. Harmikseni huomaan juuri sille kohdalle nousseen, uutuutta hohtavan, nuotiopaikan ja roskakorin. Tästä rauhaisasta metsästä on siis tullut kiireisten kaupunkilaisten virkistyspaikka.

Jatkan matkaani rinnettä alas, poimien aina välillä mustikoita sammalmätteiltä. Päästyäni rinteeseen juurelle, muistelen reittiä, jota pitkin pääsisin mahdollisimman kuivin jaloin suo-osuuden yli. Kauaa minun ei sitä tarvitse miettiä, kun jo huomaan ilmoitustaulun, jossa lukee näin: "Kävelkää lankkuja pitkin suon toiselle puolelle kuivin jaloin." Tietysti arimmille on neuvottava tarkasti oikotie onneen. Tottakai minäkin käytän mukavuuden edistämiseksi rakennettua lankkupolkua, mutta olisi varmasti viehättävämpää keksiä itse reitti puolikuivan suon yli. Saavuttuani viimein järvenrannalle, kohtaan, jossa on pieni osuus hiekkarantaa, kokoan kiviä rajatakseni nuotion. Turvallisuus ennen kaikkea! Istahdan jäkälille ja nautin ansaittuja eväitäni. Metsässä ajan kulumisen huomaa vasta auringonlaskusta. Kello on tietysti jätetty ranteesta kotiin, kiireen pois pitämiseksi. Annan ajatusteni juosta tyhjentyviä lenkkejä ja taas täytyä luonnon rauhasta. Kaikki metsän viattomuudessa ja kauneudessa on niin rauhoittavaa, mieltä virkistävää.

Palatakseni arkeen, on minun taas noustava autooni ja huristeltava moottoritietä pitkin kaupungin sotkuun. Arkeen, jossa kaikilla on kiire jonnekin. Ihmisillä on paineita töistä, kodista ja rahasta. Kävellessään kotiin heitä ympäröi ale-mainokset, asfaltti ja paikallisliikenteen linja-autot. Kotona odottaa ruuanlaitto ja jälkeläisten sotkujen siivoaminen. Ei hetken rauhaa, aikaa, jolloin voisi miettiä vain omaa itseään.

Luonnon tärkeyden huomaa yleensä vasta, kun se on jo liian myöhäistä. Taistelu metsän suojelun puolesta olisi aloitettava jo paljon ennenkuin pääpomot keksivät rakentaa metsän kohdalle jotain. Tietenkin kasvava asuntojen kysyntä pakottaa rakentamaan lasten suosituille leikkipaikoille, mutta rajansa kaikella. Ei 50 m² alue riitä tyydyttämään niitä tarpeita, joita kasvava sukupolvi ja työssäkäyvät ihmiset tarvitsevat. Rauhaisat metsäalueet ovat nykyään jo niin kaukana kaupungeista, että vain todelliset harrastajat viitsivät lähteä sinne. Sitten lehdistä kritisoidaan ihmisten huonosta terveydentilasta ja kunnosta. Kyllä se kunto kasvaa, kun punttisalin hien hajussa polkee kuntopyörällä tai aerobikkaa, mutta terveellisempää olisi polkea pyörällä ulkosalla. Enkä tarkoita vilkkaasti liikennöityjä katuja, vaan paikkoja, joissa vielä metsä kasvaa omalla voimallaan.

Luonto on meille kaikille elintärkeä, ilman sitä meitä ei olisi. Ja kaiken lisäksi, meidät on luotu tähän maailmaan kasvattamaan ja varjelemaan luontoa, kuin se olisi osa meitä. Kantakaamme siis kortemme kekoon ja säästäkäämme luontoa myös jälkeläisillemme.

5.3. Luonto on läheiseni

Mikä voisi olla rauhoittavampaa, kun nousta kesäaamuna mummolan vintillä ja hiipiä yöpaita päällä kahvikupin kera istumaan yön viilentämälle betoniportaalle. Kuunnella lintujen aamukonserttoa ja kaukaa kaikuvaa lehmien ammuntaa, tuntee aamun kosteus iholla ja nähdä auringon nousevan. Vai onko houkuttelevampaa herätä hikisenä kerrostalon kuumassa kämpässä ja nähdä ensimmäisenä ikkunasta katsoessa toisen kerrostalon seinä?

Itse en ensinnäkään ole kaupunki-ihminen. Minulle riittää se, että tarvittaessa pääsen kaupungille, mutta kerrostalossa asuminen ei viehätä lainkaan. Mielumin herään linnun lauluun tai sateen ropistaessa kattoon kuin kerrostalossa vesikraanan kohinaan tai hissien kolinaan.

Luonto on aina merkinnyt minulle paljon - enemmän mitä olen uskonutkaan. Se tarjoaa mitä mahtavempia elämyksiä ja kokemuksia. Auringonlasku kesäiltana tyynen järven pintaan heijastuneena, raivoisa sadekuuro ja paukkuvat pakkaset sekä leimuavat revontulet. Ei edes televisio voi tuoda näitä kokemuksia ihmisten olohuoneisiin. On ihmeellistä, miten sade puhdistaa metsän ja ilman mutta tuo esiin kaupungin harmauden ja likaisuuden.

Luonto voi tarjota ihmiselle mielen rauhaa. Kiireen keskellä luonnonkauniilla harjulla tuntee hermojen lepäävän ja mielen kevyeksi. Luonto on mitä parhain vastapainottava tekijä kaupungin kiireessä ja ruuhkassa kulkevalle. Ei ole ihmeekään, jos Helsingistä Lappiin hakeutuu autolasteittain rauhaa ja hiljaisuutta hakevia lomalaisia. Voin todellakin yhtyä Kai Niemisen runon ajatuksiin: sormet on punaiset mustikoista, housut harmaat hämähäkinseiteistä ja mieli tyhjä. Kaikki raskaimmatkin asiat aivan kuin liukuvat ulos mielen syvyyksistä ja on aivan kuin eri maailmassa.

Maaseutu ja kaupunki ovat aivan kuin kaksi eri maailmaa. Kaupunkeihin on yritetty saada iloisuutta ja luonnollisuutta väreillä ja muovikasveilla. Mikäs oikea kasvi kaupungin saasteiden keskellä viihtyisikään. Jyrkän muutoksen huomaa heti kun tulee hieman kaupungin keskustan ulkopuolelle: siellä heti jo on oikeita puita ja kukkia.

Miksi kaikki ihmiset eivät arvosta luonnon aitoutta ja kauneutta? Miksi täytyy olla niin ahne, että pienimmällekkin mahdolliselle peltotilkulle täytyy rakentaa maiseman pilaava kivitalo tai marketti asfaltoitune pihoiheen? Kannattaisi arvostaa sitä, mikä meillä vielä on. On aivan luonnollista, että maailma kehittyy emmekä saa takaisin aikaa, jolloin kaikki oli toisin. Mutta eikö riitä, että kun kerran on kaupunkeja, niin miksi ei voisi olla maaseutua? Pitäköön kaupungit kerrostalonsa ja markettinsa - niitä ei tarvitse tunkea enää maaseuduille.

Oletko nähnyt syksyisen marjametsän väriloistoa tai haistanut kostean sienimetsän tuoksun? Oletko maannut selälläsi pehmeällä sammaleella ja katsonut pilvien kulkua taivaalla? Oletko lämmittänyt varpaitasi nuotiolla lumikinosten keskellä tai tuntenut jännityksen laukeavan sisälläsi katsellessa auringonsäteiden leikkiä puhtaalla hangella? Jos vastauksesi on ei, en ole, olet jäänyt paljosta paitsi. Kaikki ihmiset eivät viihdy luonnossa, vaan tuntevat olevansa kotonaan kaupungin vilinässä. Jokaisen kannattaisi kuitenkin kokea luonnon rauhoittava vaikutus ja antaa sen opettaa. Ei pimeään aiheuttamaan masennukseen tarvita kalliita valohoitoja, kun siinäkin voi antaa luonnon tehdä tehtävänsä. Todennäköisesti elämässäni tulee aika, jolloin asun kaupungissa, mutta kaipaus palata luontoon ei varmaan koskaan lakkaa.

5.4. Rakkauden monet kasvot

Rakkaus on minulle ja monelle muulle elämän tärkein asia. Se antaa meille voimaa elämään ja jokapäiväisiin hankaliltakin tuntuviin asioihin. Rakkaus on välttämättömyys, sillä kukaan ei voi elää onnellisesti ilman rakkautta. Perheeni, ystäväni ja muut lähimmät ihmiset ovat vilpittömästi näyttäneet lämpimiä tunteita minua kohtaan, ja itse olen voinut taas osoittaa heille, kuinka paljon rakastan heitä.

Rakkaus ei kuitenkaan ympärillä eläviä ihmisiä kohtaan ole aivan samantyyppistä. Yleensä se, keneen rakkaus kohdistuu, määrää sen, millaista rakkaus on. Rakkaus perheen sisällä on erittäin voimakasta, lämmintä ja pyyteetöntä. Siinä rakkaudessa kaikki ovat toisilleen niin läheisiä ja lapset lähtöisin samasta alkuperästä, että rakkaus perheen kesken on ehkä kaikista voimakkainta ja kestäväntä. Joskus perheen sisäistä rakkautta ei ehkä huomaakaan, eikä sitä osaa arvostaa tarpeeksi, koska se on niin jokapäiväistä, ainakin suurimmassa osassa perheistä.

Rakkaus ystävien kesken rakentuu kahden tai useamman ihmisen tarpeista. Jokainen ihminen tarvitsee itselleen vähintään yhden ihmisen, joka on valmis kuuntelemaan, neuvomaan ja jakamaan elämän ilot ja surut. Rakkaus ystävien kesken on molemminpuolista antamista ja ottamista. Se ei synny hetkessä, eikä se ole itsestäänselvyys vaan siihen tarvitaan molemminpuolista lujaa luottamusta ja aikaa.

Rakkaus poikaystävä/tyttöystävän välillä poikkeaa edellisistä siinä, että siihen liittyy seksuaaliset tarpeet ja niiden tyydyttäminen. Ja monesti seksuaalielämään liittyvät asiat ovat juuri niitä asioita, jotka tuottavat suhteen aikana ongelmia ja rikkovat muuten niin hyvän suhteen. Rakkaus on parisuhteessa uskollisuutta, kumppanuutta ja yhteisten asioiden jakamista. Se on helposti haavoittuvaa, ja sitä pitää jatkuvasti hoitaa. Valitettavasti rakkaus pojan ja tytön / miehen ja naisen välillä ei ole aina ikuista. Sen loppumiseen ei aina tarvitse paljoakaan. Tietenkin suhteen vanhetessa pienistä ongelmista selvitään paremmin ja niitä osataan jo ehkä ennalta välttää.

Olipa kyseessä siis perheenjäsenen, ystävien tai poikaystävä/tyttöystävän välillä oleva rakkaus, ovat kaikki yhtä tärkeitä ja huolehtimisen arvoisia. Rakkaus ei kestä pitkään, jos sitä yrittää hoitaa vain toinen suhteen jäsen. Rakkaus vaatii siis kaksi jäsentä, jotka molemmat panostavat suhteeseen täysillä ja ovat valmiita välillä uhrautumaan ja tinkimään omista haluistaan toisen vuoksi. Täydellinen luottaminen ja uskollisuus kuuluvat myös olennaisena osana "rakkaussuhteeseen".

Rakkaus ei kuitenkaan ole kaikille maapallon ihmisille itsestäänselvyys, vaikka kaikkien siitä pitäisi saada osansa, edes pikkuriikkinen. Yksi rakkaudettomuuden tulos on nähtävissä Kiinassa, missä orpokodit ovat tulvillaan pieniä tyttöjä, jotka ovat joutuneet sinne kuka minkäkin takia. He ovat vielä liian nuoria ymmärtämään, miksi heidät sidotaan päiväksi kiinni tuoliin tai miksi heillä on kylmä ja nälkä. Silloin vanhempien rakkaudettomuus pakottaa nämä viattomat lapset kärsimään ja elämään elämää, mikä ei kuuluisi kenellekään. Rakkaudettomuutta nähdään toki muuallakin kuin Kiinan orpokodeissa. Monissa perheissä Suomessa ja muissakin hyvinvointivaltioissa tapahtuu jatkuvasti perheväkivaltaa ja inestisiä, eikä niissä perheissä rakkaudesta ole tietoaakaan. Ja vaikka ehkä yleisesti luullaan, että kun on rahaa, niin kaikki sujuu, näin ei kuitenkaan ole. Varakkaissa perheissä vanhemmat saattavat luulla, että kun lapsella on rahaa, niin hän on onnellinen ja kaikki asiat hoituvat pelkällä rahalla, mutta tämä on väärä luulo. Rahalla ei voi saada kaikkea, ei ainakaan rakkautta.

Rakkaus, jota ei ehkä aina huomaakaan, on jotain todella suurta ja sanoinkuvaamatonta. Sitä ei voi sanoa, nähdä eikä kuulla, sen voi vain tuntea. Rakkaus esiintyy yleensä erilaisena riippuen siitä, keneen se kohdistuu. Mutta olipa sen kohteena sitten ystävät, perhe tai poikaystävä/tyttöystävä, yksi on kuitenkin varmaa: jokainen rakkaus on yhtä ainutlaatuista ja paljonantavaa. Jokaisen ihmisen tulisi saada osakseen ainakin vähän rakkautta ja tunne siitä, millaista on olla rakastettu ja rakastaa!

Rakkaus on ihanaa.

Rakkaus on sanoinkuvaamatonta.

Rakkaus kestävää, ikuista.

Rakkaus on toisesta välittämistä.

Rakkaus on tuntematon, sitä ei näe,
mutta sen tuntee.

Rakkaus on lapsi, nuori ja aikuinen.

Rakkauteen ei voi kuolla.

Rakkaus elää sydämessä

koskaan kuolematta.

Rakastaa voi jokainen.

5.5. "...niin minä ainakin sua..."

Linja-auto lähtee taas nytkähtäen liikkeelle saaden perhoset tanssimaan vatsanpohjassani. Hän soitti, kuten lupasi, ja pyysi tulemaan. Olemme vanhoja kavereita, luokkatovereita ala-asteelta, ja nyt kun tapasimme yllättäen muutama viikko sitten, syttyi vanha liekki välillämme. Kävimme kerran elokuvissa, ja tänään hän sitten soitti. Jokin vain ei tunnu oikealta... Puhelimessa hän sanoi yöpyvänsä jalkapallokaverinsa luona, ja kutsui minut sinne. Ei sanonut: "haluaisitko tulla?" tai "Tulisitko?", vaan selitti tilanteen ja kysyi, pääsenkö tulemaan.

Olen kuullut niin paljon juttuja jalkapalloilijoista, juttuja, joihin en itse haluaisi sekaantua. Ja silti lähden, vaikka tiedän, miksi hän minut sinne haluaa. Uskotellen itselleni kaikkea muuta matkustaen, kuin punahilkka ikään, suoraan suden suuhun. Vatsassani vain perhosten tanssi jatkuu.

Keskustassa vaihdan bussia ja jään pois pysäkillä, jonka hän minulle neuvoi. Jo kaukaa näen hänen joukkuetakkinsa ja tutun hahmon, jota kohti sitten askeleeni suuntaan. Hymyilemme toisillemme ja juttelemme niitä näitä hänen johdatellessaan minua paikkaan, josta puhui.

Tilava kolmio kolmannessa kerroksessa on aivan selvästi "poikien maailma", kaverusten "kimppakämpä" yhteisine keittiöineen ja muine tiloineen antaen kuitenkin molemmille oman rauhan oman oven takana. Hän johdattaa minut toiseen huoneista ja sulkee oven perässään. Katselen hetken ympärilleni: kirjoituspöytä, tuoli, sänky, TV ja paljon sotkua. Kuin automaationa valitsen tuolin paikakseni hänen valitesaan sängyn. Hän laittaa TV:n päälle.

Jatkamme jutteluamme, ja asunnon toinen asukas, samaa joukkuetta hänkin, liittyy aina aika ajoin seuraamme. Pojat makaavat sängyllä ja minä kiemurtelen tuolillani. Voi, kuinka haluaisin maata tuossa hänen vieressään. Olla vain lähellä. Hiljalleen tuntuu kuin sanomattomat sanat täyttäisivät huoneen, ja siinä äänettömyydessä sitten katselemme Kauniita ja Rohkeita. Toinen poika lähtee taas, ja tunnen hetkemme tulleen. Hän nousee istumaan ja katselee minua. Tuijotamme toisiamme hetken, toisen hetken. Viimein hän pyytää minut viereensä "juttelemaan", siis toisin sanoen taivuteltavaksi. Siinä maatessani mieleeni tulvi kaikki ne ajat sekä ala- että yläasteella, jolloin unelmoin tästä hetkestä, meistä kahdesta: hämärästä, suudelmista, levottomista käsistä ja mihin se johtaisi.

Hän puhuu luottamuksesta ja paineiden purkamisesta:

"On tää mulle enemmän...en mä tee tällasta ihan tyhjästä...on tässä enemmänkin...en mä voi sua pakottaa..." harjoiteltua sanahelinää, tunnen sen entuudestaan, mutta silti haluan uskoa joka sanan. Mieleni tekisi vastata:

"Eikö voida olla vaan näin lähekkäin...pitää toisistamme kiinni hetki...Ja sitten joskus, myöhemmin, tehdään kaikki muu ja vähän enemmänkin...? mutta olen vain hiljaa, ja mietin. Joka soluni vaatii minua vastaamaan myöntävästi. Haluanhan minä, mutta kannattaako se? Mietin kaikkia niitä ihmisiä, joita olen halveksinut, niitä jotka eivät osanneet tässä tilanteessa sanoa ei. Kun nyt olen tässä itse, hämärässä, ja kuulen itseni sanovan:

"...haluan..."

Ei se ole ensimmäinen kertani, ei edes toinen, mutta kipeää se silti tekee. Hän tuntuu jaksavan koko yön, vaikka minulta loppui into jo ensimmäiseen mäkeen.

Olen huolissani, ja kauhistun, kun luulen näkeväni tuon pienen kapineen, jonka pitäisi olla välissämme, lojuvan lattialla. Voimani valahtavat nilkkoihin, hän huomaa sen, ja päätämme lähteä saunaan. Nyt voin kuitenkin todeta näkemäni vain varjojen leikiksi ja helpotun huomattessani, että todellisuus on hänen käsissään. Huokaan.

Suihkun jälkeen palaan keräilemään tavaroitani huoneeseen. Hänen sanansa kaikuvat vieläkin korvissani:

"...liian monta ihmistä sekaantunut...ehkä on parempi ettei seurusteltaisi...tapailtaisiin vaan silloin kun huvittaa..." ja tunnen uskoni itseeni valuvan korahdellen ulos. Kipu on sekä fyysistä että henkistä. Likainen, likainen, likainen... Halveksin omaa heikkouttani, enkä jaksa enää kuin nyökätä, kun hän tarjoutuu saattamaan minut linja-autolle.

Sovimme soittelevamme, mutta sanallakaan hän ei vihjaa itse sitä tekevänsä. Ei enää merkkiäkään tuosta sanahelinästä, luottamuksesta ja muusta. Paineet on purettu; tai oikeastaan vaan sälytetty heikommille harteille.

Harhailen keskustassa. Aikaa on kotibussin lähtöön vielä puolisen tuntia. Käyn kahvilla ja palaan pysäkin katokseen istumaan, yksin ajatuksineni. Kylmä ei ole, mutta silti täriseä. Ihmisiä kulkee ohi, ja häpeän. Tuntuu kuin silmistäni voisi lukea kaiken: olen hyväksikäytetty, ja suostun siihen.

Maailma kohisee korvissani, ja itken.

5.6. Takaisin luontoon

Lihava, keski-ikäinen nainen - hän näyttää juuri sellaiselta tyypiltä, jonka mauttomasti sisustetun olohuoneen nahkainen TV-tuoli on muovautunut juuri hänelle sopivaksi vuosien Kauniiden ja Rohkeiden katselun tuloksena - vaappuu vaivalloisesti ylös katua, minun suuntaani. Pälleen hän on pukeutunut naurettavan, lähinnä yöpaitaa muistuttavan loimen, sekä kirkuvanpunaiset, aivan liian pienet trikoohousut. Pulleat, vaaleanpunaiset nilkat tutisevat ja vapisevat ruskeiden piikkikorkojen yläpuolella. Naisen pään sotkuinen, hamppuinen pehko on lässähtänyt hiestä kiiltelevälle otsalle. Katselen hänen lähestymistään säälin ja huvittuneisuuden sekaisin tuntein, ja naamani pysyy peruslukemilla aina siihen saakka, kunnes naisen toisen, täpötäyden muovikassin ylikuormitettu pohja yllättäen pettää. Pölyiselle asfaltille kierivät sulassa sovussa niin Pepsodent-hammastahnatuubit ja Tampax-pakkaukset kuin HK:n siniset, Keiju-margariinit ja Valion maitopurkit ynnä muut ostokset. Naisen kumartuessa kovaäänisesti vaikeroiden alas, pakenen paikalta täyteen ääneen nauraa hekottaen. Jäätelötötterö toisessa kädessäni valuu kylminä noroina iholleni, kun livahdan kävelykadulla vellovan ihmismassan joukkoon. Lähdän kävelemään yläkaupunkiin päin.

Korvia raastava melu tunkeutuu tajuntaani saapuessani Kävelykadun ja Kilpisenkadun risteykseen. Suomen Pankin talon edustalla leijuu sankka pölypilvi. Kolme miestä hihattomissa paidoissaan ja sortseissaan ahkeroi pienellä aidatulla alueella järeät katuporat käsissään. "VAROITUS! KADUNKUNNOSTUSTYÖT KÄYNNISSÄ!" julistaa keltainen kyltti aidan vieressä. Kiiruhdan nopeasti paikan ohi ja jatkan yläkaupungille. Kun pääsen seuraavan risteyksen kohdalle, ohitseni huristaa pakettiauto. Ehdin juuri ja juuri suojatien toiselle puolen turvaan, ennenkuin pakun etupuskuri ennättää singota minut kuoleman kaameaan ilmalentoon. Dieselin katku ja ilmavirran nostattama pöly kirvelee silmissäni. Käännyin vielä näyttämään "kansainvälistä" pakun perävaloille. Sitä minun ei olisi pitänyt tehdä. Sillä siinä hetkessä kun käänähdän - jäätelötötterö suulleni kohotettuna - takaisin menosuuntaani, suoraan päin minua juoksee nuori mies, joka katsoo jonnekin aivan muualle kuin eteensä. Arvaahan sen, miten siinä käy. Iskeydymme toisiamme vasten, päämme kolahtavat yhteen ja lisäksi vielä kädessäni oleva jäätelötötterö mässähtää komeasti keskelle naamaani. Mies peräännytty nopeasti taaksepäin, typerä virne huulillaan. En jää kuuntelemaan anteeksipyyntöjä, vaan käänän selkäni miehelle ja marssin raivoissani tieheni. Nyt olen saanut tarpeekseni. Mitä ilmeisimmin kaupunki ei ole minun paikkani. "So long, Jyväskylä!"

Kaupungin aneemisen harmaat, kuumuutta hohkaavat asfaltit ovat jääneet taakse. Samoin kiireiset, kauppoissa sokkona ryntäilevät ihmiset, Mc Donald'sin punaisenkeltaiset neonvalot ynnä muu maallinen saasta. Nyt silmieni eteen levittyy idyllinen, kaupunkiin verrattuna miljoona kertaa inhimillisempi maisema. Tuossa oikealla sivullani jonkin matkan päässä alkaa metsänreuna. saatan kuulla koivujen, haapojen ja pajupuiden hentojen, kesänvihreiden lehtien havinan heikossa tuulenvireessä. Seison keskellä kullankeltaista vehnäpeltoa; tähkäpääät huojuvat hiljaa edestakaisin. Suoraan edessäni kimaltelee auringon kilossa sinistäkin sinisempi järvi, joka houkuttelee sukeltaamaan sen kirkkaisiin, syviin vesiin. Vedän syvään henkeä ja jostain kaukaa tunnistan lannan ja vastaleikatun ruohon tuoksun. Sitten juoksen takaisin järven rannalle, jonne

olen pystyttänyt pienen leirini. Tyytyväisenä kellahdan lämpimälle rantahietikolle ja jään hetkeksi katselemaan suoraan yläpuolellani ajelehtivia lampaita, noita ihmeellisen valkeita poutapilviä. Suljen silmäni ja tyhjennän mieleni kaikista epämiellyttävistä asioista. Täällä luonnon helmassa tunnen todella eläväni. Nyt ja tässä, keskellä tätä autuutta saa ihmisen herkkä sielu täydellisen levon. Täällä on ihmisellä aikaa tutkiskella ja tutustua itseensä, keskustella jumalansa kanssa.

Kaupunki ja maaseutu tuntuvat poikkeavan toisistaan erottamattomasti. Ne ovat kuin kaksi eri maailmaa. Illan hämärtyessä, kun yön ensi kaste hiipii esille maan rehevästä vehreydestä ja kevyt usva laskeutuu järven ylle, viritän pienen valkean rannalle. Nuotiosta hohkaava lämpö sulkee minut ja leirini turvallisen piirinsä sisään. Ohrankeltainen kuu-ukko hymyilee minulle ylhäältä iltataivaalta. Hymyilen sille takaisin ja jään uneksien katselemaan sitä. Kaupunki valoineen, meluineen ja ihmismassoineen tuntuu etäisemmältä kuin koskaan. Vasta nyt minulle valkenee lopullisen selkeästi se, kuinka paljon luonto minulle merkitsee. Olen aina kunnioittanut ja arvostanut luonnon mahtavaa ylivertaisuutta meihin ihmisiin nähden ja oppinut rakastamaan sitä. Mutta vasta nyt huomaa, kuinka pelottavan paljon itse luontoa tarvitsen. Tarvitsen tilaa itseni ja muun maailman väliin, mahdollisuuden olla oma itseni ainakin jonkin aikaa. Nyt aion viipyä tällä ihanalla seudulla pitempäänkin, mutta yleensä ottaen kotonakin kaupungin laidalla päästessäni metsään jaloittelemaan tunnen ikäänkuin uudistuvani. Luonnosta pystyn ammentamaan suurempia henkisiä voimavaroja, enemmän kuin mistään muusta. Uskon vakaasti, että ilman luontoa, kaikkia eläviä kasveja ja muita organismeja, kuolisin hitaasti sisältä. Haluan nähdä vuodenaikojen vaihtumisen, sen, kuinka elämä kevään koittaessa suorastaan räjähtää loistoonsa joka puolella ja toisaalta taas sen puolen, kun talven ensilumi tuo tullessaan lupauksen monista kuulaista pakkaspäivistä ja lasten riemusta, kun he pääsevät lumileikkiensä pariin. Nämä asiat ja paljon muuta voi ihminen kokea vain luonnossa. Minun ja muiden ihmisten velvollisuus on säilyttää ja suojella luonnon moninaisuutta ja näin mahdollistaa tulevienkin sukupolvien vaeltelu samoissa metsissä, joissa olemme itse kukin joskus ehkä saaneet muutamia elämämme merkittävimmistä elämyksistä.

5.7. Kauppojen aukiolojen vapautumisen vaikutukset

Viime aikoina on sanomalehdissä ja sähköisissä tiedotuvälineissä käyty paljon keskustelua kauppojen sunnuntaiaukioloajoista. Mielipidetutkimuksien mukaan valtaosa kansasta vastustaa sunnuntaiaukioloaikoja, kun taas eduskunta ja hallitus olivat niiden kannalla uudesta laista päätettäessä. Mitä vaikutusta sunnuntaiaukioloilla on esimerkiksi pienkauppiaiden asemaan, ja mitä merkitystä niillä on tavalliselle kuluttajalle?

Kirkolla on selkeä näkemys kauppojen sunnuntaiaukioloajoista; kehoitetaan kymmenessä käskyssä pyhittämään lepopäivä. Mutta pitääkö lepopäivä välttämättä olla sunnuntai? Tällainen käsitys tuntuu lähinnä aika fundamentalistiselta Raamatun tulkinnalta, sillä kyllä tässäkin käskyssä on tärkeintä ajatus siitä, että pitää joskus suoda itselleen vähän omaa aikaa, eikä käskyn ajallinen noudattaminen. Toki usein viikonloput ovat ainoita mahdollisuuksia koko perheen yhdessäololle, mutta voihan työntekijät järjestää siten, että sama henkilö ei joudu olemaan sekä lauantaina että sunnuntaina töissä.

Toisaalta jo nykyäänkin joutuvat esimerkiksi poliisit, palomiehet, sairaaloiden henkilökunta ja vartiointiliikkeiden työntekijät olemaan töissä myös sunnuntaisin. Aikoinaan Jeesuskin paransi sairaita sapattina, vaikka sitä paheksuttiinkin. Ja nykyään papit ja kanttorit pitävät jumalanpalveluksia sunnuntaisin ja jopa muina pyhäpäivinä. Kauppojen sunnuntaiaukioloja on vastustettu myös sillä perusteella, että perheille pitää jäädä yhteistä aikaa kaupoissa juoksemisen sijaan. Kolmatta käskyä ei ole kuitenkaan pitkään aikaan tulkittu siten, että kaikki tekeminen ja liikkuminen olisi pyhänä kiellettyä, ja monet perheet tykkäävät kierrellä yhdessä kaupoissa.

Luonnollisesti kirkolla on pelko siitä, että kirkossa käyvien määrä vähenee entisestään. Kaupat ovat kuitenkin tulevaisuudessakin auki kuutena muunakin viikonpäivänä, eikä niissä tarvitse välttämättä käydä sunnuntaisin. Ne jotka käyvät jumalanpalveluksissa, käyvät niissä varmasti aukiolojen vapautumisenkin jälkeen.

Ehkä eniten keskustelua herättänyt kysymys on ollut pienten kauppojen asema. Useilla pienyrittäjillä, jotka työskentelevät yksin liikkeessään, ei ole mahdollisuutta pitää oviaan auki seitsemänä päivänä viikossa, mutta sen sijaan isot automarketit pystyvät helposti pidentämään aukioloaikojaan. Näistä seikoista ollaan aika yksimielisiä, mutta niiden vaikutuksista on erilaisia mielipiteitä. Asiaa hankaloittaa se, että vielä ei tiedetä, kuinka laajasti sunnuntaiaukiolojen mahdollisuutta käytetään hyväksi, sillä nykyiselläänkin monet tavaratalot avaavat ovensa vasta kymmeneltä, vaikka se olisi mahdollista aikaisemminkin. Luultavasti ainakin isoimmat kaupat tulevat olemaan sunnuntaisin auki.

Todennäköisesti pienkauppiat menettävät ainakin vähän tulojaan, elleivät pysty pitämään liikkeitään sunnuntaisin auki. Vaikka kuluttajat eivät suuremmin innostuisikaan ostosten tekemisestä sunnuntaisin, niin ainakin osa siirtää kauppareissunsa viikon viimeiseen päivään. Koska ihmisten käyttövarat eivät kuitenkaan lisäänty, on rahat jostakin pois. Suurin vaikutus kohdistuu varmasti tavaratalojen ja markettien lauantaimyyntiin, mutta myös lähikauppiat tulevat menettämään osansa. Pienkauppoja tulee taas kuolemaan ja työttömyys tätä kautta lisääntyy, mutta määrää on mahdotonta sanoa. Myös liikenne saattaa jonkin verran lisääntyä, mutta se on erittäin marginaalista,

ja sillä tuskin on käytännön merkitystä.

Eniten haittaa vapaammista aukioloajoista on varmasti huoltoasemille ja kioskeille, jotka menettävät huimasti asemiaan kilpailun lisääntyessä. Kioskien pääasialliset tulot ovat aikaisemmin tulleet juuri sunnuntaisin ja iltaisin kauppojen sulkemisen jälkeen. Huoltoasemien ja kioskien menestymismahdollisuudet ovat lähihistorian aikana parantuneet huomattavasti esimerkiksi keskioluen entistä vapaamman myynnin ansiosta. Samaan aikaan ne ovat entistä enemmän alkaneet muistuttaa hyvin varustettuja elintarvikekauppoja. Huoltoasemille uusista aukioloajoista ei ole niin suurta haittaa kuin kioskeille useiden palvelujen ja liikenteeseen liittyvien tuotteiden myymisen vuoksi, mutta kioskien on pystyttävä muuttumaan rajusti säilyttääkseen tulonsa uudessa kilpailutilanteessa. Kioskien kohdalla tulee kato varmasti olemaan melkoinen.

Usealle kaupan henkilökuntaan kuuluvalla aukioloaikojen uudistus saattaa olla mieluinenkin. Varsinkin yksin asuville ihmisille voi olla aivan sama, minä päivänä työskentelee, ja sunnuntaityöstähän saa reilusti parempaa palkkaa kuin tavallisina arkipäivinä. Nykyisen korkean työttömyyden aikana saattaa kuitenkin olla vaarana, että erilliset sunnuntaikorvaukset poistuvat kokonaan, varsinkin jos sunnuntaityö alkaa yleistyään muillakin aloilla.

Hintoihin lakiuudistus ei tule vaikuttamaan kovinkaan merkittävästi. Periaatteessa kalliimman työajan lisääntyminen voisi nostaa hintoja, mutta sen vaikutus ei ole suuri. Jos pienkauppiaat eivät pysty parantamaan palveluaan pitämällä liikkeitään auki sunnuntaisin, joutuvat hekin kilpailemaan hinnoilla. Tähänkään suuntaan hinnat eivät voi paljon muuttua, koska hintataso on nykyiselläänkin niin matalalla.

Loppujen lopuksi kauppojen aukioloajoilla ei ole suurta merkitystä tavalliselle pulliaiselle ja niiden vapautumisen vaikutus yleisemmin nähdään vasta jonkin ajan kuluttua. Kaikilla vaihtoehdoilla on sekä hyviä että huonoja puolia, ja niitä pystyy myös perustelemaan monin tavoin. Niinpä ihmisten kanta tähän asiaan muodostuu lähinnä omien mielikuvien ja tunteiden pohjalta.

5.8. Kauppojen sunnuntaiaukioloaikojen lisääminen tarpeellista?

Viime kuukausien kiihkeät keskustelut kauppojen sunnuntaiaukioloajoista ovat herättäneet ajatuksia suomalaisten päänupeissa. Tarina despoottimaisesta pääministeristä, joka jopa uhkailemalla ajaa omat ideansa läpi Suomen hallituksessa, on nostattanut syvinpäänkin lamahuumeeseen vaipuneen olutmahan karvat pystyyn. Kauppojen sunnuntaiaukioloaikojen lisääminen ei ole pelkästään hallituksessa käsiteltävä tuonpuoleinen, kansalle kuulumaton asia; se on asia, joka on näkyvillä meidän jokapäiväisessä elämässä.

Kansan enemmistön vastustuksesta huolimatta eduskunta ja hallitus päättivät kauppojen sunnuntaiaukiolojen lisäämisestä. Ilmaan jäi kuitenkin kytemään eripuraisuuden tunne, sillä ratkaisu syntyi vasta toisen äänestyskierroksen tuloksena. Ironista päätökselle oli myös se, että melkein kaikissa muissa Euroopan maissa pysyttiin vanhoissa aukioloajoissa. Herää kysymys: onko Suomen erotuttava muista Euroopan maista, tekemällä ensimmäisenä epädemokraattisia ja ei-kristillisiä päätöksiä, vai voisiko ratkaisujen takana olla myös jotain yhteiskunnalle hyödyllistä?

Yksilötasolta katsottuna kauppojen sunnuntaiaukioloajasta on paljonkin hyötyä. Nykyajan trendi on, että viikossa on kuusi työpäivää. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että on tarpeellisempaa ladata akkuja kotona seuraavaa työpäivää varten, kuin sääntää tarjousten perässä tavaratalojen tai supermarkettien ihmisvilinässä. Sunnuntaina on hyvää aikaa käydä kaupassa. Kauppojen sunnuntaiaukioloaika aiheuttaa myös kilpailun eri kauppojen välillä. Tämän vuoksi kuluttajalla on otollinen asema valita halvin vaihtoehto.

Mutta kuten mielipidetutkimukset osoittavat, Suomen kansa katsoi sunnuntaiaukioloajan lisäämisellä olevan enemmän negatiivisia kuin positiivisia vaikutteita. Ajatus siitä, että ainut vapaapäivä, sunnuntai, riistettäisiin, nosti suomalaisten karvat pystyyn: pitääkö aina olla kiire?

On väärin sanoa, että kauppojen sunnuntaiaukioloajat veisivät vapautemme. Kukaan ei käske meitä menemään kauppoihin sunnuntaisin, kun voimme hoitaa ostoksemme arkipäivisinkin. Huomaamatta jää kuitenkin ne useat työntekijät, jotka työskentelevät kaupoissa. Työturvallisuuslakimme säätää kyllä sen, ettei kenenkään tarvitse tehdä seitsemänpäiväistä työviikkoa, mutta kysymys siitä, milloin loma nautitaan, onkin toinen juttu. Kaupan työntekijän nauttiessa lomaa, toiset ovat työn touhussa. Tämän vuoksi perhe-elämä kärsii, sillä perheen yhdessäoloaika vähenee. Ihmisten yleinen kiireen tuntu kasvaa sen johdosta, ettei ole päivää, jolloin jokainen voisi asettua täysin aloilleen.

Ongelmia aiheutuu myös erityisesti pienkauppiaiden piirissä. Kun kaupat ovat auki sunnuntaisin, maaseudun ja kaupunkien lähiöiden asukkaat käyvät ostoksilla halvoissa suurmarketeissa. Pienien sekatarvakauppojen on lähes mahdoton mennä mukaan suureen hintaralliin, sillä niiden kaupallinen toiminta on huomattavasti pienimuotoisempaa, kuin suurkauppiaille. Sunnuntaiaukioloaikojen aiheuttama asiakasvirta suurmarketteihin merkitsee usein lopullista puukon iskua pienkauppiaiden sydämeen.

Ihmisten tulisikin ajatella, onko todella tärkeintä säästää muutama marka

ostamalla tuotteet isoilta kaupoilta, vai tukea lähellä olevaa pienkauppiasta. Erityisesti maalla pienkaupat tuovat turvallisuuden tunteen siitä, että välttämättömät tavarat ovat saatavilla aivan kodin läheisyydestä. On myös yleistä, että pankki- ja postipalvelut sijaitsevat kaupan yhteydessä, ja jos kauppa häviää, häviävät pankki ja posti sen mukana. Tämän jälkeen onkin tarpeellista miettiä, onko enää taloudellista tehdä ostokset kaupunkien suurissa supermarketeissa.

Julkisuudessa keskustelu kauppojen sunnuntaiaukioloajoista pysyy yleensä yleisellä tasolla. Sekä positiiviset että negatiiviset asiat pohjautuvat käytännön kysymyksiin, joissa ihmisen osa on hyvin pieni.

On kuitenkin selvää, että yksittäisen henkilön kannalta moraalit ja uskonto näyttelevät pääosaa mielipidettä tehdessä. Kysymys siitä, onko oikein tappaa pienkauppiat sunnuntaiaukioloaikojen lisäämisellä tai rajoittaa niiden lukuisien kauppojen työntekijöiden yksityistä elämää, pelkästään omien etujemme takia, herättää varmasti meidän jokaisen vastuuntunnon toisesta ihmisestä. Myös kristittyinä meillä on halu viettää Jumalan säätämää lepopäivää, ja tämä on myös osa syy negatiiviseen asenteeseen kauppojen sunnuntaiaukioloaikoja kohtaan.

Vastustuksesta huolimatta kauppojen sunnuntaiaukioloaikoja päätettiin lisätä, ja siksi meidän onkin sopeuduttava siihen. Tarkoitus ei ole kuitenkaan alistua kohtaloon, vaan olisi hyvä aina kaivaa asioiden hyvät puolet esille. Yhdessä voimme rakentaa tasapuolisen yhteiskunnan kauppojen sunnuntaiaukioloajoista huolimatta.

5.9. Mitä rakkaus on

Ihminen kaipaa rakkautta, toisen lähellä olemista. Sen saaminen on jokaiselle ihmiselle erittäin tärkeää. Ihminen kaipaa rakkautta kehdosta hautaan, niin hyvinä kuin huonoinakin hetkinä, koko elämänsä ajan. Sen puute, niin saamisessa kuin antamisessakin, on vakava asia. Ilman rakkautta elämä voi olla ahdistavaa, yksinäistä ja tarkoitussetonta.

Mitä rakkaus sitten on? Tämä asia, mitä ainakin toivon mukaan on kaikkialla, mutta jota on niin vaikea kuvailla. Rakkauden kuvailu tai määrittäminen ei ensinkään ole helppoa, eikä se ole pääasia. Vaan pääasia on rakkaus itse.

Näin rakkaudesta ajattelen kuitenkin minä, 17-vuotias seurusteleva poika, tuppisuiden Suomesta. Kristityn perheen veljessarjan viimeinen poika, joka itsekin uskoo pilven reunalla istuvaan Jumalaan ja joka on saanut monet rakkauteen liittyvät käsityksensä kristinuskosta.

Rakkaus on mielestäni syvää tasaista välittämistä, kiintymistä toiseen. Se ei kuitenkaan ole pelkkä tunne, joka syttyy ja sammuu ihastumisen myötä. Rakkaus on liian suurta sijoitettavaksi pinnanmuotoihin ja hymysuihin, joihin niin helposti ihastutaan. Rakkaus on paljon, paljon syvällisempää kuin tuulen lailla ohimenevät ihastumiset.

Vaikka asia niin kolkolta kuulostaakin, niin rakkaus on mielestäni tehtävä. Tehtävä, joka otetaan vapaaehtoisesti vastaan ja jonka eteen pitää tehdä työtä. Työllä tarkoitan toisesta ihmisestä huolehtimista, auttamista vaikeuksissa ja tukemista siinä, missä toinen on heikko. Rakkautta on toisen hyväksyminen, silloinkin kun toinen on epäonnistunut ja muut eivät välitä hänestä. Rakkauteen ei kuulu omien etujen, toiveiden ja halujen tavoittelu, vaan toisen parhaaksi toimiminen. Tällainen toiminta näyttää ainakin välillä olevan kaikkia sivistyneen maailman pelisääntöjä vastaan, vai mitä?

Rakastaminen ei ole aina helppoa. Oman kullan löydyttyä elämä ei ole pelkkää ruusuilla tanssia. Rakkaus ei näet aina tyydy helppoihin ratkaisuihin. Ihmissuhteita pitää vaalia ja kehittää koko ajan. Välillä kipeitäkin keskusteluja on käytävä, vaikka hiljaa oleminen tuntuisikin sillä hetkellä paremmalta.

Onneksi rakkaus on positiivinen asia. Välillä virran suunta muuttuu, mutta todellisessa rakkaudessa se on vain väliaikaista. Rakkaus kasvattaa ihmistä ja nostaa sieltä nykyihmisen sydämen sopukoista lämpöä, herkkyyttä ja sen todellisen välittämisen. Rakkaus tulee puhtaasta sydämmestä, hyvästä omastatunnosta ja vilpittömästä uskosta.

Rakkauden päämäärä on vain rakkaus itse. Rakastaminen ilman vaatimuksia ja lupauksia.

6.1. Maaseudulla

Traktorin pärinä tunkeutuu kylpyhuoneeseen raollaan olevasta ikkunasta sisään. Kello on puoli seitsemän. Herään ulkoakuuluviin työöniin, jotka muistuttavat, että työt ovat jo täydessä vauhdissa näin puoli seitsemän aikaan. Menen seisomaan kylpyhuoneen ikkunan eteen. Jo korkealla paistavan aamuauringon kultaiset säteet tankkaavat minuun kesäistä raikkautta. Ikkunasta tulvii sisään mitä ihanimpia tuoksujä. Vasta ajetun ruohon hieman epämiellyttävä, voimakas tuoksu tulvahtaa nenääni kuitenkin voimakkaimpana. Piha näyttää ihanalta. Vasta ajettu ruoho on vielä urilla ruohonleikkurin jäljiltä. Tummansiniset ja valkoiset orvokit komeilevat vanhalla koivunkannella ja aamukasteen viimeiset helmet leikittelevät apilan lehdillä, ennen kun ne haihtuvat aurinkoiseen kesäkuun aamuun. Kaukaa hiekkatieltä alkaa kuulua tuttuja ääniä; ämpäreiden kolinaa ja kuusikymppisten reippaita askelia, jotka katkaisevat ajatukseni ja pistävät viimeinkin vipinää kinttuihini. T-paita, shortsit, saparot ja tietysti mansikkamyssy. Eiks näytä ihan mansikkatyöltä?

Meikkis: "Huomenta"

"Huomenta"

Meikkis: "Reippaana liikkeellä ja näin aikaisin aamulla."

"Joo pitihän sitä lähteä taas hakemaan talveks mansikat. Joo päätettiin lähteä vähän aikasemmin liikkeelle, kun on näin mahtava aamukin ja nähtiin toi ilmoituskin lehdessä. Viime vuonna, kun jäätiin kokonaan ilman, kun ei tajuttu ees kun tää mansikka-aika hurautti ohi niin nopeesti" selitti toinen reippaanpuoleisista päälle kuusikymppisistä naisihmisistä.

Näin se tyypillinen kesäaamu on jo muutaman vuoden ajan lähtenyt rullamaan. "Aina" ystävällisenä ja pirteänä, merkkikepit kainalossa, vanhoja mummoja ja pappoja jututtaen. En voisi kuvitellakaan kesää ilman järvien kimmellystä ja tyypillistä suomalaista maalaismaisemaa. Kesällä maaseutu on minulle korvaamaton.

Valitettavasti maaseudun tilanne on viimeisten STT:n tutkimusten mukaan vakava. Ihmiset muuttavat pois maalta, kun viljely ja karjatalous eivät enää kannata. Tiloja jää tyhjiin rapistumaan ja maaseudut tyhjenevät. Muuttoliikkeet kohdistuvat kaupunkeihin, kuten Turku, Tampere ja Oulu sekä Jyväskylä. Vuoteen 2010 mennessä vain suurimpien tilojen odotetaan olevan pystyssä.

Suomalaisten arvostus maaseutua kohtaan on viimeisten vuosikymmenien aikana kovasti heikentynyt, vaikka se ilmeisesti onkin tällä hetkellä hieman nousussa. Kaupungistumisen myötä olemme ilmeisesti unohtaneet, että maaseutuhan on yhteiskuntamme perusta. Maaseudut pyörivät ilman kaupunkeja, mutta kaupungit eivät ilman maaseutua. Tällä hetkellä tuntuu, etteivät poliitikkomme pistä tikkua ristiin maaseudun säilyttämisen hyväksi, vaan pikemminkin ajavat sitä alas. Tämä tuntuu olevan kuitenkin äärimmäisen lyhytnäköistä toimintaa. Jos maaseudut rapistuvat ja siirtyvät melkein ainoastaan mökkeilykäyttöön on suomen elintarviketeollisuus vaarassa. Joudummeko syömään euroruokaa jo vuosituhannen vaihteessa? Entä kriisitilanteessa, valtaako Suomen nälkäepidemia? Toivon, että maaseudun merkitys jälleen huomataan, ja asialle kenties tehdään jotain. Maaseutu on ilmeisesti kuolevainen luonnonvara ja sen merkitys tullaan vielä huomaamaan. Ilman maaseutua emme voi elää.

6.2. Luonnon ja maaseudun merkitys minulle!

Luonto merkitsee eri ihmisille eri asiaa. Monille "stadilaisille" sana "luonto" merkitsee ainoastaan hyttysiä, pimeää, villieläimiä ja kylmää. Asuuhan etelä-suomessakin paljon ihmisiä, joille luonto on tärkeä osa elämää, mutta ainakin minun tietämistäni henkilöistä suurin osa on sellaisia nirppanokkia, jotka eivät syö juuri muuta kuin tietyn merkkisiä ranskanperunoita ja juoksevat karkuun jokaista hyttystä. Monille ihmisille se on kuitenkin ainoa paikka, johon pääsee arkea pakoon ja rentoutumaan raskaan työpäivän jälkeen. Maaseutu on pääkaupunkiseudun asukeille vielä pahempi kirosana kuin luonto. Sana maaseutu saa stadilaisen ajattelemaan paha hajua, kuraisia teitä, rasvaista maitoa ja landepaukkuja, eli maajusseja. Eräälle ryhmälle ihmisiä maaseutu on rankka työtä ja ainoa tulonlähde.

Minulle maaseutu on erittäin tärkeä. Kuulun siihen ryhmään, joka lähtee maaseudulle arkea pakoon. Minulle mummola on paikka, johon pääsee rentoutumaan ja myöskin paikka, josta saa kesätöitä. Monet väittävät, että maalla ei ole mitään tekemistä. Minulle asia on kuitenkin päinvastoin. Kaupungissa ei voi tehdä mitään, kun pitää koko ajan varoa ohi pyyhältäviä peltilehmiä. Maalla voi myöskin tehdä monia asioita, jotka on kaupungissa poliisivalvonnan takia lähes mahdottomia, kuten esimerkiksi autolla rälläily.

Onhan maaseudussa huonojakin puolia, kuten joissakin paikoissa erittäinkin huonot tiet. Myöskin välimatkat ovat välillä jopa ongelmallisen pitkiä.

Maaseutu merkitsee minulle luultavasti paljon enemmän kuin monille muille. Monet meidän luokkalaiset kutsuivatkin minua ennen maajussiksi (kutsuvat välillä edelleenkin). Vietän suuren osan ajastani maalla, kuten kaikki mahdolliset lomat ja viikonloput. Maaseutu on minulle kuin toinen koti. Paikka, jossa vietän aikaani maalla, sijaitsee Keiteleellä, noin 130 km:n päässä Jyväskylästä. Paikka on samalla mummolani ja äitini lapsuudenkoti. Olen ollut eräänlainen maaseutuihminen koko ikäni. Olen aina viihtynyt maalla paremmin kuin kaupungissa. Monet harrastuksistani ovat saaneet alkunsa maalta. Esimerkiksi motocross-harrastukseni on sieltä peräisin. Aloin harrastaa motocrossia, koska lähes kaikki tuttuni harrastivat sitä ja se näytti hauskalta. Olen siis saanut maalta myös paljon liikunnallisia vaikutteita. Luultavasti en olisi koskaan aloittanut motocrossin harrastamista, jos minulla ei olisi ollut paikka maalla, jossa olisin pystynyt sitä harrastelemaan.

Pidän myöskin luonnossa liikkumisesta. Luonto merkitsee minulle puhdasta roskatonta paikkaa, jossa on puhdas ja raikas ilma. Jos puhdasta luontoa ei olisi olemassa, olisin varmaan kuollut tänne hiilidioksidin ja häämonoksidin keskelle. Minulle on erittäin tärkeää päästä joka päivä puhtaaseen luontoon juoksemaan.

Tämän pohdiskelun perusteella voi varmaan sanoa, että luonto ja maaseutu merkitsee minulle paljon. Luonto on erittäin hyvä paikka rentoutua. Suosittelen! Mielestäni on hirveää, että luontoa tuhoetaan koko ajan korvaamattomasti. Olen erittäin voimakkaasti myöskin sademetsien hakkuuta vastaan, vaikka se ei läheisesti koskekaan meitä ja vaikka äitini veljetkin omistavat metsäkoneyhtymän. Maaseutu on minulle ja monille muillekin ainoa paikka, johon pääsee arkea karkuun ja sinne minä tästä suuntaankin.

6.3. Ylistys maaseudulle

"Käyäänkö me mummolassa? Mä haluan mummolaan! Eikö me kohta olla jo perillä? Sit mä nään ammuja ja heppoja ja kanoja ja.." Näin intää viisivuotias Sonja autossa matkalla mökille - ja mummolaan. Pienestä lähtien maaseutu ja erityisesti mökki ja mummola ovat olleet lähellä sydäntäni, eikä suotta, sillä maaseutu on suurelle osalle ihmisistä tyrehtymätön rauhan ja rentoutuksen vakka, mistä voi ammentaa itselleen voimaa. Lapsuudessa mökki oli kuin toinen koti, minne muutettiin viimeistään kesäkuun alussa ja mistä tultiin pois vasta elokuun lopussa. Siis kesän tullen oli luvassa kolme kuukautta ihanaa mökkeilyä, joka tietysti tarkoitti minun kohdallani leikkejä, metsässä samoilua, uintia, kiipeilyä kallioilla, leikkejä, retkiä mummolaan, veneilyä, kalastusta ja taas leikkejä, eli kaikin puolin lapsen unelmaelämää. Hiukan vanhemmaksi kasvettuani reviiiri laajeni kattamaan myös mummolan, missä oli suunnattomasti kaikenlaisia kiinnostavia kohteita ja härveleitä. Lisäksi siellä pääsi auttamaan eläinten hoidossa, mikä oli aivan ylenpalttisen ihanaa ja mielenkiintoista. Hevosella ratsastusta, munien hakemista kanalasta, pienien karitsojen hoivailua ja kerran pääsin jopa mukaan lehmän vasikoi-miseen ja se vasta oli hauskaa se. Siis taaskin kaikkea mitä lapsi vain voi kuvitella. Maaseutu ja maatilat ovat paratiisi lapselle.

Nykyisin olen kuusitoista vuotta ja käsitykseni maaseudusta on kovin muuttunut verrattuna vuosien takaiseen. Tällä hetkellä maaseutu ja mökki merkitsee minulle rauhallista yksinoloa, jota ei kuitenkaan kestä kuin päivän tai pari, sitten on pakko päästä muiden ihmisten seuraan. Mutta kuitenkin, sen osan kesästä, milloin en ole leireillä tai reissuilla, vietän aina mökillä. Harva on se yö, jonka satun kaupunkiasunnossamme nukkumaan. Mökki on palautumisen ja tasaamisen paikka. Mikään ei ole sen ihanampaa kuin kiireisen ja rasittavan leiriviikon jälkeen hautautuminen mökille vain oman itsensä kanssa. Ei tarvitse ajatella ketään vastapainoksi viikon yhtämittaisen jälkeen. Saa vain helliä itseään ja valmistautua seuraavaan koitokseen. Tietenkin olo on vähän aikaa kovin kovin tyhjä, kun yhtäkkiä singahtaa ihmispaljouden keskeltä yksinäisyyteen, mutta minä olen niitä ihmisiä, joille se sopii ja jotka osaavat sopeutua nopeasti - tietenkin sillä varauksella, että parin päivän päästä ollaan taas menossa sen ihmisvilinän keskellä.

Maallaolon ehdottomiin ansioihin kuuluu kaiken muun jo mainitun ohella myös veneily (mikäli veneilyä nyt edes maallaoloksi voi kutsua). Mikään ei ole sen autuaampaa, kuin kiittäminen tyynellä selällä auringon porottaessa kirkkaalta taivaalta ja tuulen huuhtoessa kasvoja ilman muita häiriötekijöitä kuin moottorin murina. Ja mikään ei pura murheita paremmin kuin ehdoton vapauden tunne.

Maaseutu on minulle henkistä terapiaa.

6.4. Nykyihminen ja luonto

Vielä pari sataa vuotta sitten suurin osa ihmisistä asui maalla ja elämä oli leppoisaa. Ihmiset olivat hyvä luonteisia eikä nuoria vaivannut akne. Kaupungeissa oli asukkaita vähän ja myynti tuotteet valmistettiin käsityöläisten ammattitaidolla. Sitten alkoi teollistuminen, joka mullisti kaiken. Keksittiin höyrykone ja muita vempaimia nopeuttamaan myynti tuotteiden valmistusta. Rakennettiin suuria tehtaita, joihin tarvittiin paljon työvoimaa. Näin alkoi muutto liike maalta kaupunkiin työn ja paremman elämän toivossa. Tämä liike jatkuu yhä edelleen. Maatalojen rengit lähtivät piikoineen etsimään onneaan kaupungista, mutta joutuivat ojasta allikkoon. Toki tehtaissa tarvittiin työvoimaa ja he saivat työpaikan, mutta työolosuhteet olivat todella huonot, työpäivät pitkiä ja palkka oli huono. He asuivat taloissa tai lauta hökkeleissä, jotka olivat todella ahtaita ja aivan kylki kyljessä kapeiden katujen varsilla. Laitakaupungin taloissa ei tietenkään ollut kunnan viemäri verkostoa ja kaikilla ei ollut edes puhdasta vettä, joten löyhkä kaduilla oli hirvittävä. Yhdessä yksiössä saattoi asua jopa 10 ihmistä, mutta kaikille riitti kyllä nukkumapaikkoja, sillä puolet heistä olivat päivätyössä ja puolet tekivät työtä öisin. Ihmisten oli pakko pysyä kaupungin tehtaissa töissä, sillä heti heidän jätettyään työnsä maalla se täytettiin eikä heille suotu mahdollisuutta palata vanhaan toimeensa. Tehtaat saastuttivat paljon ja ahtailla kaduilla suorastaan pesi tauteja. Ihmiset alkoivat sairastella ja keski-ikä laski.

Nykyään kaikki on tietysti paremmin, kun kaupungit on saatu organisoitua kunnan järjestykseen, ja ihmisille on järjestetty sosiaaliturva sekä työaika on lyhennetty melkein puoleen. Ainut asia, mikä on pysynyt samana, on tahtaiden saastuttaminen.

Suomessa kaupunkilaisen asiat ovat hyvin. Melkein jokaisella on mahdollisuus päästä maalle luonnon helmaan edes kerran vuodessa. Toisin on miljoona kaupunkien asukeilla. Osalle heistä ei ole koskaan tarjoutunut tilaisuutta uida luonnon järvessä, saatika sitten kävellä kunnan metsässä. Kaupunkilaiset eivät saa tarpeeksi auringon valoa, sillä vain muutama hassu auringon säde löytää tiensä maan kamaralle betoni viidakossa aurinkoisenaan päivänä. Sen takia ihmiset joutuvat syömään vitamiineja purkeista ja näyttävät aina niin harmailta. Suomalaiset, jotka useimmiten omistavat mahdollisuuden päästä luontoon, eivät useimmiten osaa arvostaa sitä ja se on meille itsestään selvyys. Jos maalla asuvat sukulaiset pyytävät kaupunkilaista sukulaista kyläilemään, niin kaupunkilainen estelee ja syyttää työkiireitä. Jos kaupunkilainen joskus uskaltautuu maalle landepaukkujen sekaan, hän tuntee olonsa levottomaksi. Kaikkialla on niin hiljaista, että kaupunkilainen kaipaa liikenteen meteliä jatkuvaa puheen sorinaa tuulen kuiskailun sijasta. Ihminen, joka on lähtöisin luonnosta, ei osaa enää sopeutua sinne eikä osaa ymmärtää sitä. Siinä voisi olla syy siihen, miksi ihminen niin surutta tuhoaa luontoa ja koko maapalloa.

Jos ajattelee, että mitä luonto antaa muuta kuin ruuan, jolla elämme, niin voi mennä lähimpään taidemuseoon ja katsoa, mitä aihetta yli puolet tauluista käsittelee. Luonto on inspiroinut myös ihmisiä säveltämään, kirjoittamaan ja saanut suuret filosofit ajattelemaan.

Musiikki on muuttunut koko ajan kaupungistumisen myötä. Ennen sitä

hallitsi harmonia ja sopusointuisuus, mutta nykyään se on stressaavaa jumputusta, joka on kaupungille ominaista. Ihmisten mielikuvitus on huonontunut, sillä kaupungissa vallitsee aina sama aikataulu ja tuskin koskaan tapahtuu mitään yllättävää. Se näkyy myös musiikissa. Kappaleet, joita nykyaikana sävelletään, ovat melkein aina toistensa kopioita.

Ihmisten olisi aika alkaa tutustua luontoon uudelleen eikä tallata sitä jalkojensa alle, sillä me kaikki olemme lähtöisin luonnosta ja sinne me vielä palaamme.

6.5. Susi - yksi meistä

Rakkaiden koiriemme esi-isän, suden, salaperäinen tumma hahmo on herättänyt kauhua jo Abrahamin aikana. Pelkillä jäljillään ja mystisellä "täysikuu"-sinfoniallaan se on saanut ihmiset ja eläimet levottomiksi ja hermostuneiksi, ja ilmestyessään pimeydestä se on aiheuttanut paniikkia ja tuskanhikeä raavaankin metsästäjän otsalla. Aivan turhaan ei ole äidinäitejämme ja -isiämme peloiteltu tarinoilla säälimättömistä tappajasusista, jotka ovat erityisesti himoinneet helppoa riistaa: sairaita, vanhuksia ja lapsia.

Tällaisia susia on todella ollut olemassa - Suomessakin. Tulin tästä vakuutuneeksi lukiessani Ase & Erä lehdestä (1/97) Unto Tarkkosen mielenkiintoisen sensaationhakuista artikkelia "Suden nälkä ja hirmutyöt"(osa 2). Olen kuitenkin hyväuskoinen ja uskon lukemaani tekstiin.

Nyt eläessämme lähes 2000-lukua, kännyköiden ja tietokoneiden aikaa. Meidän kuplamme turvallisesta susi-Suomesta, jossa sudet on nähty vain turvallisesti "ei saa ruokkia"-kyltin ja paksun rautalanka-verkon takaa lyhyen laivamatkan päässä Helsingistä, on särkynyt. Tila, jonka olemme vaariemme susivainojen ja joukkoteurastusten ansiosta ilmaiseksi perinyt ja jota olemme tehokkaalla riistanhoidolla pitäneet yllä, on vaihtunut susien useisiin päällekkäisiin erityisesti Itä-Suomessa.

Elämme valinnan aikaa. Sudet kärsivät nälästä hirvien ja muiden niiden ravintoketjuun kuuluvien eläinten puutteessa. Taas kiitos riistanhoitomme. Ratkaisu on tehtävä, ja vaihtoehtoja on kaksi ääripäätä ja niiden kompromissiratkaisut.

Toinen ääripää on lisätä susien luonnollista ravinto, jotta nämä eivät nälänpuutteessa turvautuisi korvikeruokaan eli ihmisiin. Tämä lisäisi liikenneonnettomuuksia hirvikolareiden muodossa. Sitäpaitsi parantunut ruokatilanne houkuttelisi meille varmasti myös lisää nälkäisiä naapureitamme "Siperian hukkia", joista nykyisetkin ongelmat lähinnä johtuvat.

Toinen vaihtoehto olisi metsästäjille mieluinen. Se hävittäisi susikannan jälleen olemattomiin. Jäljelle jääneille susille riittäisi jälleen ruokaa. Ongelmaksi voisi muodostua se, että sudet häviäisivät itäisen rajamme taakse heti, kun niitä alettaisiin pyydystämään. Olojen rauhoittumisen jälkeen sudet palaisivat jälleen elintasopakolaisina Suomeen. En kuitenkaan meinannut aineessani pohtia, miten Suomen susipolitiikka pitäisi järjestää. Jätän sen tehtävän niille, jotka asioista päättävät. Itse keskityn seuraavassa vähän syvempään mietiskelyyn.

Vanha sanonta - Ihminen on ihmiselle susi - kuvastaa osuvasti meidän luonnetta. Me emme edes toimi luontaisen vaiston tai nälän pakottamana niinkuin luonnollinen susi toimii, vaan oman ahneutemme, kun hyökkäämme tappajasuden lailla muiden kanssaveljiemme kimppuun laumassa tai yksin. Olemme myös hyvin taitavia etsimään helppoa riistaa eli heikompia. Niinhän sudetkin tekevät. Taistelut ovat epäreiluja ja vahvempi voittaa aina. Vahvempi lähtee rintaansa röyhistellen ja tassut veressä paikalta, heikempi nuolee tuskaiset haavansa. Näin tapahtuu esim: sodissa, kun puollustuskyvyttömiä siviileitä tuhotaan raskain aseina, politiikassa, kun lähinkin kaveri pettää ja kääntyy vastaan heti, jos siitä on hänelle hyötyä ja urheilussa, missä onnistutaan vain muiden virheiden kustannuksella. Sanonta siis pitää paikkansa.

Ihmisten perivihollinen, susi, onkin inhimillisyyttä täynnä oleva eläin. Se saalistaa meidän ihmisten tavoin: tehokkaasti, varmasti ja säälimättömästi. Sekin haluaa elää ja tarvitsee siihen ruokaa. Sallitaan sille se; onhan se yksi meistä.

7.1. "Muista pyhittää lepopäiväsi"

Kansa on jo pitkän aikaa käynyt keskustelua siitä, että tulisiko kauppojen olla auki sunnuntaisinkin. Asiaa on vetvottu suuntaan jos toiseenkin, ja, kun hieman päästään teenpäin, niin jostain joku "lyö kapulan rattaisiin." Yksi on sitä mieltä, että jo taloudellisista syistä olisi eduksi palvella asiakkaita sunnuntaisinkin, toinen sanoo, että työn tekijöillä olisi taas yksi vapaapäivä vähemmän, kolmas vetoaa Raamattuun, jossa neuvotaan pyhittämään seitsemäs päivä lepopäiväksi.

Kun tarkastelen asiaa ja vetoan Raamatun neuvon: "Muista pyhittää lepopäivä. Kuutena päivänä tee töitä ja hoida kaikki tehtäväsi, mutta seitsemäs päivä on Herran, sinun Jumalasi, sapatti."Huomaan ristiriidan tukkivan taas ajatuksen kulun.

Mielestäni emme voi käyttää tätä neuvoa perusteena sille, etteivät kauppiaat voisi tehdä töitä sunnuntaisin, sillä monet muun ammatin harjoittajatkin tekevät töitä säännöllisesti sunnuntainakin. Esimerkiksi palomiehet, lääkärit, tehtailijat ja jopa papit ovat toimineet näin jo kymmenien vuosien ajan.

Jos kaupat olisivatkin sunnuntaisin auki vain neljä tuntia, silloin kauppiaillekin jäisi aikaa iltapäivästä kotiaskareille. Entä, jos kauppojen aukaiseminen olisikin vapaaehtoista, jolloin kauppiaat voisivat palvella asiakkaiden kannatuksen mukaan. Tietysti tulisi ottaa huomioon myös se, että suostuvatko työntekijät uurastamaan liikkeessä vielä seitsemäntenäkin päivänä.

En näe syytä, miksi kauppojen tulisi olla sunnuntaisin auki. Olemmehan me pärjänneet tähänkin asti käymättä sunnuntaisin kaupassa, ja hätäisimmät ovat kyllä saaneet avun elintarvikekioskeista.

Kun maailma koko ajan uudistuu ja useat perinteet ovat jäämässä uuden ajan nopeiden jalkojen alle, niin emmekö jarruttaisi sen verran, että vain perinteiden kunniaksi kauppiaat vielä pyhittäisivät viikon viimeisen päivän!

7.2. Korvaako tietokone perinteisen kanssakäymisen?

Yhä useampaan kotiin, kouluun tai yritykseen hankitaan tietokone verkkoyhteyden kera nopeuttamaan tiedonvälitystä. Enään ei tarvitse käyttää juoksupoikaa tai ostaa postimerkkiä, jotta voisi lähettää kirjeen. Nykyään tämä asia hoidetaan tietokoneen välityksellä. Mutta ajaako tietokone samat asiat kuin perinteinen kanssakäyminen?

Moni nuori ja useat iäkkäämmät käyttävät tietokonetta sähköpostin lähetykseen ja seurustelemiseen erinlaisilla keskustelukanavilla. Verkkoon on järjestetty erintyyppisiä kanavia, missä usein jutellaan toisille ja kerrotaan kuulumisia. Ohan tämä paljon helpompaa kuin lähetellä kirjeitä, eikä puhelimessakaan pysty keskustelemaan monen sadan henkilön kanssa samaanaikaan.

Mutta miten käy eleiden, ilmeiden ja muiden liikkeiden? Tietokoneen välityksellä on aika vaikea esittää nauravaa niin, että muut tajuaisivat sen tai koittaa näytellä oikein liikuttunutta, kun joku kertoo jotain kaunista. Eikö kanssakäymisen yksi tärkeimmistä puolista ole toisen läheisyys, joka unohtuu täysin tietokonetta käyttäessä? Sama ongelma on kyllä edessä kirjeen vaihdossa tai puhelimessa. Näköpuhelin voisi olla paras nopeaan tiedonvälitykseen, jossa ilmeet välittyisivät.

Ehkä suuri tietokoneiden suosio johtuu juuri siitä, että se on helppo käyttää ja tulee halvemmaksi olla tietokoneella yhteydessä esim. USA:n kuin puhelimella. Kirjeen lähettäminen tulisi vielä kalleimmaksi. Juuri monen ihmisen samalla keskustelemisen mahdollisuus lisää kiinnostusta tietokoneisiin.

Minun mielestä tällä hetkellä paras mahdollinen tapa on käyttää tietokonetta kohtuullisesti ja tavata kavereita mahdollisimman usein. Pitää toivoa, että tekniikka kehittyy ja mahdollistaa eleiden ja tunteiden mukana olemisen tietokoneella keskustellessa.

7.3. Kilpaurheilu - nykyajan sodankäyntiä

Jo kilpaurheilun alkuaikoina huippu-urheilijoiden ammattikunta oli varsin arvostettu ja toimeentuleva. Kreikkaan lähetettiin huippukuntoon itsensä trimmanneet omien lajiensa ja maidensa parhaat edustajat kilpailemaan parhaista sijoista parhaissa kisoissa eli olympialaisissa. Vaikkeivät he voitettuaankaan saaneet kuin vaatimattoman oliiviseppeleen, niin kotona heitä odotti hurraava rahvas ja maallinen mammona. Kilpaurheilu oli siis jo alkujaan paljolti kansojen paremmuuden mittelyä ja siten myös varmasti hyvää sijaistoimintaa sodankäynnille.

Kilpaurheilu ei ole samantekevää, vaan siinä menestyminen lajissa kuin lajissa on kansoille kunnia. Itse en keksi tämänhetkisistä kansoista yhtäkään, joka ei olisi urheilusta jollakin tavalla innostunut. Toisaalta jos jossakin lajissa ei menestytä, niin eihän siinä toki ole tarpeeksi aihetta sotaan. Joko lajin suosio laskee kyseisessä maassa tai uskotaan menestykseen seuraavan tilaisuuden tullen.

Huolestuttavia poikkeuksia on kuitenkin alkanut ilmetä viime aikoina. Esimerkkeinä Englannin jalkapallohuligaanit sekä jalkapallon jumalainen asema Etelä- ja Keski-Amerikassa. Englannissa huligaanit harrastavat avointa sotaa toisten joukkueiden kannattaja-huligaanien kanssa. Tämä on varsin ikävää, mutta ei johtane suuriin maanlaajuisiin selkkauksiin.

Toisin on Amerikassa. Siellä saattaa sattua suuria esimerkiksi surkean jalkapallon MM-kisavuoden jälkeen. Siellähän jalkapallo on uskonnon asemassa ja menestystä odotetaan ja vaaditaan. Paineet ovat suuret, ja suurempien epäonnistumisten sattuessa on esim. Brasiliassa epävirallinen suruaika ja paljon katkeria ihmisiä.

Yksi järkyttävimmistä esimerkeistä viime MM-kisojen aikaan oli kolumbialaipelajaajan ampuminen hänen tehtyä oman maalin ratkaisupelissä. Maali ei ollut kuitenkaan ratkaissut peliä millään lailla, mutta asioiden paisuttelun ja turhautuneiden ihmisten keskellä nuori lupaava jalkapallotähti sai surmansa. Tässä kohtaa kilpaurheilussa ollaan menty liian pitkälle, mutta olkoon se hinta siitä, että ihmiset ympäri maailmaa suuntaavat tarmonsaa muuhun kuin toisten vihaamiseen. Jokaisessa urheilulajissa ollaan ystäviä raivoisankin kamppailun jälkeen, eikä muuten pidä ollakaan, sillä urheiluhan on lopulta vain totista leikkiä, jota kaikki vain haluavat leikkiä paremmin.

7.4. Pitäisikö ihmisen kloonauksen sallia?

Siitä saakka, kun alkuihminen otti käteensä kiven ja alkoi muokata siitä mielessään olevan näkemyksen mukaan työvälinettä, on luonnon esineitä - elottomia ja elollisia - pyritty parantelemaan, ihmisen tarkoituksiin soveliaiksi ja jopa luomaan luonnon aineksista uusia, ennen esiintymättömiä tuotteita. Silmät eivät ole riittäneet näkemiseen, korvat kuulemiseen, käsien voima ja mitta tehtävään työhön, eikä jalkojen nopeus ja kestävyys kuljettaviin matkoihin; aina on haluttu enemmän. Tänä päivänä mieltämme viettelee ajatus siirtyä taas yksi askel eteenpäin ja kloonata ihminen.

Ajatuksena se kieltämättä kiehtoo minuakin. Pyrkimys jumalten veroiseksi on ilmentynyt pyrkimyksenä kuolemattomuuteen. "Uusittu minä" valmiina jatkamaan tehtävääni, silloin kuin minä sitä en enää voi tehdä. Voittaisinko minä siinä kuitenkaan mitään, tai hyötyisikö edes ihmiskunta kloonauksesta? Olisihan se järkeen käypää, että nykyisiä lahjakkuuksia pystyttäisiin käyttämään hyväksi myös tulevaisuudessa. Kuitenkin on hyvä muistaa, että erilaisia lahjoja syntyy varmasti yhtäläillä kuin kuoleekin. Eikö olisi siis kehityksen kannalta mielekkäämpää päästää uudet lahjat työhön kuin jättää ihmiskunnan kehitys pyörimään paikalleen vanhoilla tutuilla geeniyhdistelmillä?

Frankensteinin hirviö voisi olla hyvä ja varoittava esimerkki siitä, mitä voi tapahtua, jos ihmistä ruvetaan kloonamaan. On pystyttävä hallitsemaan ne voimat, joita ryhtyy vapauttamaan. Onhan ihminen valmistanut viruksiakin, joiden tautivaikutuksia ei ole pystytty ennalta ennustamaan. Onko ihmisen sitten lupa astua tälle koskemattomalle alueelle? Eikö ihminen enää kunnioitakaan Luoja ja tämän valmistamaa luonnonjärjestystä? Rajanvetäminen on vaikeaa, ja aika muuttuu ehdottomiksi uskottuja rajoja: sama käytäntö on aikanaan vastustanut morfiinin ja muiden lääkkeiden käyttöä kipujen lievityksessä, sekä verensiirtoja niiden luonnottomuuden tähden. Mietittäväksi jääkin, pystyykö alkanutta lumivyöryä pysäyttämään ennen kuin se ehtii tuhota mitään korvaamatonta?

Ihmisarvon kunnioituksen periaate ei salli ihmisiä - ainakaan heidän suostumuksettaan - käytettävän koekaniineina edes kipeästi kaivatun tiedon hankinnassa. Osittain tämä periaate haiskahtaa vähän vanhentuneelta. Nykyäänhan suoraan suositetaan erilaisia kokeiluja kasvatuksen ja koulutuksen alalla. Näin myös uusi biologia on ihmisarvon kunnioituksen kohdalla synnyttänyt uusia tilanteita, kun on jouduttu uudella tavalla kysymään kuka tai mikä itse asiassa on ihmiseksi määriteltävä olento, johon on suhtauduttava niinkuin ihmiseen - ei niinkuin hiireen tai kudosviljelmään. Mihin raja vedetään kloonauksen suhteen, jos päätetään, että "leikitään" eläinten ja kasvien kanssa ja käsitellään vain teoreettisesti mahdollisuutta kloonata ihminen? Jäisikö tämä raja yhtä häilyväksi kuin esimerkiksi abortin tai eutanasian suhteen niin, että jokainen maa tuomitsisi sen omalla näkemyksellään?

Ilman ihmisen omaa perintökokonaisuutta ei "tekoihmisen" luominen tule koskaan olemaan mahdollista, ja sen rinnalla on varsin pientä, tapahtuuko esimerkiksi munasolun hedelmöitys elävässä munanjohtimessa vai laboratorion lasimaljassa, tai onko munasolun kehitystä johtava tuma peräisin kahden sukusolun tuman äskettäisestä yhtymisestä, vai jo olemassaolevan yksilön ruumiin solusta. Kautta aikojen ihmislapsia on syntynyt identtisinä kaksosina, jopa kolmosinakin. Onko siis ihmisen kloonaminen sittenkään moraalisesti niin väärin kuin uskotaan? Meidän aivomme ovat ylivertaiset muihin lajeihin nähden, ja me olemme hankkineet tiedon, miksemme siis hyödyntäisi sitä?

7.5. Onko ihminen ainutkertainen?

Lähiaikoina uutisaiheena käväissyt aihe onnistuneesta kloonauksesta tavalliseen nautaan on pistänyt monet miettimään. Tavallisesta naudasta onnistuttiin tekemään ulkoisesti täydellinen kopio, mutta miten tämä mahtaisi toimia ihmisen kohdalla?

Kloonauksen periaatteena on DNA:n siirtäminen yksilöstä toiseen. Nimenomaan DNA sisältää kaikki perintötekijät ja esimerkiksi kasvavaan naudanalkuun sijoitettaessa sen oman DNA:n tilalle jonkun muun yksilön perintötekijät saadaan luotua täydellisesti saman lainen eläin.

Onko tämä sitten mahdollista ihmisen kohdalla? On todettu, että ihmisen DNA järjestelmä on huomattavasti eläimen vastaavaa monimutkaisempi. Kloonausta ihmiseen ei ole vielä testattu ja lopputulos on jäänyt toistaiseksi arvailujen varaan. Tulevaisuudesta ei voi tietää, mutta toistaiseksi kloonaus ihmisen kohdalla on kiellettyä ja lain vastaista.

Eläintä ja ihmistä verrattaessa törmätään psyykkisen puolen eroavaisuuksiin. Eroavaisuus on sikäli täydellinen, että varsinaista henkistä puolta eläimillä ei ole. Tosin eläimilläkin on tuntemuksia, mutta varsinainen ajatusmaailma puuttuu, ja eläimien toiminnot perustuvat lähinnä vaistoihin toisin kuin ihmisillä. Lisäksi ihmisillä on ominaisia luonteenpiirteitä, jotka periytyvät DNA:n mukana. Tämäkin lisää ihmisen DNA:n monimutkaisuutta eläimen DNA:han verrattuna.

Vaikka tulevaisuudessa onnistuttaisiinkin monistamaan ulkoisesti ja osittain myös luonteenpiirteiltäänkin samankaltaisia ihmisiä, olisiko kopiointi sittenkään täydellistä? Onko ihmisen sielun kopiointi mahdollista? Yleinen uskomushan on, että jokainen ihminen on ainutkertainen yksilö. Sikäli tämä pitää varmasti paikkansa, että edes DNA ei määrää ihmisen sisintä. Sielun kopiointiin olisi siis keksittävä jokin muu menetelmä, mutta sellaisen syntymiseen on nykyaikaisen rationaalisen yhteiskunnan jäsenen varmasti vaikea uskoa.

Toisaalta jo samannäköisten ihmisten monistaminen olisi mullistavaa. Mitään hyötyä tästä tuskin koituisi ja kokeissahan on aina omat riskinsä. Lisäksi kloonauksen väärinkäyttö voisi olla hyvinkin kohtalokasta ja seuraukset koskien koko maailmaa vain arvailtavissa.

Jos kloonausta kuitenkin käytettäisiin esimerkiksi joidenkin ominaisuuksien esimerkiksi alkoholismiin taipuvaisuuden tai syöpään sairastumisriskin karsimiseen, siitä voisi olla todellista hyötyä. Tämäkin vaatii varmasti vielä vuosien työtä.

Ja olisihan ihminen kloonauksen - kuten monen muunkin tieteellisen saavutuksen - myötä jälleen laajentanut maailmankuvaansa ja noussut askeleen "lähemmäksi Jumalaa".

7.6. Betonibunkkeriin vai puuhökkeliin?

"Kerrostaloja joka korttelissa ainakin viisi, ihmiset - kaikenikäiset, niin miehet kuin naisetkin - juoksentelevat kaduilla edestakaisin "Nokian GSM" korvalla, autoista kuuluu rumpujen paukutusta täydellä volumilla." Tässä oli kuvaus nykyajan kaupungista - niin kotimaassa kuin ulkomaissakin. Mitä enemmän ihmisiä, sitä enemmän melskettä. Nykyään puhuttaessa kaupunkialueesta, mieleen tulee väkisin saastepilvet, melu, kännykät ja kaikenlaiset supermarketit mitkä tunnetaan paremmin nimellä tavaratalot. Usein kaupungilla käveltäessä joka puolella näkee paljon erilaisia rakennustyömaita, ja uusia taloja rakennetaan jo melkein ennen kuin vanhoja on edes ehditty kunnolla purkaa maantasalle. Asuntoja pitää vaan rakentaa lisää, jotta ihmiset pääsevät muuttamaan paikasta toiseen, levottomia kun ovat!

Nykyajan kaupunki-ihmiset ovat hyvin riippuvaisia autosta, kännykästä sun muista hienouksista. Kaupunkilaiset eivät tuskin osaa silti arvostaa mitään uusia "vempaimia". Kun näkee näyteikkunassa uuden pienen ja kätevän puhelimen, on pakko saada se. Tämä ei tietysti päde kaikkien ihmisten välillä. Onhan olemassa sellaisia, joilla ei ole varaa ostaa mitään nykyajan muoti villityksiä, mitä juuri esimerkiksi kännykät ovat vaan he tulevat toimeen hyvin ilman niitäkin - niinkuin me jokainen tulisimme. "Ihmiset kulkevat asfaltitoiduilla kaduilla, joilla korkokenkien kopina kuuluu vain vaimeana äänenä verrattuna autojen tööttäilyyn ja moottorin hurinaan. Pari rekkaa kulkee aina ohi, ja junat tulevat ja lähtevät. Ihmisten puhe kuuluu koko ajan tasaisena porinana. Melkein jokaisella naisella on iso ostoskassi kädessään. Taivas on pilvinen ja harmaa. Pari lintu-parvea lentää taivaalla."

Ihmiset käyttävät todella harvoin suojateitä, mikä aiheuttaa autojen tööttäilyyn. Ihmiset ovat kiireisiä ja stressaantuneita. Nuoret istuskelevat usein kaupungilla kavereidensa kanssa. He käyvät vaateostoksilla ja kiertelevät yhdessä. Nuoret nauttivat yhteisoleilusta - välillä vain tekemättä mitään.

Maaseudulla tilanne on aivan toisenlainen. Ihmiset ovat rauhallisia, ei kiirettä mihinkään. "Maalla vallitsee hiljaisuus, vain traktorit ajavat hiekkapäällysteisillä teillä. Koivut ja kuuset ovat vallitsevia kasveja, ja niiden juurella kasvaa muutama mustikka ja vadelmia. Nurmikko vihertää ja järvi on peilityyni." Useimmat maalle muuttavat ihmiset haluavat rauhaa kiireeltä ja stressiltä. Usealle kaupungissa asuvalla ihmisellä onkin tämän vuoksi kesämökki, jossain vähän kauempana kaupungista, saasteita tupruttavista piipuista. Mökillä on sauna ja vene, millä voi lähteä järvelle kalaan rentoutumaan ja kuunnella lintujen viserrystä tai katsella auringon laskua. Mielestäni jokaisella kaupungissa asuvalla pitäisi olla oma mökki. Ainakin omalla kohdallani on ihanaa lähteä kesällä mökille, nukkua aitassa, kuunnella heinäsiirkkojen viserrystä, uida ja olla vaan tekemättä tai miettimättä yhtään mitään. Maaseutu ja mökki ovat ehkä kaksi hiukan eri asiaa. Maaseudusta puhuttaessa mieleen tulee varmaan vanha pariskunta, joiden päivätehtäviin kuuluu sikojen ruokkiminen ja lehmien lypsäminen. Eli toisaalta maaseudulla tehdään työtä, mutta mökeillä irtaudutaan arjen huolista. Ihmiset maalla arvostavat varmasti enemmän siellä asumista, kuin kaupunkilaiset. Heidän arvostuksensa on varmasti enemmän henkistä kuin taas kaupunkilaisilla fyysistä: saa kierrellä kaupungissa ja "hengaila" muiden kanssa. Nuorissa tämä varsinkin näkyy. Maalla asuvat

nuoret eivät ehkä edes koe niin suurta tarvetta olla muiden seurassa.

"Kaupunki"-sana tuo mieleen syksyn, harmaan, värittömän ja elottoman taivaan, kiireiset ja stressaantuneet ihmiset. Maaseutukuvitelma on tyystin erilainen: on kesä, taivas on pilvetön, kauppa-auto kulkee vain tiettyinä päivinä viikossa. Ei kiirettä, ei stressiä. Ehkä kirjoitin kaupunkilaiselämästä liian karusti, pelkistetysti, koska itse kuitenkin isona jäisin kaupunkiin. Onhan kaupungissa asumisessa hyvätkin puolensa: kaupat ovat lähellä, samoin koulut eikä muutkaan palvelut ole kaukana. Haluaisin silti isona ehdottomasti kesämökin - ehtisihän siellä rentoutua aina viikonloppuisin ja muilla lomilla.

7.7. Kaupunkilaiset - sokaistuneet asfalttipölyssä

"En ikinä voisi jättää kolmen kymppin elokuvailtoja kerran kuussa, Mc Donald's-herkkupäiviä tai muotivaateostoskierroksia", ajattelee moni, "häkä ja pakokaasu ovatkin parhaat seuralaiset tungeksivien ihmisten ja Mc Bacon-aterian jälkeen." Kaupunkilaisihmiset ovat tottuneet elämäänsä saasteiden ja melun keskellä. Se on heille kotoista elämää, josta ei ole edes tarvetta luopua.

Kerran pikkutyttönä ollessani lähdin ystäväni kanssa metsäretkelle. Metsä ei ollut kovin tiheä tai laaja, mutta siitä huolimatta eksyimme. Ystäväni joutui paniikin valtaan. Itse olin tohkeissani: kerrankin pääsin oikein kunnolla luonnon helmaan. Aloin toivoa, ettemme lainkaan löytäisi kotiin. Silloin jotenkin tunsin kuuluvani luontoon. Ikäväkseni olimme pian naapurin takapihalla ja pääsimme kotiin. Nykyisinkin minusta on aivan mahtavaa tallustella metsässä, varsinkin luonnonsuojelualueella.

Minusta tuntuu, etteivät ihmiset arvosta luontoa tarpeeksi. Ensinnäkin kesämökillä, keskellä maaseudun rauhaa, havahtuu siihen, kun naapurimökin poika hurjastelee laittomalla prätäkällään marjaryteikön läpi. Maaseutu on paikka, jossa poliisit eivät yleensä hengitä niskaan. Toisinaan maaseudulle voi tulla perheen kanssa. "Näin sitä isi-pappa pinoaa heinät paaliin." Silloin soikin kännykän tuttu sävel ja on taas palattava "duuniin", vaikkapa tietokonefirman myyntikonttoriin. Loput heinätyöt jäävät sitten ukille.

Olen miettinyt, mitä ihmiset tekevät silloin, kun ovat kyllästyneitä alituisen puheensorinaan työpaikalla ja asfalttipölyn seassa tööttäileviin ruuhka-autoihin? Onhan ihmisten joskus päästävä eroon siitä kaikesta. Olin jo unohtaa - unelmarentoutuskylpylät ja superyllätysristeilyt. Köyhempi kaupunkilainenkin pystyy rentoutumaan jo pelkin Taffel-sipsein höystetyillä Kauniilla ja rohkeilla.

Itse tarvitsen rentoutumiseen jotain aivan muuta. Menehän Kauniit ja rohkeat ajan kulusta. Mutta joskus on kuitenkin päästävä pakenemaan kaikkea ihmisen luomaa. Silloin kannattaa lähteä vaikkapa saareen, jonka lähin asutus on kilometrien päässä. Toisinaan rento lenkki metsässä voi tuulettaa ajatukset. Joskus voi käyttää koko iltapäivänsä maailman kauneimman paikan etsimiseen. Itse olen sellaisen jo kerran löytänytkin. Siellä ei ole mitään suurta ja mahtavaa vaan yksinkertaisen kaunista ja rauhottavaa. Mikään siellä ei ole ihmisen luomaa. Toivon, että joskus voisin näyttää sen paikan jollekin toiselle ihmiselle ja valaista hänen asfalttipölyn sumentamia silmiään.